

Національний університет «Запорізька політехніка»
Інститут управління та права. Факультет соціальних наук
Кафедра журналістики

Пояснювальна записка
до магістерської роботи

на тему **«ЕКОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС РЕГІОНАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ-
ВИДАНЬ»**

Виконав: студент II курсу, групи СНЗ-310 м
Спеціальності 061 «Журналістика»

(шифр і назва спеціальності)

Чертанова Надія Миколаївна

(прізвище та ініціали)

Керівник канд. н. соц. ком., доц. Островська Н.В.

(прізвище та ініціали)

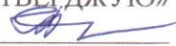
Рецензент канд. філол. н., доц. Мірошніченко П.В.

(прізвище та ініціали)

Запоріжжя – 2021 р.

НУ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Інститут управління та права
Факультет соціальних наук
Кафедра журналістики
Освітній ступінь магістр
Спеціальність: 061 «Журналістика»

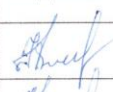
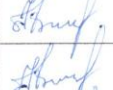
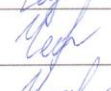
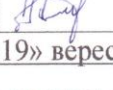
«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри
Лек. № 10
« 05 » 04 » 2020 року

ЗАВДАННЯ на магістерську роботу студентки групи СНЗ-310м Чертанової Надії Миколаївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Екологічний дискурс регіональних інтернет-видань»
керівник роботи канд. н. соц. ком., доц. Островська Н.В.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом Національного університету «Запорізька політехніка» від «11» 05 2021 року № 177
2. Строк подання студентом роботи 14. 11. 2021
3. Вихідні дані для роботи: праці таких науковців, як О. Беляков, Т. Боневольська, В. Бугрим, В. Іванов, А. Кеннет, О. Кочиняєва, Н. Кушнарєнко, Г. Почепцов, Ш. та К. Фрідмани.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які належить розробити):
 1. Теоретико-методологічні засади дослідження екологічного дискурсу в сучасному журналістикознавстві
 - 1.1. Поняття екологічної журналістики: дефініції, функції, принципи
 - 1.2. Проблематика екологічно орієнтованих масмедіа
 - 1.3. Комунікативні стратегії оформлення екоматеріалів
 2. Особливості комунікацій учасників екологічного дискурсу
 - 2.1. Формат комунікації з аудиторією екожурналістики
 - 2.2. Проблемні аспекти діяльності екологічного журналіста
 3. Специфіка висвітлення екологічної проблематики мережевими виданнями запорізького регіону
 - 3.1. Проблемно-тематичний аналіз екологічних публікацій мережових видань «061», «РепортерUA», «Індустріалка», «INFORM.ZP.UA» та «Запорізький центр розслідувань»
 - 3.2. Спектр жанрових форм актуальних екоматеріалів регіональних інтернет-видань
5. Перелік графічного матеріалу: _____

6. Консультування розділів роботи :

Розділ	Консультант	Завдання видав		Завдання прийняв	
		Підпис	Дата	Підпис	Дата
Вступ	Островська Н.В.		27.10.20		27.10.20
I	Островська Н.В.		10.02.21		10.02.21
II	Островська Н.В.		10.03.21		10.03.21
III	Островська Н.В.		03.06.21		03.06.21
Висновки	Островська Н.В.		18.10.21		18.10.21

7. Дата видачі завдання: «19» вересня 2020 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітки
1	Збір і систематизація матеріалу	вересень 2020	
2	Аналіз журналістичнознавчого матеріалу	жовтень 2020	
3	Написання вступу	грудень 2020	
4	Написання розділу 1	березень 2021	
5	Написання розділу 2	травень 2021	
6	Написання розділу 3	червень 2021	
8	Написання висновків	жовтень 2021	
9	Оформлення роботи	листопад 2021	
10	Захист роботи	грудень 2021	

Студентка

 (підпис)

Чертанова Н.М.
 (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

 (підпис)

Островська Н.В.
 (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Текст магістерської роботи «Екологічний дискурс регіональних інтернет-видань» становить 114 сторінок, у тому числі основний текст – 92 сторінки. Для виконання кваліфікаційної роботи було опрацьовано 134 джерела.

Об'єкт дослідження – екологічні публікації запорізьких мережових ЗМІ «061.ua», «Репортер UA», «Індустріалка», «INFORM.ZP.UA» та «Запорізький центр розслідувань».

Предметом дослідження є ключові проблеми та жанрові домінанти екологічного контенту запорізьких мережових видань.

Мета роботи – визначення особливостей висвітлення екологічної проблематики сучасними регіональними виданнями (на прикладі інтернет-видань запорізького регіону).

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- визначити поняття «екологічний дискурс», «екологічна журналістика», навести дефініції, визначити її функції, принципи;
- окреслити комунікативні стратегії оформлення екоматеріалів;
- виокремити проблемні аспекти діяльності екологічного журналіста;
- дослідити формати комунікації з аудиторією екологічної журналістики;
- проаналізувати екологічний контент мережових медіа Запорізької області;
- виокремити жанрові домінанти подання екологічної інформації в запорізьких онлайн-виданнях.

Методологічну й теоретичну основу роботи складають праці таких дослідників як О. Беляков, В. Бугрим, В. Іванов, О. Кочиняєва, О. Брелова та В. Колеснікова, Н. Кушнарєнко, Г. Почепцов, Ш. та К. Фрідмани.

Журналістикознавці В. Бугрим, В. Іванов, Г. Почепцов у своїх працях висвітлюють вплив екологічної журналістики на формування громадської думки. Проблематику екологічних мас-медіа та школи екологічної журналістики в Україні розглянули дослідники О. Беляков та О. Кочиняєва. Більш детально до вивчення особливостей екологічної проблематики в сучасних ЗМІ зверталися такі вчені, як Фрідман М. Шарон та Фрідман А. Кеннет.

У процесі дослідження застосовувалися такі **методи**:

- аналізу і синтезу під час вироблення наукової концепції,
- системний метод під час дослідження структури екологічної журналістики,
- проблемно-тематичний метод під час визначення якісних характеристик екологічного контенту досліджуваних мережевих видань,
- метод порівняння та узагальнення під час роботи з отриманими результатами дослідження та підведення підсумків дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в роботі була здійснена спроба аналізу особливостей висвітлення екологічної проблематики сучасними регіональними виданнями на прикладі мережевих видань Запорізької області.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Матеріали дослідження можуть бути використані під час подальших наукових розробок, а також при підготовці лекційних та практичних занять із курсів «Екологічна проблематика ЗМІ», «Інтернет-журналістика», «Історія української журналістики», «Сучасна українська публіцистика».

ІНТЕРНЕТ-ЖУРНАЛІСТИКА, МЕРЕЖА ЕКОЖУРНАЛІСТИКА, ЕКОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС, МЕРЕЖЕВІ ВИДАННЯ, РЕГІОНАЛЬНА ЖУРНАЛІСТИКА, ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА, ГЛОБАЛІЗАЦІЯ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ В СУЧАСНОМУ ЖУРНАЛІСТИКОЗНАВСТВІ.....	11
1.1. Поняття екологічної журналістики: дефініції, функції, принципи.....	11
1.2. Проблематика екологічно орієнтованих масмедіа	22
1.3. Комунікативні стратегії оформлення екоматеріалів.....	28
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЙ УЧАСНИКІВ ЕКОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ.....	38
2.1. Проблемні аспекти діяльності екологічного журналіста.....	38
2.2. Формат комунікації з аудиторією екожурналістики.....	46
РОЗДІЛ 3. СПЕЦИФІКА ВИСВІТЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ МЕРЕЖЕВИМИ ВИДАННЯМИ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ.....	54
3.1. Проблемно-тематичний аналіз екологічних публікацій мережових видань «061», «РепортерUA», «Індустріалка», «INFORM.ZP.UA» та «Запорізький центр розслідувань».....	54
3.2. Спектр жанрових форм актуальних екоматеріалів регіональних інтернет-видань.....	73
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	93
ДОДАТКИ.....	107

ВСТУП

На сьогодні фактично утворена нова багаторівнева система національних ЗМК – загальноукраїнських, регіональних, місцевих, локальних тощо. Незважаючи на численні та ґрунтовні дослідження усіх різновидів, регіональні видання не часто стають предметом детального аналізу. До того ж практично не ставилось питання про системне вивчення українських медіа в усіх типологічних проявах з урахуванням системних факторів, особливо соціально впливових.

До соціально впливових факторів, з-посеред багатьох інших, належить екологічний контекст регіональних медіа. Загальновідомо, що проблеми екології та охорони довкілля зачіпають життєво важливі інтереси кожної людини, суспільства та держави в цілому. Інтенсивність висвітлення екологічної тематики в сучасних українських медіа спричинена зростанням соціально-комунікативного попиту на екологічну інформацію у зв'язку з виникненням гострих екологічних проблем протягом останніх 40 років.

Тривалість перебування екологічної проблеми у загальній картині дня, її гострої актуальності та значущості значно коротша ніж аналогічних характеристик соціальних, економічних чи кримінальних повідомлень. Але попри все екологічна інформація має фундаментальну специфіку, що пов'язана з безліччю наук. Успішність такої новини залежить від самого контенту, зацікавленості читача та способу донесення інформації. У цьому випадку мас-медіа відіграють основну роль.

Засоби масової інформації висвітлюють глобальні та місцеві екологічні проблеми, як-от стихійні та техногенні лиха, катаклізми, зміну клімату, вплив діяльності людей на довкілля, безповоротні зміни в екосистемах. Вони здатні впливати на власну аудиторію, виховувати серед читачів екосвідомість, привчати до екологічних звичок, відображати реальний стан речей, сприяти підвищенню екологічної активності суспільства, підтримувати ідею «престижного екологічного іміджу» тощо. Саме в екологічному аспекті

журналістика може в повну силу реалізувати функцію «сторожового собаки», адже її вплив поширюється не тільки на пересічних громадян, а й на органи влади та підприємства.

Наразі вітчизняна екологічна журналістика перебуває на шляху становлення, а її головну функцію – інформування про екологічні проблеми та екологічних рух – виконують загальнотематичні видання. Ці ЗМІ здебільшого поширюють сенсаційні новини та зрідка заглиблюються в суть проблеми, що неабияк впливає на сприйняття новин аудиторією. Однак для регіональних видань є характерним більш уважне ставлення до інформаційних екологічних приводів, що зумовлено локальністю таких подій та зацікавленістю ними аудиторії.

Одними з перших про екологічну журналістику як один із інструментів виховання екологічно свідомих громадян та вирішення екологічних проблем заговорили дослідники Т. Гузенко [32, 33], О. Коновець [58, 59, 60, 61], О. Мелещенко [74], М. Орлова [90], І. Рогожнікова [102].

Останнє десятиліття характеризується зрушеннями в розвитку теоретичних аспектів вітчизняних соціально-комунікаційних досліджень з екологічної проблематики. До теоретичних здобутків екологічної журналістики варто віднести плідну діяльність одного з найавторитетніших дослідників О. Беякова [2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14], а також В. Бугрима [19, 20, 21], Б. Потятиника [97], Д. Олтаржевського [86, 87, 88, 89] та ін. Однак екологічний контекст регіональної журналістики як комунікативної системи потребує більш детального вивчення. Саме цим обумовлюється **актуальність** роботи.

Метою дослідження є визначення особливостей висвітлення екологічної проблематики сучасними регіональними виданнями (на прикладі інтернет-видань запорізького регіону).

Реалізація мети передбачає розв’язання таких **завдань**:

– визначити поняття «екологічний дискурс», «екологічна журналістика», навести дефініції, визначити її функції, принципи;

- окреслити комунікативні стратегії оформлення екоматеріалів;
- виокремити проблемні аспекти діяльності екологічного журналіста;
- дослідити формати комунікації з аудиторією екологічної журналістики;
- проаналізувати екологічний контент мережевих медіа Запорізької області;
- виокремити жанрові домінанти подання екологічної інформації в запорізьких онлайн-виданнях.

Об’єктом роботи є екологічні публікації запорізьких мережевих ЗМІ «061.ua», «Репортер UA», «Індустріалка», «INFORM.ZP.UA» та «Запорізький центр розслідувань».

Предметом дослідження є ключові проблеми та жанрові домінанти екологічного контенту запорізьких мережевих видань.

У процесі дослідження використовувалися наступні **методи**: аналізу і синтезу під час вироблення наукової концепції, системний метод під час дослідження структури екологічної журналістики, проблемно-тематичний метод під час визначення якісних характеристик екологічного контенту досліджуваних мережевих видань, метод порівняння та узагальнення під час роботи з отриманими результатами дослідження та підведення підсумків дослідження.

Методологічну і теоретичну основу роботи складають праці таких дослідників, як О. Беляков [2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14], В. Бугрим [19, 20, 21], В. Іванов [52], О. Кочиняєва, О. Брелова та В. Колеснікова [64], Н. Кушнарєнко [67], Г. Почепцов [98], Ш. та К. Фрідман [121].

Журналістикознавці В. Бугрим [19, 20, 21], В. Іванов [52], Г. Почепцов [98] у своїх працях висвітлюють вплив екологічної журналістики на формування громадської думки, визначають особливості такого впливу та його наслідки. Проблематику екологічних масмедіа та школи екологічної журналістики в Україні розглянули дослідники О. Беляков [2, 4, 5, 6, 7, 8, 9,

10, 11, 12, 13, 14] та О. Кочиняєва [64], які також визначили основні завдання екологічної журналістики та систематизували складові екологічної інформації.

Більш детально до вивчення особливостей екологічної проблематики в сучасних ЗМІ зверталися такі вчені, як Фрідман М. Шарон та Фрідман А. Кеннет [121], які розглянули екологічні проблеми в контексті джерела інформації та проаналізували якість їхнього висвітлення у ЗМІ.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в роботі була здійснена спроба аналізу особливостей висвітлення екологічної проблематики сучасними регіональними виданнями на прикладі мережевих видань Запорізької області.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали дослідження можуть бути використані під час подальших наукових розробок, а також при підготовці лекційних та практичних занять із курсів «Екологічна проблематика ЗМІ», «Інтернет-журналістика», «Історія української журналістики», «Сучасна українська публіцистика» тощо.

Апробація результатів роботи була здійснена на IV Міжрегіональній студентській конференції «Медіакартини світу: формування особистості під впливом медіа» (11 травня 2021 р.). Бердянськ : БДПУ, 2021.

Публікації. За результатами наукових досліджень було надруковано тези: Чертанова Н. Висвітлення екологічної проблематики в запорізьких інтернет-виданнях. *Медіакартини світу: формування особистості під впливом медіа* : IV Міжрегіональна студентська конференція, 11 травня 2021 р. : тези доповідей. Бердянськ : БДПУ, 2021. С. 20–23.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Обсяг основної роботи становить 92 сторінки. Список використаної літератури містить 134 найменувань (викладених на 13 сторінках).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ В СУЧАСНОМУ ЖУРНАЛІСТИКОЗНАВСТВІ

1.1. Поняття екологічної журналістики: дефініції, функції, принципи

Головними характеристиками дискурсу у сфері сучасних гуманітарних наук є його виключна актуальність та дискусійність. Його феномену присвячено не один десяток праць, у яких детально розглянуто та досліджено багатозначність та поліфункціональність терміна. Зокрема, науковець Ю. Борєв зазначає, що дискурс не має оціночного значення, а література є лише сукупністю різних дискурсів та безпосередньо дискурсом у своїй цілісній структурі [17, 118].

Поняття «дискурс» останнім часом отримує все більше визначень. У словнику Н. Арутюнової він пояснюється як текст, узятий в аспекті подій, чи мова, що розглядається як «цілеспрямована соціальна дія» [1, 136–137]. У той же час інші дослідники вказують на його трансформацію, пояснюючи термін як логічно обумовлену думку, інакше – суворий перехід від одного твердження до іншого, який прослідковується у мисленні завдяки логічним правилам і вмотивований послідовним і систематичним розгортанням думки [50, 5–20].

Складним комунікативним явищем дискурс постає в роздумах О. Кубрякової. Вона визначає його як «явище, яке не тільки вміщує акт творення певного тексту, а й відображає залежність створюваного мовленнєвого твору від значної кількості екстралінгвістичних обставин – знань про світ, думок, настанов і конкретних цілей мовця як творця тексту» [66, 7–25]. Дослідниця Н. Кравченко трактує поняття як комунікативно-комунікаційну ієрархічну систему, вивчення якої дозволить пояснити і сам

процес комунікативної діяльності і породження рецепції тексту, спираючись на аналіз когнітивних структур, створюваних комунікаторами, і механізм активації цих структур під впливом параметрів комунікації [65, 31].

Більш образно термін «дискурс» пояснюється журналістикознавчиною К. Серажим. За її словами, дискурс – це життя тексту у свідомості реципієнта, накладання отримуваної інформації, власного досвіду щодо такої інформації на «ментально-чуттєве інформаційне поле індивідуального «Я» [122, 16–20]. Однак на сьогодні існує два підходи до визначення онтологічного статусу поняття.

На перший погляд, дискурс є «об'єктивним феноменом дійсності», тому має бути один адекватний підхід до його опису, який отримує своє розуміння у різних дослідників. Але одночасно з ним існує альтернативний підхід – різні дефініції дискурсу розглядаються як однаково ймовірні, і вчений може співвідносити поняття дискурсу зі специфікою свого дослідження. Як наслідок, з'явилося розмежування таких типів дискурсу, як релігійний, політичний, юридичний, педагогічний, економічний та екологічний [41, 74–77].

Дещо неоднозначно трактується у науковому осередку поняття «екологічного дискурсу», де його розглядають не тільки у лінгвістичному та філософському аспектах, а й з точки зору культурології. Дослідниця О. Жихарєва зауважує, що культурологічний підхід може сприяти вирішенню особливої екологічної проблеми формування екологічної і духовної культури особистості. Відтак виникнення екологічного дискурсу входить до ряду важливих явищ культури.

Водночас дослідники, які розглядають явище екологічного дискурсу більш детально, також не можуть дійти спільного визначення. Його визначають і як текст, занурений в ситуацію використання з метою розкриття суті деяких екологічних проблем і впливу на них [102, 141], і як одиницю, що має у своєму семантичному змісті проблематику взаємозв'язку людини і

довкілля, що відзначаються соціальним спрямуванням та різним ступенем оцінювання [73].

Як зазначає Н. Гудзь, з огляду на різноманіття трактувань екологічного дискурсу, можна виділити спільні слова, такі як «довкілля», «людина», «взаємовідносини», «вплив» та «інформування». Тобто, екологічним дискурсом можна назвати інформацію про позитивний і негативний взаємозв'язок людини і довкілля, і одночасно він є комплексною інтегральною наукою, що досліджує найбільшу планетарну екосистему, її вплив на соціум та результат зворотного впливу людства [30, 10].

Також дослідниця вказує певну різницю між екологічними дискурсом та інтернет-дискурсом. Характеристики останнього зумовлені формою, а тому поняття визначається як електронні тексти, об'єднані тематикою та проблематикою, пов'язані гіперпосиланнями, які є доступними через мережу Інтернет тощо, і спрямовані на ретрансляцію взаємодії суспільства і навколишнього середовища, її наслідки, інформування про стан довкілля та виховання екосвідомості. Для екологічного інтернет-дискурсу специфічні інтертекст, глобалізація, мультимодальність, жанрова різноманітність, інтердискурс, інтерактивність, множинність авторства, особливе мовне оформлення, динамічність, дискретність, правила поведінки комунікантів тощо.

Завдяки активним інформаційним процесам, спричиненими екологічним інтернет-дискурсом, проблеми екології дедалі частіше звертають на себе увагу в глобальному інформаційному просторі. Чи не найважливішим ретранслятором екологічної інформації у соціумі є засоби масової інформації. Українське суспільство, яке зазнавало суттєвих негативних екологічних, соціальних та економічних впливів протягом десятків років, починаючи з підриву Дніпрогесу в 1941-му році, аварії на Чорнобильській АЕС в 1986 році, радіоактивного зараження у Краматорську в період з 1980 по 1989 роки тощо, і закінчуючи екологічною катастрофою в

Азовському морі, яку можна спостерігати на сьогодні, є невід'ємним учасником національного екологічного дискурсу.

Об'єктивне сприйняття екологічних проблем, на жаль, має вибірковий характер – екологічна криза впливає на інформаційні процеси лише у короткий проміжок часу. Подія зникає з порядку денного одразу ж після розсіювання ефекту новизни, і ще швидше – коли ЗМІ заангажовані або підпорядковуються структурам, у чиїх інтересах подібне інформування небажане. У такому випадку мас-медіа шукають інший інформаційний привід, аби переключити увагу аудиторії, і майже ніколи не повертаються до теми, навіть якщо проблема продовжує існувати. Однак тематика екології має фундаментальну специфіку. Вона пов'язана з філософією, історією, соціологією, математикою, правом, психологією, біологією, економікою, фізикою та хімією, естетикою та етикою, природокористуванням та демографією.

Успішність сформованого контенту залежить від багатьох факторів, проте існує декілька універсальних методів, які можуть зробити видання цікавішим.

Одним з ключових факторів успішного функціонування видання є його змістове насичення – контент. Вчені не можуть дати остаточної відповіді на питання, що таке ідеальний контент, адже оптимальний зміст для одного видання може не підходити іншому, до того ж актуальність матеріалів залежить від часу, тому що журналістика займається описом сьогодення або описом історії, але у відлунні або переплетінні з тим, що відбувається зараз. Також постійно змінюються і потреби аудиторії. Наука екологія довгий час не вважалася важливою у нашій країні, а висвітлення відповідної тематики у ЗМІ певний час навіть цензурувалося владою. Із розвитком науково-технічного прогресу люди навчилися вимірювати кількісно і якісно розмір спричиненої своєю непродуманою діяльністю шкоди, завданої природі, і отримали невітніші результати.

Протягом ХХ ст. науковці б'ють на сполох, заявляючи про неприпустиме з екологічної точки зору марнотратство ресурсів природи, наслідком якого може бути самознищення людської раси.

Оптимальним способом донесення екологічної інформації до широких мас є засоби масової інформації. Журналістикознавець В. Іванов підкреслює, що ЗМІ охоплюють фактично все суспільство і певним чином впливають на нього, тому в наш час ЗМІ відіграють роль інструмента формування громадської думки, оскільки роблять можливим дискурс у масштабах всього соціуму [52, 25]. Дослідник Г. Почепцов у своїй роботі додає, що ЗМІ як комунікаційні технології досить часто стають рушійною силою соціальних змін [98, 20].

Зокрема, для екологічної тематики значущими проблемами є висвітлення катаклізмів, стихійних, техногенних лих, катастроф, тобто того, що стосується кожного. Проблеми екології на сучасному етапі набувають планетарного масштабу.

У широкому аспекті при дослідженні терміну «екологічна журналістика» деякі журналістикознавці зазначають, що будь-яку журналістику можна вважати екологічною. Це зумовлено тим, що люди і все, що навколо них, перебуває в різноманітних взаємовідносинах, утворюючи складну систему – навколишнє середовище. Так під час змістовного дослідження будь-якої проблеми журналіст неминуче дістанеться екологічної проблематики, як і навпаки, зосередження на екологічній проблемі як на події, яка нерозривно пов'язана з впливом на навколишнє середовище (аварія на підприємстві тощо), призведе до інших значень такого впливу: етичного, соціального, політичного, економічного або медичного.

У більш вузькому визначенні поняття «екологічна журналістика» окреслюються закономірності того, що вона передбачає безперервне, широке відображення екологічної проблематики як всеохопного, так і локального характеру. Така журналістика може зосереджуватися не лише на проблемах,

а й соціальних заходах, ініціативах, метою яких є охорона навколишнього середовища.

Думку про зростання важливості формування екологічної свідомості та екологічної культури людини висвітлюють вчені Г. Білявський, Р. Фурдуй та І. Костіков: «Сучасна екологія з традиційної біоекології виросла в комплексне, складне, багатогранне, інтегральне явище, стала філософією виживання людства – екологічною філософією» [16, 46]. Екологічна проблематика потребує від мас-медіа великої відповідальності, глибоких знань і пропагування дбайливого й ощадливого використання природних ресурсів. Екологічна журналістика за допомогою масмедіа повинна доносити до кожної людини ідею необхідності нового ставлення до навколишнього середовища. Тільки спільними зусиллями людство може зупинити загрозу загибелі цивілізації та планети.

Журналістика не змогла залишитись осторонь такого великого та важливого аспекту життєдіяльності людини, тому з'явилося таке поняття, як екологічна журналістика. Зокрема, науковець О. Беляков наголошує на взаємопроникненні журналістики та екології: «Нині можна говорити про зростаюче значення екологічної комунікації в цілому та відповідної тематики в журналістиці зокрема. Основним фактором, що призводить до цього, є перехід екології з власне наукової в соціальну сферу. У зв'язку з цим сьогодні науковці та практики говорять про формування екологічної журналістики» [14, 46]. Тобто проблеми екології як науки стали настільки затребуваними у суспільстві, що вона має потребу отримувати достовірну і оперативну інформацію від спеціалістів, політиків, компетентних осіб. Як відомо, саме цю функцію і виконує журналістика, тому задля цих цілей об'єднались екологія та журналістика, і виникла окрема галузь – екологічна журналістика. Екологічна журналістика – це діяльність, розрахована на відбір, опрацювання та поширення через канали мас-медіа інформації, що має відношення до проблем екології.

Дослідниця А. Кочинєва у співавторстві з рядом науковців пропонує

визначення, яке відображає ідейно-тематичний зміст поняття: «Екологічна журналістика передбачає безупинне, широке висвітлення екологічних питань як глобального, так і локального значення, причому предметом такої журналістики можуть бути не тільки проблеми, а й позитивні приклади в галузі використання і охорони навколишнього природного середовища» [64, 16].

Одними з найголовніших цілей екожурналістики є об'єктивне та правдиве екологічне інформування читачів, екологічна освіта широких мас та організація контролю громадськості за тим, як виконуються заходи з охорони природи.

На думку Т. Гузенко, сучасне суспільство в розрізі, що спричинений ставленням до проблематики екології, поділяється безпосередньо на чотири основні групи:

- 1) населення (різного віку, освіченості, сфери діяльності);
- 2) експерти, що займаються науковими дослідженнями екологічної спрямованості (у галузі охорони природи, проблем екологічно важкого виробництва тощо);
- 3) представники бізнесу, бізнес-структури;
- 4) владні структури (місцевого та державного рівня) [33, 33].

Як зазначав М. Карась, предмет «теорія журналістики» визначає як критерії новини: актуальність у часі, наближеність у просторі, соціологічну відповідність (визначається цільовою аудиторією, наприклад, залежно від того, якій аудиторії призначене видання: економічні новини про падіння акцій на міжнародному ринку чи про подорожання курятини в конкретному населеному пункті, огляд останніх технологічних новинок чи «10 трав, які зекономлять вам кошти в аптеці»); емоційний чинник – просто події, що мають швидкий відгук без огляду на простір і час (приміром, «в Туреччині п'яний чоловік допомагав рятівникам шукати самого себе») [56, 18]. Отже, у виданні мають бути матеріали, які будуть підлаштовані під потреби аудиторії

і написані у такому стилі, щоб читач відчував себе комфортно: матеріал був для нього цікавим та задовольняв його інформаційні потреби.

Науковець С. Корконосенко вважає, що подія ще до журналістської обробки повинна мати декілька додаткових рис, окрім зазначених у класифікації Максима Карася: конфліктність (наочна складність чи драматизм) та масштабність (новина повинна стосуватися багатьох) [62, 121]. У цій класифікації вчений підходить до іншої сторони питання щодо контенту, він вважає, що будь-яка новина повинна показувати проблему і шляхи її вирішення, бо без характерної для життя двополярності добра і зла, надії і відчаю, їх боротьби і варіантів стратегії перемоги, матеріал втратить життєвість і взагалі будь-яку користь, адже читач хоче дізнатись про щось нове, здобути якийсь позитивний досвід і бути готовим до майбутніх змін у житті. Також новина обов'язково повинна стосуватися широкого кола людей, тому що аудиторії цікаво читати про важливі події, що можуть стосуватися її життя; також, незважаючи на масштабність, новина повинна мати суспільний резонанс (хоча, здебільшого, масштабність і визначає резонансність), наприклад, замітка про те, що хтось перейшов дорогу на червоне світло чи, наприклад, про винайдення ліків від раніше невиліковної хвороби, матимуть різний резонанс, але стосуватимуться широкого кола людей.

Дослідниця І. Белінська у книзі «Тематична модель регіонального видання» знайшла інший підхід, вона застосовує термін «інформаційної їдальні» і вказує, що кожне видання повинно мати такий контент, що характеризує це поняття. На її думку, читач сам має можливість обирати зі сторінок газет або журналів «страви», які подобаються особисто йому, а завдання працівників ЗМІ – запропонувати якнайширше і розмаїте меню, як у хорошому ресторані, де можна вибирати декілька варіантів обіду. «Якщо ж щоразу частувати читача одноманітними борщем чи котлетами, є загроза незабаром цього читача втратити» [3, 8].

Журналіст рідко може знати точно, який матеріал буде успішним для його аудиторії, адже часом вона дуже непередбачувана, тому варто

підстраховуватися, каже вчена, і на всяк випадок, якщо є така можливість, надати замість однієї – дві-три голосні новини, щоб читач мав вибір про що читати, адже не кожному цікавий, наприклад, кримінал, коли є матеріал про видатного співака чи вченого.

Журналістикознавець В. Здоровега додає, що «виграють ті видання, які роблять свій інформаційний продукт, розрахований на різні категорії читача: від пенсіонерів до школярів» [50, 41]. Важливим компонентом цікавого видання є не тільки його тематична орієнтованість, а й вікова, адже про випуск нової книжки можна написати окремо матеріал для дітей і для дорослих, просто обравши, наприклад, різні жанри: казку та детектив.

Екологічна інформація також відрізняється від того, у якому виданні вона виходить: у спеціалізованому чи універсальному. Універсальні ЗМІ, на думку вчених А. Кочиневої, О. Берлової і В. Колеснікової, обирають екологічну тематику як одну із можливих серед великої кількості інших, і на жаль, якщо видання важко уявити без політичної чи економічної сторінки, то далеко не в кожному виданні існує окреме і постійне місце для екологічних новин [64, 18]. Спеціалізовані ж ЗМІ – це видання, які розраховані на аудиторію, об'єднану спільним інтересом, тому саме в таких екологічних виданнях тематика відповідної проблеми може займати чільне місце.

Окрім цього, дослідники вважають за потрібне зазначити, що «зелена преса» – це видання, що спеціалізуються на темі екології, головним завданням яких є не лише тематичне інформування, а ще й сприяння підвищенню профільної грамотності та культури екологічності у власної аудиторії.

Однак, як зазначає дослідник О. Беляков, особливо гострим питанням екожурналістики є журналістська етика. Від часів катастрофи на Чорнобильській АЕС, і з того часу, як певні масмедіа почали орієнтуватися на найгірші зразки «жовтої преси», постала нова проблема зловживання «чорнухою» в екологічних матеріалах. Наприклад, після повідомлення про дитину-мутанта, яке з'явилося у всіх газетах, багато сімей відмовилися мати

дітей. Це не означає, що працівники ЗМІ не можуть повідомляти про такі факти. Але у той же час, медіа не можуть «смакувати» ними, наводячи жах на людей [9, 14]. Вчений робить акцент на тому, що преса також постраждала від тенденційності, і її тематика також може завдати шкоди читачу, тому слід уникати перебільшення та використання неперевіреної інформації для надання сенсаційності матеріалу.

Окремі журналістикознавці зазначають, що проблем навколишнього середовища стосуються такі журналістські функції:

- інформаційна: трансляції аудиторії інформації про стан навколишнього середовища, надання даних про наявний чи можливий ризик для здоров'я людини й стану екосистеми;

- просвітницька: надання читачам знань щодо основних законів екосистем, небезпек і негативних наслідків антропогенного впливу на довкілля; виявлення взаємозв'язків між окремими явищами, наслідком яких є зміни клімату або поява подібного ризику для здоров'я людей;

- організаційна: яка спонукає до прийняття тих чи інших рішень населенням, спонукає аудиторію до конкретних дій;

- контролююча: журналіст допомагає реципієнтам реалізувати власне право на об'єктивну інформацію про стан навколишнього середовища і захищати право на існування в безпечному світі шляхом інформування про діяльність органів влади, підприємств, які мають негативний вплив на довкілля тощо [64, 43-44].

У посібнику з екологічної журналістики за редакцією Ш. та К. Фрідманів, вказано, що до проблем, які можуть чинити перешкоди на шляху до якісного висвітлення екологічних тем, належать: новинний підхід до висвітлення теми (тобто неглибокий аналіз, здебільшого матеріали оформлені у вигляді замітки чи репортажу), обмежені терміни на підготовку статті; проблеми, пов'язані з використанням інформаційного джерела, тиск зі сторони редактора чи рекламодавця.

Разом із цим вчені зазначають, що, здебільшого, екологічні видання практикують висвітлення національних чи міжнародних екологічних проблем, тобто дуже глобальних за масштабами, що, у свою чергу, створює таку ситуацію, коли читачі не мають регіональної чи місцевої екологічної інформації та не знають, що відбувається у їхній місцевості, таким чином у аудиторії створюється враження, що екологічні проблеми їх не стосуються [121, 74–76].

Дослідниця Т. Гузенко вважає за необхідне додати, що при створенні видання або матеріалу варто також звертати увагу на розподіл читацької аудиторії: «Сучасне суспільство в розрізі, обумовленому ставленням до екологічної проблематики, можливо поділити на 4 основні групи:

- 1) населення (різного віку, ступеня освіти, сфери зайнятості);
- 2) експерти, що займаються науковими дослідженнями екологічної спрямованості (наприклад, у галузі охорони природи);
- 3) представники бізнесу, бізнес-структури;
- 4) владні структури (місцевого та державного рівня)» [32, 34].

Тобто при наповненні контенту треба, в першу чергу, замислюватись над тим, для кого він призначений і, з огляду на це, робити його спрямованим на потреби певної аудиторії.

Отже, поняття «екологічної журналістики» можна розглядати в широкому аспекті як взагалі всю журналістику, оскільки вона відображає процеси навколишнього середовища і нерозривно пов'язана з усіма сферами життя, та у вузькому, як інструмент висвітлення екологічних питань локального і глобального характеру. Предметом спеціалізованої журналістики можуть бути і проблеми, і позитивна екологічна діяльність. Головні функції, що виконує екологічна журналістика: інформаційна (надання актуальних даних про стан довкілля), просвітницька (ознайомлення з законами екосистем, небезпеками тощо), організаційна (стимулювання), контролююча (інформування про діяльність влади та підприємств).

1.2. Проблематика екологічно орієнтованих масмедіа

Одним з ключових факторів успішного функціонування видання є його змістове насичення – контент. Вчені не можуть дати остаточної відповіді на питання що таке ідеальний контент, адже оптимальний зміст для одного видання може не підходити іншому, до того ж актуальність матеріалів залежить від часу, тому що журналістика займається описом сьогодення або описом історії, але у відлунні або переплетінні з тим що відбувається зараз. Також постійно змінюються і потреби аудиторії.

Звісно, журналістика не змогла залишитись осторонь такого великого та важливого аспекту життєдіяльності людини, тому з'явилося таке поняття як екологічна журналістика. Так, науковець О. Беляков наголошує на взаємопроникненні журналістики та екології: «Нині можна говорити про зростаюче значення екологічної комунікації в цілому та відповідної тематики в журналістиці зокрема. Основним фактором, що призводить до цього, є перехід екології з власне наукової в соціальну сферу. У зв'язку з цим сьогоденні науковці та практики говорять про формування екологічної журналістики» [14, 28]. Тобто проблеми екології як науки стали настільки затребуваними у суспільстві, що воно має потребу отримувати достовірну і оперативну інформацію від спеціалістів, політиків, компетентних осіб. Як відомо, саме цю функцію і виконує журналістика, тому задля цих цілей об'єднались екологія та журналістика, і виникла окрема галузь – екологічна журналістика.

За визначенням групи американських вчених: «Екологічна журналістика безперервно та послідовно висвітлює екологічні питання як глобального, так і місцевого значення, до того ж предметом такої журналістики можуть бути не лише проблеми, а й позитивні приклади в галузі раціонального використання навколишнього середовища» [121, 15]. Таким чином, екологічна журналістика, як і будь-яка інша тематично

обумовлена галузь журналістики, повністю присвячена висвітленню відповідної тематики, у даному випадку – екологічної.

Загалом, згідно з баченням українського вченого Максима Карася, теорія журналістики критеріями новини визначає актуальність у часі; наближеність у просторі; соціологічну відповідність (визначається цільовою аудиторією, наприклад, залежно від того, якій аудиторії призначене видання, автоновини про «Таврію» і «Ваз» чи про елітні марки «Ферарі» та «Бугаті»; ціни для київського читача на ринку «Троєщина» чи у бутіках на площі Толстого); емоційний чинник – просто вразливі події без огляду на простір і час (приміром, «японці клонують мамонта») [56, 61]. Отже, у виданні повинні бути матеріали, які будуть підлаштовані під потреби аудиторії і написані у такому стилі, щоб читач відчував себе комфортно: матеріал був для нього цікавим та задовольняв його інформаційні потреби.

Науковець С. Корконосенко вважає, що подія ще до журналістської обробки повинна мати декілька додаткових рис, окрім зазначених у класифікації Максима Карася: конфліктність (наочна складність чи драматизм) та масштабність (новина повинна стосуватися багатьох) [62, 71]. У цій класифікації вчений підходить до іншої сторони питання щодо контенту, він вважає, що будь-яка новина повинна показувати проблему і шляхи її вирішення, бо без характерної для життя двополярності добра і зла, надії і відчаю, їх боротьби і варіантів стратегії перемоги, матеріал втратить життєвість і взагалі будь-яку користь, адже читач хоче дізнатись про щось нове, здобути якийсь позитивний досвід і бути готовим до майбутніх змін у житті. Також новина обов'язково повинна стосуватися широкого кола людей, тому що аудиторії цікаво читати про важливі події, що можуть стосуватися її життя; також, незважаючи на масштабність, новина повинна мати суспільний резонанс (хоча, здебільшого, масштабність і визначає резонансність), наприклад, замітка про те, що хтось перейшов дорогу на червоне світло чи, наприклад, про винайдення ліків від раніше невиліковної хвороби, матимуть різний резонанс, але стосуватимуться широкого кола людей.

Дослідниця І. Белінська у книзі «Тематична модель регіонального видання» знайшла інший підхід, вона застосовує термін «інформаційної їдальні» і вказує, що кожне видання повинно мати такий контент, що характеризує це поняття: «Це передбачає, що читач сам має право обирати з газетної або журнальної шпальти «страви» собі до смаку, а завдання журналістів і редакторів – запропонувати якнайширше і розмаїте меню, як у хорошому ресторані можна вибрати 3-4 варіанти обіду. Якщо ж щоразу частувати читача одноманітними борщем чи котлетами, є загроза незабаром цього читача втратити» [3, 21]. Журналіст рідко може знати точно, який матеріал буде успішним для його аудиторії, адже часом вона дуже непередбачувана, тому варто підстрахуватися, каже вчена, і на всяк випадок, якщо є така можливість, надати замість однієї – дві-три голосні новини, щоб читач мав вибір про що читати, адже не кожному цікавий, наприклад, кримінал, коли є матеріал про видатного співака чи вченого.

Журналістикознавець В. Здоровега додає, що: «виграють ті видання, які роблять свій інформаційний продукт, розрахований на різні категорії читача: від пенсіонерів до школярів» [50, 51]. Важливим компонентом цікавого видання є не тільки його тематична орієнтованість, але й вікова, адже про випуск нової книжки можна написати окремо матеріал для дітей і для дорослих, просто, обравши, наприклад, різні жанри: казку та детектив.

Екологічна інформація також відрізняється від того, у якому виданні вона виходить: у спеціалізованому чи універсальному. Універсальні ЗМІ, на думку вчених А. Кочиневої, О. Берлової і В. Колеснікової, обирають екологічну тематику як одну із можливих серед великої кількості інших, і на жаль, якщо видання важко уявити без політичної чи економічної сторінки, то далеко не в кожному виданні існує окреме і постійне місце для екологічних новин [64, 44]. Спеціалізовані ж ЗМІ – це видання, які розраховані на аудиторію, об'єднану спільним інтересом, тому саме в таких екологічних виданнях тематика відповідної проблеми може займати чільне місце.

Окрім цього, дослідники вважають за потрібне зазначити, що «зелена преса» – це видання, що спеціалізуються на темі екології, головним завданням яких є не тільки інформування про тематичні проблеми, а й сприяння підвищенню екологічної грамотності та екологічної культури своєї аудиторії.

Серед найактуальніших тем у екологічних ЗМІ вчені виділяють:

1) «екологія і здоров'я» – це матеріали про вплив навколишнього середовища на біохімічні показники людини і зміна такого впливу у зв'язку з його поступовим погіршенням;

2) «екологія мегаполісу» – це підтема «екології і здоров'я», але настільки популярна, що вчені виділяють її окремо. Вона стосується того, як навколишнє середовище міст впливає на їх мешканців;

3) «екологічна освіта» – ця проблема, на думку вчених, популярна через її повну відсутність на сторінках екологічних видань, точніше, вони наголошують на її важливості у майбутньому, коли читач стане більш свідомим: «є тільки окремі публікації, які не можна назвати системою, бо вони є рідким гостем екологічних видань». Суть цієї тематики у тому, щоб навчити людей екологічному способу життя, тобто такому, коли приймаючи рішення, ми будемо замислюватися над тим, наскільки воно буде шкідливим чи корисним для природи;

4) «екологічне право» – «люди повинні знати не тільки про щоденний ризик, але і про відповідальність, яку перед ними несе держава та виробники». Тобто, важливим є знання людьми, що їх шкідливі дії щодо екології також караються законом;

5) «тема ядерної та хімічної промисловості» – до цієї теми належить інформація щодо радіоактивних і хімічних забруднень навколишнього середовища, політика держави у відношенні до місць зберігання хімічної зброї, полігонів з проведення ядерних випробувань, районів, що знаходяться поблизу атомних електростанцій і хімічних підприємств;

б) «сталий розвиток» – це розвиток при якому задоволення потреб суспільства відбувається без завдання шкоди наступним поколінням [43, 101]. Тобто вже зараз треба замислюватися над тим, як сьогодні наші нерозважливі дії зможуть завдати шкоди нашим дітям та онукам.

У той же час до найважливіших проблем, що постають перед сучасною екологічною наукою, вчені Ш. та К. Фрідман, відносять такі, як скорочення площі лісу, кислотні дощі, опустелювання, парниковий ефект і глобальне потепління, забруднення ґрунтових і поверхових вод, надмірний вилов риби, проблема потоншення озонового шару, використання пестицидів, шкідливий вплив радіації, використання токсичних хімічних речовин [64, 201].

Окрім загальносвітових екологічних проблем, кожна країна має свої, «унікальні», проблеми. Так, українська журналістка Ольга Московцева на сторінках Інтернет-видання «Медіасапієнс» виділила 8 найактуальніших проблем екології України: «неякісна вода, забруднення повітря, деградація земельних ресурсів, знищення лісів, небезпечні геологічні процеси, побутові відходи, об'єкти військової діяльності, чорнобильська катастрофа. У останній час також явною стала проблема з незаконним видобутком бурштину на заході України, копачі, які там працюють, залишають після себе великі рви» [79].

Також дедалі частіше вітчизняною журналістикою висвітлюється й така проблема, як екологічна безпека та збройний конфлікт. Тобто є актуальними для дослідження вплив військових дій на стан довкілля, на життєдіяльність екосистем, на виникнення екологічних проблем – водних, промислових або заповідних.

Тобто в Україні перевага одних екологічних проблем над іншими викликана рядом своєрідних фактів: аварією на Чорнобильській АЕС, певними геологічними процесами, притаманними нашій місцевості, військовим конфліктом на Донбасі тощо.

Узагальнимо, що контент видання – це його наповнення. Успішність сформованого контенту залежить від багатьох факторів, проте існує декілька

універсальних методів, які можуть зробити видання цікавішим. Екологічне видання треба наповнювати значущими статтями, які містять інформацію про катаклізми, стихійні лиха та катастрофи, проте лише негативною інформацією контент ековидання не обмежується, тому варто додавати до таких статей нейтральні та позитивні.

Також для якісного наповнення видання потрібно включати до його змісту актуальні матеріали, розраховані на різну аудиторію, дотримуватися соціологічної відповідності, враховувати емоційний чинник сприйняття інформації, конфліктність, масштабність та давати можливість вибору аудиторії, тобто висвітлювати різні проблеми.

Наповнення видання залежить від того, універсальне воно чи спеціалізоване. В універсальних виданнях екологічна тематика висвітлюється дуже поверхово, зазвичай, у новинному форматі, тобто у вигляді заміток чи репортажів, у спеціалізованій же пресі можна побачити великі ґрунтовні матеріали.

Так, для екологічної тематики значущими проблемами є висвітлення катаклізмів, стихійних, техногенних лих, катастроф, тобто того, що стосується кожного. Проблеми екології на сучасному етапі набувають планетарного масштабу. Інформацію про вказані явища збирають та систематизують всесвітні та локальні організації, владні органи, наукові заклади, екоактивісти.

Дані про актуальний стан екосистем різних масштабів мають різні джерела, теми та формати. Дослідники в сфері екологічної журналістики до складових екологічної інформації відносять:

- дані про актуальний стан елементів довкілля, такі, як повітря, атмосфера, водні об'єкти, ландшафт, земля і природні об'єкти, біорізноманіття та його складові, включно з генетично зміненими організмами, та взаємозв'язки між ними;

- дані про фактори, що мають певний вплив на стан складових довкілля, таких як речовини, енергія, шуми і різні випромінювання, та

діяльність або заходи, наприклад, адміністративні, угоди в галузі навколишнього середовища, політику, законодавство, плани і програми, що впливають або здатні вплинути на елементи довкілля;

- аналіз інформації про витрати і результати, які були отримані у результаті вирішення питань, що стосуються довкілля;

- дані про реальний стан здоров'я та безпеки людей, умови їхнього життя, актуальний стан культурних об'єктів і споруд у тому форматі, в якому на них здійснюється вплив, або якою мірою може впливати на стан елементів довкілля [3, 35].

Незважаючи на те, що проблеми екології завжди залишаються актуальними, вони не досить повно висвітлюються в мас-медіа, а подаються тільки після важливих економічних, політичних чи соціальних матеріалів.

Отже, основним фактором успішного функціонування мережевого екологічного видання є його наповнення. У матеріалах таких ЗМІ висвітлюються проблеми природних катастроф, техногенних лих, інших екологічних питань, як-от скорочення площі зелених насаджень, опустелювання, парниковий ефект, потоншення озонового шару, пестициди тощо. Ці проблеми можна поділити на загальносвітові, як зміна клімату та забруднення океанів, і «унікальні», як-от українські проблеми незаконного видобутку бурштину або впливу збройного конфлікту на Донбасі на довкілля. Зазвичай екопублікації орієнтовані на різні категорії читача та відповідають наступним тематикам: екологія і здоров'я, екологія і мегаполіс, екологічна освіта, екологічне право, ядерна і хімічна промисловість та сталий розвиток.

1.3. Комуникативні стратегії оформлення екоматеріалів

Екологічний напрям журналістики у сучасній Україні застосовує у своїй діяльності різні лінгвістично-комуникативні методи. Доречне та

виграшне використання жанрів і мовностилістичних засобів покращує якість журналістської творчості, невід'ємно пов'язується з певною проблемою навколишнього середовища, впливає на виразність та комунікативну ефективність екологічного матеріалу. Творча робота професійного журналіста за умови використання доречних жанрових форм впливає на ґрунтовне розкриття проблем навколишнього середовища, на порядок дій під час створення публікації, на встановлення текстових рамок матеріалу та лінгвістичних засобів, що будуть в ньому використані.

Лінгвістичні засоби журналістики, що висвітлює екологічну тематику, посилюють впливовість публікації на масового читача, розширюють емпатичне сприйняття екологічних проблем. Розмаїття та доцільність мовностилістичних журналістських засобів, використовуваних в екологічних матеріалах, здатність якісно ретранслювати наявну інформацію впливають на розширення впливу на аудиторію та змістовне розкриття конкретної екологічної ситуації.

Висока якість передавання тематичної інформації тісно пов'язана з професіоналізмом працівника ЗМІ, творчо вмотивованим підходом у роботі зі словом, з навичками коротко, але яскраво викладати інформацію, дотримуватися принципів системності та нормативності конкретних мовних засобів. Завдяки різноманітним експресивним засобам можна розширити можливості журналістського слова, сформувати глибоке емоційно-чуттєве сприйняття екологічного матеріалу.

Журналістикознавці визначають три головні групи жанрів, що використовуються у створенні матеріалів: інформаційна, аналітична та художньо-публіцистична. До групи інформаційних жанрів належать замітка, звіт, репортаж та інтерв'ю, до аналітичних – кореспонденція, стаття, рецензія, огляд, до художньо-публіцистичних – замальовка, нарис, памфлет, фейлетон, есей [76, 367]. З плином часу та із розвитком інформаційних технологій вказані жанроформи видозмінювалися, трансформуючись та взаємопроникаючи один у одного. Так сформувалися групи

найпопулярніших жанрів різного складу, використання яких характерне для певного типу видань, у залежності від його формату (онлайн, друкованого, радіо або телебачення) та тематики (загальнотематичні, або як їх ще називають – універсальні, політичні, економічні, подієві, кримінальні чи екологічні).

З початку функціонування в Україні екологічної журналістики виникла та сформувалася специфічна група жанрів екологічних ЗМІ. Журналістикознавець Д. Олтаржевський виділяє в жанровій системі такі форми, що застосовуються засобами масової інформації під час публікації матеріалів екологічної тематики:

- «гаряча новина» (застосовується журналістом у випадку екстрених подій, надзвичайних ситуацій, наприклад, під час аварії на підприємстві, при раптових викидах шкідливих речовин, які стали причиною масового поганого самопочуття, призвели до летальних випадків, під час природних катаклізмів, після важливих заяв представників влади тощо);

- стаття-довідка (загальні офіційні доступні для розуміння дані на екологічну тему, матеріал, що докладно повідомляє про конкретну проблему, вплив певних речовин на людський організм; виконує просвітницьку функцію);

- інтерв'ю з експертом (проводиться журналістом у двох випадках: коли експерт безпосередньо цікавий аудиторії, має суспільну вагу, соціальний вплив і шанований серед громадськості, або коли екологічний інфопривід вже не є новиною, і необхідно показати проблему з іншого боку, ретранслювати новий кут відображення проблематики);

- репортаж (фактичний опис події з місця; на сьогодні залишається одним з найпоширеніших жанрів екожурналістики) [89, 30].

Аналогічну схему жанрів у зелених ЗМІ подають і дослідники А. Кочинева, О. Берлова і В. Колеснікова [64, 201].

Американські журналістикознавці до найбільш поширених жанрів екологічної журналістики відносять: статтю, просвітницькі матеріали та матеріал-розслідування [121, 64-65].

Стаття подає проблему читачу в контексті. Для екологічних видань найчастіше використовують статтю-роз'яснення – вона пояснює читачам складну новину чи складні питання, цікаві аудиторії.

Просвітницькі матеріали нерідко готуються у формі серії статей, присвячених певній екологічній тематиці. У таких матеріалах розглядаються різні точки зору на спірні питання, оцінюються позитивні та негативні сторони явищ.

Матеріали-розслідування висвітлюють теми, що залишилися непомітними або прихованими від громадськості. Хоча в екологічній журналістиці використовуються й інші жанри, наприклад: замітка, репортаж чи інтерв'ю.

Журналісти, які пишуть про екологію, повинні не просто окреслити наявність проблемної ситуації, а й дослідити причини її виникнення та спрогнозувати можливі наслідки (можливо, залучивши експертів), подати конкретні шляхи виходу та подолання проблеми, спонукати читачів діяти. Саме тому для працівника медіа, що обрав екологічну спеціалізацію, потрібна належна попередня підготовка.

Проведення аналізу екологічних публікацій відображає наявність у журналістському матеріалі таких елементів, як робота з науковою, статистичною інформацією, коментарі експертів щодо того чи іншого питання, доречне застосування таблиць для відображення інформації, декілька точок зору з певного факту, зворотний зв'язок з аудиторією у епістолярній формі або у форматі дзвінків, опитування, анкетування тощо.

Професійна майстерність екологічного журналіста вимагає оволодіння стандартними методиками професійної діяльності, серед яких найчастіше використовуються інтерв'ю, спостереження або опрацювання документів. Серед спеціалізованих методів екожурналістики в роботі над матеріалами

застосовуються екологічні дискусії, екологічні полеміки, екологічне журналістське розслідування, екомоніторинг. Дедалі частіше значним в екологічній журналістиці стає універсальний метод журналістського спостереження, що розвивається останні десять років. Також вагомим в журналістській діяльності залишається робота з офіційними даними в документах. У такому випадку екожурналіст повинен проявляти значну наполегливість, уважність, винахідливість в отриманні потрібної інформації, оперативність у їх дослідженні, різносторонню професійність в аналізі та описі даних [56, 120].

Написання журналістом якісних текстів на теми довкілля неможливе без глибокої теоретичної підготовки. Обрана проблематика вимагає від ЗМІ бути відповідальними та пропагувати дбайливе ставлення до довкілля, ощадливо користуватись ресурсами природи.

Журналіст має професійно володіти такими жанрами журналістики і методами роботи з інформацією, як інтерв'ю, бесіда, круглий стіл, прес-конференція. Особливо важливою у цьому випадку є дискусія як засіб формування і віддзеркалення плюралізму у розкритті проблемних екологічних питань. Особисто дослідити та розкрити проблему, поглянути на неї ніби зсередини допомагає формат журналістського розслідування. Це є важливим ще й у тому випадку, коли трапляються критичні ситуації, і виникає необхідність у негайному вжитті заходів. Суспільна реакція, відгук та безпосередньо результативність таких матеріалів, зазвичай, висока.

Також існують такі форми журналістської діяльності, як екологічний аналіз, моніторинг (системне спостереження за природними об'єктами) або складання досьє з проблематики екологічної сфери. Журналістові повинен постійно бути обізнаним щодо функціонування та результатів діяльності природоохоронних відомств, суспільних рухів, мати інформацію стосовно ухвалених рішень, запланованих акції і заходів. Тому на сьогодні покращення професійної підготовки журналіста у сфері екології залишається головним засобом підвищення ефективності відображення проблем

навколишнього середовища. Для покращення характеристик готових матеріалів екожурналіст повинен вміти використовувати у творчості широкий спектр жанрових форм, а також мовностилістичні прийоми [40].

Наразі аналітичні жанри в екологічній журналістиці є найефективнішим засобом розкриття екологічної проблематики в мас-медіа. Зокрема, формат мережевого або друкованого видання створює можливість надати екологічній тематиці постійну рубрику та використовувати для відображення дійсності жанрову різноманітність: від тематичних заміток, інтерв'ю, репортажів до аналітичних матеріалів, нарисів тощо.

Спеціальні характеристики видань дозволяють медійникам презентувати багаторівневі проблеми сфери екології у форматі, що буде зрозумілим для сприйняття читацькою аудиторією різного віку, сфери діяльності тощо. І хоча форма інформаційно-новинної інтерпретації інформації, що характерна для масових видань, є не найкращою для відображення екологічних проблем, у неї наявні позитивні ознаки, які можна застосовувати в журналістській творчості для зростання соціальної впливовості екологічних матеріалів: новизна, непересічність фактів, винятковість подій, – вони можуть ефективно задовольняти людську допитливість. Розширена замітка, кореспонденція, коментар тощо – увесь цей арсенал може бути привабливим для висвітлення екотематики у масовій пресі. Попри значну комунікативність екологічної тематики, як стверджує О. Беляков, сучасні ЗМІ не використовують її потенціал повною мірою [4, 152].

Екологічна журналістика залишається одним із засобів вирішення проблем екологічної сфери, і це робить журналіста, що висвітлює тему, відповідальним за зміст. Важливо, аби він ґрунтовно дослідив суть проблеми, про яку повідомляє іншим. Характерною подібною незадовільною тенденцією для засобів масової інформації є проблема цілісності, коли екологічні дані відображаються коротко, а на передній план виходять безпосередньо факт і обставини, які здатні створити певний сенсаційний

характер новини. У такому випадку автор ігнорує інші важливі дані інформаційного приводу й пояснення, що часто можуть стати ключем до загального розуміння аудиторією запропонованої публікації, від чого новина, про яку розповідає ЗМІ, втрачає загальний екологічний контекст [8].

Працівники масових видань нерідко використовують екопроблематику лише як засіб привертання уваги читача шляхом висвітлення лише тих її сторін, які можуть вразити сенсаційністю, негативом чи курйозністю. Подібні матеріали зазвичай не можуть гарантувати реципієнту повного, достовірного та об'єктивного висвітлення дійсності. За умови відсутності глибоких, зрілих висновків щодо екологічних приводів – тих чи інших подій або явищ, проблеми навколишнього середовища в засобах масової інформації часто перебувають на другому плані та втрачають здатність активно привертати увагу, а відтак – і глибокий соціальний підтекст.

Заплутати аудиторію, призвести до панічних настроїв або й надати привід представникам влади, відповідальним за розв'язання екологічних проблем, звернутися до некомпетентності журналіста та громадськості, як до методу переключення теми порядку денного, та не звертати уваги на думку громадян під час прийняття рішень може насамперед непрофесійність журналістської роботи з даними або зайве акцентування до сенсаційності в журналістській творчості. У той же час, вплинути на позитивне вирішення екологічних питань може об'єктивне й коректне відображення актуальних проблем. До того ж, досить часто поштовхом до змін та стимулювання громадськості стають саме публікації в різноформатних ЗМІ [8].

Активне використання різноманітних жанрів для відображення проблем екологічної сфери є суто важливим для покращення характеристик журналістської діяльності, зростання виразності та покращення ефективності екологічних матеріалів. Доречне застосування жанрових форм відносно різних інформаційних приводів сприяє якісному розкриттю тем, що пов'язані з довкіллям, сприяє створенню готової новини, визначенні текстових рамок матеріалу та прийомів лінгвістики.

Для відображення проблематики екологічної сфери серед інформаційних жанрів працівниками ЗМІ активно використовуються такі, як замітка, репортаж та інтерв'ю. Але доцільнішими для висвітлення екологічних проблем є аналітичні жанри, оскільки вони створюють можливість дослідити інформаційний привід комплексно та більш ґрунтовно. Серед таких – кореспонденція, стаття та коментар.

Ефективність масового інформаційного впливу, успішне розкриття проблематики екологічної сфери значною мірою залежать від розмаїття та доречного застосування мовностилістичних прийомів, що використовуються журналістами спеціалізованих або універсальних видань, від здатності професійно інтерпретувати цікаву інформацію за допомогою виразних лінгвістичних засобів [8].

Головними ознаками стилістики подання тематичної інформації повинні бути легке та доступне сприйняття. Подібне досягається завдяки змістовній творчій праці журналіста, навички лаконічно, але образно надавати уявлення про описувані дані, дотримання системного та нормативного використання мовних засобів.

Оскільки опис природної краси та неповторності невід'ємно пов'язаний з образністю, лексичним розмаїттям, широким спектром прийомів, то, як наслідок, застосування художньо-публіцистичних засобів спричинено специфікою тематики екологічної сфери.

Завдяки використанню метафор, персоніфікації, інших мовностилістичних засобів можна журналісти може створити умови для глибокого сприймання екологічного тексту, появи різноманіття асоціативних зв'язків у свідомості читача.

Працівник екологічного видання для підвищення значущості, переконливості слова, образності тематичної публікації повинен навчитися використовувати широке розмаїття жанрових форм та мовностилістичних прийомів.

У виданнях, що позиціонують себе як якісна преса, журналісти часто

звертаються до жанру розслідування при висвітленні екологічних проблем. Саме цей жанр дає змогу автору дослідити явище чи проблемну ситуацію зсередини, можливо, провести експеримент та наочно продемонструвати читачам всі аспекти ситуації, що висвітлюється. Як правило, журналістські розслідування мають на меті не просто «відкрити очі» читачам, а призвести до конкретного результату – негайного реагування та вживання заходів щодо виправлення проблеми.

Існують і такі форми роботи, як екологічний аналіз, екологічний моніторинг, тобто системне спостереження за природними об'єктами, складання досьє з екологічної проблематики [8].

Підготовку журналістів-фахівців з екологічної тематики можна вважати найголовнішим засобом підвищення висвітлення вказаної проблематики в українських ЗМІ. Журналіст, який спеціалізується на екології, має завжди бути обізнаним про роботу різних офіційних установ, що відповідають за охорону природних ресурсів, ухвалені ними акти та рішення. Також існує велика кількість суспільних організацій екологічної спрямованості, які регулярно проводять різні акції та заходи.

Володіння журналістом різними жанровими формами та використання мовностилістичних прийомів при написанні матеріалу сприяє образності, значно підвищує читабельність публікації, і як наслідок – її впливовість та результативність.

Отже, екологічним дискурсом можна називати інформацію про будь-який зв'язок людини і довкілля, завдяки якій проблеми екології частіше звертають на себе увагу суспільства. Безпосереднім висвітленням проблем різних рівнів, пов'язаних із довкіллям, займається екологічна журналістика. Предметом екологічних ЗМІ можуть бути не тільки гострі екологічні питання, а й позитивні заходи, що спрямовані на охорону довкілля. У своїй діяльності вони виконують наступні функції: інформаційну, просвітницьку, організаційну та контролюючу.

Головним фактором успішної діяльності екологічного видання є його

контент. У публікаціях такого типу ЗМІ ретранслюються теми природних та техногенних катастроф, наслідків стихійних лих, наслідків людської діяльності, вплив її на екосистеми та загальний стан планети. Такі проблеми можна поділити на глобальні, світові, як кліматичні зміни, потоншення озонового шару, парниковий ефект, вирубка лісів, загибель коралових рифів чи опустелювання, та локальні, що характерні для певної країни або регіону, як українські проблеми незаконного видобутку бурштину, вплив збройного конфлікту на Донбасі на довкілля або наслідки аварії на ЧАЕС.

У екологічній журналістиці для висвітлення екологічних проблем використовуються як інформаційні, так і аналітичні жанри. Найзатребуванішими жанрами у «зелених» ЗМІ на сьогодні дослідники виділяють замітку, або «гарячу новину», аналітичну статтю або статтю-довідку, інтерв'ю з експертом, репортаж, нарис та розслідування. Наразі найбільш ефективними для розкриття екологічної проблематики в журналістській діяльності є аналітичні жанри, а саме стаття та розслідування, однак через брак професійних, фінансових та часових ресурсів вони застосовуються не часто.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЙ УЧАСНИКІВ ЕКОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

2.1. Проблемні аспекти діяльності екологічного журналіста

Працівники видань екологічної спрямованості щодня зустрічаються з багатьма проблемами, серед яких є і такі, що потребують оперативного вирішення. Серед них: відсутність оперативного відгуку, швидкої реакції від органів влади, офіційних установ та представників екологічного руху, недостатнє усвідомлення значення журналістської діяльності в суспільстві, брак даних, що адаптовані для звичайної аудиторії, зрозумілих коментарів експертів, недостатня захищеність працівників ЗМІ, а особливо тих, хто займається питаннями екологічної та ядерної безпеки тощо.

Дослідник О. Беляков з огляду на англomовні джерела називає «журналістикою невизначеності» поняття, яке пов'язане з перешкодами у становленні екоризику. Наприклад, учені не часто знаходять спільне вирішення питання щодо допустимих норм, небезпечних властивостей якоїсь речовини тощо, однак через це не повинні страждати люди. Журналіст має бути обережним у такому випадку, аби не заплутати реципієнта [14, 45–48].

Зростання ваги екологічних видань у мас-медіа залежить від постійного розширення кола читачів. Новим засобам комунікації екологічних ЗМІ необхідно володіти масовим характером, бо лише у цьому випадку їхня ефективність буде на достатньому рівні.

Ще однією значною проблемою є первинні науково-технічні дані, з якими доводиться працювати екологічному журналісту. Для розуміння та достовірної передачі інформації він має володіти знаннями біолога, фізика, хіміка і одночасно орієнтуватися у принципах права і економіки, що на сьогодні є майже неможливим.

Іншим питанням, що потребує вирішення, має безпосередній зв'язок з технічною інформацією, – секретність. Досить часто виникають ситуації, коли представники влади або підприємств оголошують секретним будь-який документ, навіть раніше опублікований, і тому відмовляють журналісту в наданні інформації. Державні та приватні організації і підприємства «засекречують» дані, пов'язуючи це з тим, що їх публікація погіршить репутацію прямого конкурента. Наприклад, аби журналіст не міг потрапити на хімічне виробництво, керівництво оголошує комерційною таємницею всі дані про виробничий процес і нові розробки [14, 46].

Матеріали про проблеми екології до того ж мають високу емоційну складову. Такий вплив інформації повинен застерігати журналіста від необережного маніпулювання масами, аби не викликати паніку та не лякати аудиторію. Працівники масових видань нерідко використовують екопроблематику лише як засіб привертання уваги читача шляхом висвітлення лише тих її сторін, які можуть вразити сенсаційністю, негативом чи курйозністю. Подібні матеріали зазвичай не можуть гарантувати реципієнту повного, достовірного та об'єктивного висвітлення дійсності. За умови відсутності глибоких, зрілих висновків щодо екологічних приводів – тих чи інших подій або явищ, проблеми навколишнього середовища в засобах масової інформації часто перебувають на другому плані та втрачають здатність активно привертати увагу, а відтак – і глибокий соціальний підтекст.

Заплутати аудиторію, призвести до панічних настроїв або й надати привід представникам влади, відповідальним за розв'язання екологічних проблем, звернутися до некомпетентності журналіста та громадськості, як до методу переключення теми порядку денного, та не звертати уваги на думку громадян під час прийняття рішень може насамперед непрофесійність журналістської роботи з даними або зайве акцентування до сенсаційності в журналістській творчості. У той же час вплинути на позитивне вирішення екологічних питань може об'єктивне й коректне відображення актуальних

проблем. До того досить часто поштовхом до змін та стимулювання громадськості стають саме публікації в різноформатних ЗМІ.

Особливістю екологічної тематики є й те, що, зазвичай, для повного розкриття проблеми, ситуації, події не вистачить одного окремого матеріалу. Це спричинено насамперед тим, що багато екологічних проблем виникають, розвиваються і впливають на довкілля протягом тривалого проміжку часу. Вирішити їх швидко, якщо звертатися за прикладом до реальної дійсності, майже неможливо. А іноді проблеми з'являються і залишаються в навколишньому середовищі вже назавжди, та це не означає, що їх висвітлення марне, як от глобальне потепління, радіоактивне забруднення тощо.

Останньою особливістю екологічної журналістики дослідник О. Беляков називає активну соціальну позицію ековидань. Читачі зазвичай асоціюють засоби масової інформації не лише з джерелом інформації, а й із захисником власних прав [14, 48].

Деякі журналісти, що працюють з екологічною інформацією, виробили практичні навички щодо роботи у екологічних ЗМІ. Журналістка Анастасія Руденко перелічує декілька порад екожурналістам-початківцям:

- 1) необхідно бути особисто зацікавленим у темі, працювати з питанням, яке «надихає»;
- 2) потрібен нетворкінг, власна база необхідних контактів активістів, блогерів, громадських організацій тощо;
- 3) екологічний журналіст має не боятися співпрацювати з екоблогерами, бо вони більш заглиблені в тему;
- 4) потрібно займатися самоосвітою;
- 5) необхідно навчитися працювати з інформаційними запитами;
- 6) екожурналіст має працювати з цифровими інструментами – ботами, базами даних, електронними мапами;
- 7) описувати проблему необхідно, враховуючи всі аспекти: передумови, економічні чинники, реакція громадськості тощо;

8) екожурналіст може сам шукати можливі рішення, аби показати аудиторії, як можна вплинути на проблему вже сьогодні;

9) не слід забувати про аудиторію, намагатися подавати матеріал якомога зрозуміліше та давати у ньому відповіді, а не лише ставити запитання [129].

Актуальною проблемою для екологічної тематики у засобах масової інформації залишається журналістська етика. У Кодексі етики екологічного журналіста, що був розроблений Міжнародною Федерацією екологічних журналістів (IFEJ) у 1999 році, вказано, що працівнику ЗМІ необхідно поводитися наступним чином:

1. Права на чисте довкілля та довготривалий розвиток і на життя, здоров'я та добробут є обґрунтованими та тісно пов'язаними між собою. До обов'язків працівника екологічного видання входить безпосередньо інформування суспільства про загрозу навколишньому середовищу на різних рівнях, як-от глобальний, регіональний та місцевий.

2. Нерідко засоби масової інформації стають єдиним джерелом фактичних даних про стан навколишнього середовища. У цьому випадку журналіст зобов'язаний забезпечувати підвищення рівня усвідомлення суспільством екологічних проблем та ретранслювати плюралізм різноформатних думок.

3. Завдяки функції інформування екожурналіст виконує життєво необхідну роль мобілізації сил громадськості в боротьбі за безпечне довкілля. Журналіст зобов'язаний як розкривати реальний стан тієї чи іншої проблеми, можливої екологічної загрози, так і інформувати аудиторію щодо розвитку подій або шляху вирішення питання.

4. Працівник ЗМІ, згідно з журналістською етикою та взагалі нормами соціальної моралі, не має представляти інтереси комерційних, урядових, політичних чи неурядових організацій, якщо вони передбачають необ'єктивне відображення дійсності. Журналіст не має співпрацювати з підприємствами чи особами, що мають власний інтерес у справі. Однак він

може надавати трибуну всім сторонам екологічного конфлікту, за умови рівнозначної репрезентації.

5. Працівники екологічних видань, якщо це можливо, зобов'язані посилатися на інформаційні джерела та уникати такої подачі матеріалу, яка може призвести до паніки або спекуляції, а також подавати різноманітні тенденційні коментарі. Автор публікації повинен перевіряти вірогідність джерела інформації.

6. Екожурналіст також має підтримувати рівноправний доступ до екологічної інформації і надавати допомогу підприємствам, організаціям і громадянам промислово нерозвинених країн в отриманні електронних даних, що здатні допомогти їм у вирішенні екологічних питань.

7. Журналіст повинен поважати право громадян, які постраждали внаслідок природних катаклізмів, катастроф або стихійних лих, у невтручанні в особисте життя.

8. Екологічний журналіст також зобов'язаний виправляти інформацію, яка могла вважатися достовірною раніше і справляла вплив на громадську думку, якщо в подальшому більш детальне дослідження проблеми показало її помилковість [13, 41-44].

Специфічні умови і особливості роботи журналіста призводять до певних проблем під час створення екологічного матеріалу. Наприклад, виникає дефіцит газетної площі або грошей (тому екологічні публікації у звичайних виданнях з'являються досить нечасто, і набагато частіше – онлайн), залежність від власника засобу масової інформації, від рекламодавця, який може не випускати екологічно чисту продукцію, що потенційно, за умови додержання редакторами політики видання, може спричинити розірвання договору, політична цензура, яка тісно пов'язана з рівнем відкритості суспільства, з олігархами, які володіють українськими ЗМІ тощо.

Головними недоліками та частими помилками в матеріалах екологічної тематики в універсальних засобах масової інформації є:

- нестача базових знань з екології, що є, напевно, найсерйознішим недоліком журналістики сьогодення, оскільки недостатня освіченість часто може призвести до виникнення інших помилок – поверхове висвітлення ситуації, неспроможність виділити головну думку, відсутність навички проаналізувати проблему тощо;

- необ'єктивність у висвітленні події, яка часто проявляється в тому, що автори у процесі роботи над матеріалами користуються лише одним джерелом інформації, як правило, спілкуючись з однією зі сторін конфлікту, іноді навіть не здогадуючись про альтернативні джерела інформації;

- гонитва за сенсаціями, привернення уваги читачів до екологічних проблем лише новинними приводами, що викликають страх, панічні настрої, наприклад, мутанти, генетичні зміни, всесвітній апокаліпсис, що згодом втомлює аудиторію від такого роду публікацій і призводить до уникання екологічної інформації взагалі;

- малий відсоток екологічного позитиву серед основної маси публікацій, наприклад, перемога в суді екоактивістів, покращення екологічної ситуації в навколишньому середовищі, новітні розробки екологічно чистих технологій, нариси про природу тощо;

- викривлення фактів, некоректність подання даних, що є наслідком недостатньої або неякісної екологічної освіти, браку часу для дослідження проблеми, небажання або відсутності можливості зібрати думку декількох сторін конфлікту;

- відсутність заглиблення у проблему, а як наслідок поверхове ставлення до неї через відсутність достатньої кількості часу на опрацювання матеріалу, брак спеціалізованих знань, нестача якісних інформаційних джерел (роль журналіста у такому випадку зводиться лише до інформування) [14, 46–47].

Журналістка Наталя Шевченко, яка спеціалізується на висвітленні новин з екологічної сфери, вказує, що неуважність журналіста, його небажання заглиблюватися в тему можуть призвести до появи у новинних

стрічках повідомлень з грубими мовленнєвими помилками або неправильно вжитими термінами. До таких належать словосполучення «погана екологія» (наука не може бути «поганою»), «екологічно чистий», «глобальне потепління» (кліматичні зміни), звичка називати «заповідником» будь-яку природоохоронну територію, переіменування підсніжників у проліски, які є зовсім іншими квітами, сплутування нешкідливого вужа з отруйною гадюкою тощо [130].

Як зазначає дослідник О. Беляков, засоби масової інформації мають бути одним із інструментів екологічної політики, однак на сьогодні існує ще одна проблема – в Україні екологічна освіта журналістів розвинена недостатньо. Це можна спостерігати на практиці, коли екологічні кризи трансформують екологічну журналістику в журналістику катастроф, що має на меті розслідування та змістовне опрацювання наукових даних, і журналістам починає бракувати екологічних знань [8, 23].

Але робота над просуванням екологічної освіти серед працівників ЗМІ, хоча і не активно, але продовжується, періодично відбуваються спеціалізовані заходи, спрямовані активізувати журналістську спільноту на висвітлення місцевих екологічних проблем. Наприклад, у 2017 році відбувся дводенний тренінг «Школа інноваційного екологічного репортажу», до участі у якому було залучено 45 регіональних журналістів і блогерів. Учасники отримали теоретичні знання з написання екологічного матеріалу, створення лонгвідів, розглядали світові журналістські практики, опрацювали питання доступу до публічної інформації, а також попрактикувалися у використанні дронів та обробці аерофотознімків [128]. Також під час міжнародного семінару «Екологічна журналістика: практика та методологія» в Києві було прийнято резолюцію, що закликає не лише приділяти увагу екологічній освіті журналістів, а й забезпечувати вільний доступ до екологічної інформації в Україні.

Журналістикознавці А. Кочинева, О. Берлова та В. Колеснікова додають, що проблема сьогоденної екологічної журналістики в тому, що

видання такого характеру, зазвичай, обмежуються публікаціями негативних новин, тому потрібно зберігати співвідношення нейтральних, похвальних, критичних матеріалів [64, 105]. Таким чином, вчені пропонують зберігати баланс між негативними і позитивними новинами.

У посібнику з екологічної журналістики» за редакцією Ш. та К. Фрідманів, вказано, що до проблем, які можуть чинити перешкоди на шляху до якісного висвітлення екологічних тем також належать: новинний підхід до висвітлення теми (тобто неглибокий аналіз, здебільшого матеріали оформлені у вигляді замітки чи репортажу), обмежені терміни на підготовку статті; проблеми, пов'язані з використанням інформаційного джерела, тиск зі сторони редактора чи рекламодавця.

Поряд з цим вчені зазначають, що, здебільшого, екологічні видання практикують висвітлення національних чи міжнародних екологічних проблем, тобто дуже глобальних за масштабами, що, у свою чергу, створює таку ситуацію, коли читачі не мають регіональної чи місцевої екологічної інформації та не знають, що відбувається у їхній місцевості, таким чином у аудиторії створюється враження, що екологічні проблеми їх не стосуються [121, 61].

До проблем, що виникають під час розробки екологічних видань, також слід віднести і відсутність творчого підходу їх авторів. Наприклад, більшість друкованих ЗМІ мають однотипну назву: «Екологічний вісник», «Вісник екології», «Еко-вісник», «Екологічний щоденник», «Екологічна газета», «Екологічний бюлетень», «Екологія України» (Запоріжжя, Дніпропетровська, Сходу, Заходу, Євразії і т. д.).

Тому, для того щоб контент екологічних видань був цікавішим, треба приділити більше уваги компетенції авторів, зокрема, слід зайнятися формуванням екологічної свідомості і культури журналіста: він повинен бути обізнаним щодо новітніх тенденцій розвитку екотехнологій, повинен знати останні новини щодо громадських об'єднань та численних природоохоронних організацій. Сьогодні серед основних завдань екологічної

журналістики є формування екологічної свідомості громадян та екологізація бізнесу.

Отже, екологічні журналісти щодня зустрічаються з багатьма перешкодами, що впливають на робочий процес. Серед них проблеми недостатньої захищеності, необхідність роботи на маси, опрацювання науково-технічних даних, секретність даних, соціальна позиція видань, необхідність «заглиблення» в тему, недостатній розвиток екологічної освіти, відсутність творчого підходу. Окрім того, журналіст у своїй діяльності має керуватися принципами етики, особливо у питаннях взаємодії із владою та організаціями, під час формування емоційної складової матеріалів та за наявності залежності від власника або рекламодавця.

2.2. Формат комунікації з аудиторією екожурналістики

Екологічна журналістика у актуальному розрізі залишається діяльністю засобів масової інформації, що залучені до екологічної тематики, для якої характерні пошук, обробка та ретрансляція соціально важливої інформації в аспекті відносин «природа-суспільство». Важливо, що цей взаємозв'язок дотичний практично до всіх сфер суспільного життя, тому екологічна тематика в тому чи іншому вигляді наявна у майже кожному сучасному медіа. Як наслідок – екологічна журналістика не є «ізолюваною», а навпаки у багатьох випадках перегукується і взаємодіє з економічною, суспільно-політичною, розважальною журналістикою.

Слід зазначити, що журналісти під час створення матеріалів екологічного спрямування та безпосередньо екологічні ЗМІ нерідко у своїй діяльності керуються не самим поширенням інформації, а тим впливом, який вона має на читача. Глобальна мета екологічної журналістики – запобігання або вирішення екологічних проблем, змушує переосмислити завдання і цілі екологічної комунікації.

У моменти прийняття рішень люди керуються як свідомими (рефлексивними), так і автоматичними мисленнєвими процесами. Тобто не завжди реакція цільової громадськості є наслідком усвідомленого розгляду отриманої інформації. Саме тому краще розуміння того, як люди приймають рішення та, які фактори впливають на їхню екологічну поведінку, є ключем до створення якомога ефективнішої комунікації екологічного спрямування. Зокрема, було визначено, що на екологічну та кліматичну поведінку людей найчастіше впливають наступні чинники: звички; готовність діяти, яка формується сприйняттям людиною переваг екологічно доцільної поведінки та можливої ціни бездіяльності, емоціями та ефективністю пропонованих дій; оцінка ситуації, а саме усвідомлення серйозності проблеми, наявність можливих рішень та переконання щодо того, хто має діяти; соціальні чинники, такі як: медіа, бар'єри, стимули до дії та соціальні норми; персональні характеристики людини: знання, цінності, ідентичність та демографічні характеристики [9, 53].

Практичне застосування в комунікації екологічного спрямування мають наступні стратегії та інструменти комунікації:

- залучення комунікатора, якому довіряє цільова аудиторія;
- схожого/схожу на людей, на яких спрямована комунікація;
- застосування стимулів, як-от регулярні нагадування, надання зворотного зв'язку, постановка вимірюваних та досяжних цілей, мотивація різними видами нагород;
- фреймування повідомлень за принципом «так роблять усі/багато людей»;
- використання ранжовних списків дій або способів долучитися/допомогти;
- розробка повідомлень, які викликають помірні емоції злості, страху, розчарування та відчуття провини;

– вселяють віру в те, що здійснювані дії будуть ефективними; залучення громадськості до прийняття на себе зобов'язань (як-от участь в онлайн челенджах) [9, 55].

Особливостями комунікації екологічного спрямування вважаються її прагматичність (тобто орієнтація на досить швидке досягнення бажаних змін), часте транслювання наукової/експертної інформації, а також необхідність говорити про масштабні та серйозні проблеми, не демотивуючи та не лякаючи цільові групи громадськості. Також були виявлені особливості фреймування повідомлень екологічного та кліматичного спрямування.

Аудиторію будь-якого видання необхідно розглядати в аспекті її соціальних особливостей. Як зазначають дослідники, комунікативна активність читачів друкованих або онлайн-медіа є ключовою характеристикою аудиторії як об'єкта наукових досліджень та журналізму [9, 62]. У соціологічній сфері журналістики аудиторія медіа володіє природною інтерактивністю.

Журналістикознавець С. Корконосенко, досліджуючи реципієнтну масу як кількісно невизначену та якісно непізнану та різнорідну групу, що взаємодіє з виданнями, звертається до думки про те, що взаємодія в цьому випадку є ключовим поняттям і може виражатися активно, прямо, як лист у редакцію, чи пасивно, неопосередковано, як споживання готового продукту. Подібна взаємодія залежить переважно від того, яку позицію конкретний індивідуум займає в суспільстві і наскільки активно він готовий відстоювати свою думку. Слід зазначити, що споживачі екологічного інформаційного продукту мають значно більшу частку «активної» аудиторії порівняно з іншими тематичними нішевими ЗМІ, оскільки сам екологічний рух засновано на принципах громадського активізму [62, 174].

Серед особливостей аудиторії різноманітних медіа, які найчастіше досліджуються (соціально-демографічні, соціально-професійні, соціально-психологічні, політико-ідеологічні, споживацькі, аудиторна поведінка, ставлення до інформації та її джерела тощо), виокремлюється вказана раніше

комунікативна активність, тобто участь у створенні матеріалів (авторство) взаємне інформування у різних форматах, наприклад, листування або дзвінки в редакцію, а в онлайн-виданнях це може бути реєстрація на сайті, участь у форумах, чатах, коментування публікацій, власний тематичний блог, відповіді на запитання й анкети, записи в гостьовій книзі, листування з авторами контенту та іншими читачами за допомогою електронної пошти тощо [120, 41].

В умовах потужного розвитку сучасних технологій, які чим далі, тим більше спрощують доступ до інформації, реципієнту необхідно докладати дедалі менше зусиль для налагодження зв'язку з редакцією ЗМІ та інтернет-користувачами. Тобто активність споживача інформаційного продукту залежить, насамперед, від нього самого, його особистого прагнення бути почутим та здійснити комунікацію.

Значну роль у такому форматі взаємодії грає анонімність, що напряму, за словами дослідниці І. Фомічової, впливає на відповідальність, «серйозність» громадянської участі. Заохочуючи глобальний інформаційний обмін між споживачами, мас-медіа роблять легітимними анонімні судження. І якщо раніше групи висловлювали протестну думку здебільшого під час вуличних акцій, то сьогодні загальним місцем вираження суспільного невдоволення стали соцмережі. У випадку з аудиторією екологічних видань або споживачами екологічної інформації це відкрило шлях до залучення нової аудиторії, привертання суспільної уваги до окремих тем, використання «живого» обговорення для окреслення головних тенденцій у конкретних ситуаціях тощо [120, 50].

Здатність підключення окремих осіб до масових комунікацій є чи не найважливішою проблемою соціології журналістики. Зростання типів джерел повідомлень не обов'язково є передумовою до включення реципієнта у процес споживання й, тим більше, надання ексклюзивної інформації, а відтак, вияву їхньої громадянської позиції, хоча й є однією з умов. Результати досліджень свідчать про наступне: окремі представники та

суспільні групи, які неактивно беруть участь у масових комунікаціях і неяскаро репрезентовані в контенті медіа як автори, суб'єкти думок, персонажі, зазвичай слабо залучені в інші суспільні процеси.

На активізацію аудиторії мають впливати і безпосередньо представники медіа, оскільки вони є професійними комунікаторами і постачальниками, ретрансляторами або виробниками масового контенту, а тому мають необхідні можливості для спонукання аудиторії до соціальної активності. Журналісти здатні створювати умови для так званої внутрішньої демократії – налагодження різних форм комунікації з реципієнтами, розширення її особистих прав, як-от участь у створенні матеріалів, що потенційно мають громадський інтерес (розміщення на сайтах ЗМІ як коментарів, так і відеороликів, інших мультимедійних файлів). Чимало медіа сьогодні створюють подібні формати.

Відповідно до концентрації екологічних повідомлень, аудиторії та цільових установок конкретних медіа, дослідники пропонують розділяти екологічну журналістику на спеціалізовану та неспеціалізовану. Другий тип має перевагу – масовість аудиторії, однак інтерес такої аудиторії до екологічної проблематики не настільки стійкий, як в аудиторії спеціалізованих ЗМІ. Проте, у рамках привернення уваги до екологічної проблематики неспеціалізовані медіа є дуже важливим інструментом.

Особливості аудиторії екологічних видань чи характеристика читача, котрий слідує за екологічною тематикою в ЗМІ, зумовлені вузькою спеціалізацією подібних публікацій у будь-якому медіа. Реципієнт має бути безпосередньо залученим у екологічний рух як активний учасник, зацікавлений спостерігач тощо, або як особа, що керується власними інтересами та відслідковує загальну ситуацію або розвиток конкретної події.

Аудиторію інформаційної продукції екологічної журналістики у своїх працях докладно досліджує журналістознавиця Є. Шаркова. Авторка пропонує розділити аудиторії на п'ять головних категорій [124]:

- суб'єкти професійної екологічної діяльності (екологічні НУО, фахівці сфери екології та суміжних з нею галузей, фахівці підприємств, які негативно впливають на навколишнє середовище);
- суб'єкти науки та суб'єкти, які представляють науково-дослідні інститути (вчені, студенти);
- суб'єкти повсякденної екологічної поведінки (громадяни різного віку, соціальних та професійних характеристик, а також населення, порушене екологічними проблемами);
- суб'єкти влади та суб'єкти професійної екополітичної діяльності (органи державної влади, партії, політичні рухи, прокуратура, судова влада, що контролюють структури різних рівнів);
- суб'єкти бізнесу (промисловий та сировинний сектори економіки) [124, 98].

Однак зв'язок між ЗМІ та аудиторією не є одностороннім: представники різних аудиторій еко-журналістики в якийсь момент можуть самі стати джерелами інформації для медіа. До джерел екологічної інформації автор відносить:

- індивідів (окремі громадяни, політичні та соціальні лідери, лідери думок);
- соціальні групи (наукова спільнота; групи громадян, що населяють конкретні території, порушені екологічними проблемами);
- громадські організації («зелені» рухи, НУО);
- інститути влади (державна);
- політичні організації (партії, політичні рухи, політичні організації);
- бізнес-суб'єктів.

Усі вони є учасниками екологічного дискурсу. Дослідник доходить висновку, що найактивніше в екологічному діалозі себе виявляють представники політичної, науково-експертної та бізнес-сфер – отже, саме ці сегменти аудиторії найцікавіші для екологічних ЗМІ

Варто зазначити, що два з трьох типів найактивнішої аудиторії не є професійними екологами, отже, необхідна їм інформація знаходиться на зрізі екологічної, суспільно-політичної, ділової та тематики [124, 103].

Таким чином, можна позначити гіпотезу, що саме в екологічних матеріалах «універсальних» ЗМІ подібна аудиторія знаходить собі необхідну інформацію.

Критерії успішного сприйняття інформації аудиторією виокремлює М. Орлова. Дослідниця стверджує, що журналісту необхідно враховувати особливості цільової аудиторії (вік, стать, освіта, рід діяльності, інтереси), забезпечувати корисність тексту для аудиторії (тобто здатність задовольнити певні потреби). Також важливо враховувати аспекти загальної користі (матеріал не повинен нікому шкодити) та декодованості (журналіст повинен говорити мовою, зрозумілою масовою аудиторії) [90, 221].

Автор також називає способи привернення уваги до журналістського тексту: заголовки, лід, ілюстративний матеріал, місце на смугі, способи оформлення тексту. Однак виниклий у читачів інтерес необхідно підтримувати протягом всього тексту емоційною складовою, інтерактивністю, чіткою фактичною базою тощо.

Отже, щоденно екологічний журналіст стикається з безліччю перешкод. Найпоширенішими з них є недостатня захищеність працівника екологічного ЗМІ, необхідність створення екологічного продукту для мас, робота з науково-технічними даними, їхня секретність, необхідність соціальної позиції автора, обов'язкове «заглиблення» у тему, недостатній розвиток освіти екологічних журналістів тощо. Працівник екологічного ЗМІ також повинен керуватися етичними принципами, особливо у питаннях взаємодії формату журналіст-влада, журналіст-організації, журналіст-суспільство, під час роботи з емоційними складовими матеріалів та у випадку залежності видання від власника чи рекламодавця.

У створенні екологічної інформації журналісти нерідко керуються впливом, який вона має на аудиторію. Особливістю подібної комунікації є її

прагматичність, тобто орієнтація на швидке досягнення бажаного результату. Аудиторія публікацій екологічної тематики чітко окреслена і безпосередньо або опосередковано залучена у екологічний рух: суб'єкти екологічної діяльності, суб'єкти науки, суб'єкти щоденної екологічної поведінки, суб'єкти влади та екополітичної діяльності та суб'єкти бізнесу. Особливістю екоаудиторії є те, що її представники можуть виступати і джерелами інформації, і учасниками екологічного дискурсу. Найактивнішими серед них є представники науково-експертної, політичної та підприємницької сфер.

РОЗДІЛ 3

СПЕЦИФІКА ВИСВІТЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ МЕРЕЖЕВИМИ ВИДАННЯМИ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ

3.1. Проблемно-тематичний аналіз екологічних публікацій мережевих видань «061», «РепортерUA», «Індустріалка», «INFORM.ZP.UA» та «Запорізький центр розслідувань»

Мережеві видання Запорізького регіону працюють в умовах пильної уваги з боку суспільства, організацій, установ та влади. Особливий попит серед аудиторії таких ЗМІ має екологічна інформація, що обумовлено актуальним станом навколишнього середовища.

Як повідомляється на офіційному порталі міської влади, Запоріжжя – це один з найбільших індустріальних центрів України. Промислові підприємства, яких понад 290, зосереджені переважно в Заводському районі. Вони спеціалізуються на машинобудуванні, енергетиці та чорній і кольоровій металургії, що безпосередньо впливає на екологічну ситуацію Запорізької та сусідніх областей. Окрім виробництв визначальними в екологічному плані для міста та регіону є Національний заповідник Хортиця, що має унікальний ландшафт, рослинний і тваринний світ та є осередком історичної спадщини, ДніпроГЕС, яка здійснює вплив на екосистему Дніпра, Запорізька АЕС у місті Енергодар та розвинута транспортна інфраструктура, бо Запоріжжя є важливим транспортним вузлом південної України. Окрім того, клімат помірного поясу зумовлює сезонне виникнення природних пожеж, повені та створює умови для активного росту карантинних рослин, які є частою причиною захворювань серед місцевих жителів.

За наявності такої кількості факторів у Запоріжжі спостерігається ряд екологічних проблем: забруднення повітря від промислових підприємств та автотранспорту, забруднення водних об'єктів, забруднення підземних

водоносних горизонтів, підтоплення земель, порушення гідрологічного та гідрохімічного режимів малих річок, небезпечне поводження з відходами, радіаційна небезпека, поширення екзогенних геологічних процесів, проблеми природно-заповідного фонду тощо. Місцева влада головними напрямками природоохоронної діяльності визначила атмосферне повітря, водні ресурси, відходи та природно-заповідний фонд, і саме їх обговорюють на щорічному спеціалізованому міжнародному «Еко Форумі».

Інформацію про всі події екологічної сфери, надзвичайні ситуації, результати моніторингів та перевірок запоріжці отримують із місцевих медіа, у тому числі і мережевих видань Запоріжжя, які надають її у більш доступній та зрозумілій формі, ніж офіційні джерела: Запорізький обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗУ (статистичні дані моніторингу якості повітря, водоймищ, питної води), портал Запорізької міської ради (робота в комітетах, організаційні питання, озеленення), портал Запорізької обласної державної адміністрації (за аналогією з попереднім), дані Національної поліції регіону (екологічні правопорушення, браконьєрство), прокуратури Запорізької області (результати судових розглядів), портал Головного управління Державної служби з надзвичайних ситуацій в Запорізькій області (пожежі в екосистемах, ліквідація надзвичайних ситуацій, ліквідація наслідків стихійних лих), місцеві екоактивісти та організації (про тематичні заходи та локальні НС) та очевидці подій.

На думку сучасних дослідників, незважаючи на певні недоліки, інтернет-видання мають безперечні переваги порівняно з традиційними ЗМІ [88, 18–21]. Це відкритість інформації, незалежність від простору й часу, миттєвий зворотній зв'язок, мультимедійність, що дозволяє регіональним виданням Запоріжжя оперативно інформувати аудиторію про будь-які екологічні проблеми.

Серед найактивніших інтернет-видань області, які регулярно висвітлюють актуальну інформацію про стан навколишнього середовища у Запорізькому регіоні, для аналізу були обрані п'ять запорізьких видань,

перерахованих далі. Досліджувалися тематичні матеріали, опубліковані у період з 15 жовтня 2018 року по 15 жовтня 2021 року.

«061» – один із порталів мережі міських сайтів проекту «CitySites», який функціонує з 2009 року [134]. Він спеціалізується на висвітленні подій суспільно-політичного, культурного, екологічного та спортивного життя Запоріжжя та області. Специфікою portalу є наявність великої кількості довідкової інформації по всім напрямкам бізнесу обласного центру.

Публікації на сайті з'являються регулярно, журналісти щодня публікують у середньому 20 матеріалів. Тема екології серед них може варіюватися у концентрації від 0 до 15 %, тобто до трьох матеріалів на добу. За досліджуваний період, з 15 жовтня 2018 року по 15 жовтня 2021 року, на сайті «061» було опубліковано більше 300 матеріалів на екологічну тему. Серед них найчастіше висвітлюються проблеми забруднення повітря, забруднення води та утилізація сміття (див. Додаток А).

У кількісному відношенні зі 100 % опублікованих екологічних матеріалів проблем забрудненого повітря стосувалися 40 % публікацій, серед яких найчастіше зустрічалися результати моніторингу мобільної лабораторії екологічного контролю («Два дні запорізька еколабораторія не фіксувала надлишкових викидів у повітрі» від 16 червня 2020 року [34], «У Запоріжжі знову зафіксували перевищення концентрації забруднюючих речовин у повітрі» від 14 травня 2021 року), фактичні дані про роботу лабораторії або відсутність можливості її роботи через ремонт або недостатнє фінансування («В Запоріжжі мобільна еколабораторія неділю не зможе реагувати на виклики» від 13 листопада, «Запорізька мобільна еколабораторія поки що не виїжджає на виклики – ще у ремонті» від 21 листопада 2020 року), забруднення повітря через НС («У Бердянську горить полігон ТПВ, - ВІДЕО» від 15 листопада 2020 року), екологічні соціальні заходи («У Запоріжжі створюють мурал під назвою «Хмарозавод», щоб привернути увагу до забруднення повітря» від 17 листопада 2020 року), реакція влади («В мерії Запоріжжя заявили, що промпідприємства повинні зменшувати викиди у

період несприятливих погодних умов» від 20 вересня 2021 року, «Із бюджету Запоріжжя хочуть виділити майже 200 тисяч гривень на програму моніторингу атмосферного повітря» від 3 жовтня 2021 року), відповідальність за порушення екологічного законодавства («Прокуратура подала до суду на ЗЗРК і вимагає відшкодувати 200 тисяч гривень за забруднення повітря» від 23 вересня 2021 року), вплив забруднення на здоров'я («В Запоріжжі на 67 % збільшилася кількість захворювань, пов'язаних з органами дихання» від 15 жовтня 2020 року, «Заводський дим до астми: запорізький фотограф зняв вражаючі кадри промзони, - ФОТО» від 21 жовтня 2020 року), повідомлення екоактивістів та місцевих жителів («Хочемо дихати: фотограф із Запоріжжя створила серію знімків на тлі труб, що димлять» від 29 серпня 2019 року).

Ще 25 % опублікованих новин на екологічну тему за вказаний період стосувалися проблем забруднення води. Серед них найчастіше зустрічалися результати досліджень проб води («Лабораторний центр: у воді поблизу пляжів Запоріжжя знайшли відхилення, а в Олександрівському районі багато пилу» від 4 серпня 2019 року [68], «Запорізький лабцентр знайшов відхилення в питній воді Бердянська та Енергодара» від 2 листопада 2020 року), надзвичайні ситуації («Приводу для паніки немає: в Нацпарку прокоментували загибель хамси в Молочному лимані, – ВІДЕО» від 16 листопада 2020 року, «В Запорізькій області екоінспекція виписала штрафів підприємствам-порушникам на тисячу гривень» від 13 грудня 2020 року), новини підприємств («Запорізькі підприємства спрямували в бюджети 40 мільйонів за використання води та надр» від 25 листопада 2020 року, «Екоінспектори провели ревізію на ЗТМК та склали одразу 4 адмінпротоколи за порушення» від 24 листопада 2020 року). Також з'являються новини про стан Молочного лиману, як от «Директор Приазовського нацпарку розповів про стан Молочного лиману, – ВІДЕО» від 11 лютого 2021 року, «Канал на Молочному лимані збудували у борг – Міністерство не спішить розраховуватися з бердянською фірмою» від 17 лютого 2021 року, про зміни

в екосистемі Азовського моря («Спеціаліст спрогнозував, як вплинуть морози на присутність медуз в Азовському морі» від 27 лютого 2021 року, «У Кирилівці на базах відпочинку встановлюють сітки від медуз – на скільки вони ефективні, – ВІДЕО» від 21 липня 2021 року), про стан річок («Прокуратура домагається стягнення півмільйона гривень із запоріжця, який самовільно добував пісок з дна Дніпра» від 7 вересня 2021 року, «У Запоріжжі збираються проводити розчистку русла ріки Мокра Московка» від 25 травня 2021 року) тощо.

Проблему сміття та його утилізацію за три роки згадали 18 разів, що становить 6 %. З них одна новина «Викидай правильно: як у Запоріжжі відкрили другу після Києва громадську станцію зі збирання вторсировини» від 25 липня 2019 року [24], матеріали «У Запоріжжі в Центрах надання адмінпослуг з'явилися контейнери для роздільного збору сміття, – ФОТО» від 15 грудня 2020 року та «У Запоріжжі екоактивісти хочуть відкрити майстерню по переробці пластикових відходів» від 14 травня 2021 року на тему переробки пластику. Також журналісти пишуть про діяльність компідприємств («У «Вельтумі» після підвищення тарифу на вивіз сміття пообіцяли закупити 800 контейнерів та 2 смітєвози» від 13 травня 2021 року), екологічні ініціативи по зборі сміття («У Запоріжжі активісти очистили від сміття парк Перемоги: відходи відсортували та відправили на переробку» від 19 вересня 2021 року).

Також у виданні не забували про екологічну діяльність влади та підприємств («У Запоріжжі на еко-форумі підписали «Угоду мерів» та черговий меморандум з промисловими підприємствами» від 15 жовтня 2020 року, «Обласна влада проводить підготовку нової ефективної програми захисту навколишнього середовища» від 16 жовтня 2020 року), кадрові зміни у відповідних відомствах («Екс-директор департаменту екології ОДА збирається повернутись у департамент на керівну посаду» від 29 жовтня 2020 року, «Помічницею Старуха стала відома запорізька еко-активістка» від 11 січня 2021 року), сезонну тему про новорічні ялинки («Інспектори по

благоустрою склали перший адмінпротокол за нелегальну торгівлю ялинками» від 22 грудня 2020 року, «У Запоріжжі комунальники обробляють ялинки спеціальним розчином «з душком», щоб врятувати дерева від вандалів» від 22 грудня 2020 року), активно висвітлюється тема каолінового кар'єру у Вільнянську («Каолінові війни» у Вільнянському районі: історія конфлікту довжиною в два роки» від 6 серпня 2019 року, «Каолінова війна» у Вільнянському районі: жителі проти розробки кар'єру та погрожують перекрити трасу, – ФОТОРЕПОРТАЖ» від 11 січня 2021 року), діяльність Запорізької АЕС («Держатомрегулювання провів суспільні слухання по продовженню роботи енергоблоку № 5 Запорізької АЕС» за 18 грудня 2020 року) та екологічні ініціативи, як у новині про мурал або у публікації «#ПосадиДуба: у сквері Яланського провели екоакцію, – ФОТОРЕПОРТАЖ» від 4 листопада 2018 року.

Зазначимо, що проблеми та теми матеріалів можуть перегукуватися між собою, як у випадку з новиною про кар'єр та діяльності влади щодо ситуації, про забруднення повітря та громадські ініціативи тощо.

Наступним було досліджене мережеве видання «РепортерUA». «РепортерUA» – запорізький інтернет-ресурс, що входить до складу ТОВ «Медіахолдинг «Репортер Запоріжжя» [100]. На ринку інформаційних послуг портал представлений з 2008 року. Він спеціалізується не лише на запорізьких новинах, а й висвітлює головні події України та світу, репрезентуючи власній аудиторії загальну картину дня.

Новини на порталі регулярно оновлюються, щодня публікується до 45 матеріалів, з яких близько 15 стосуються Запоріжжя та області. Концентрація екологічних новин серед інших регіональних на добу може становити від 0 до 10 %, тобто до двох екологічних публікацій. За досліджуваний період, з 15 жовтня 2018 року по 15 жовтня 2021 року, на порталі було опубліковано більше 300 матеріалів на екологічну тематику. Найпопулярніші теми публікацій – забруднення атмосферного повітря, забруднення води, проблема

сміття, робота Запорізької АЕС та охорона природного середовища (див. Додаток Б).

Зі 100 % матеріалів у близько 37 % новин висвітлювалася проблема забруднення повітря в регіоні. Серед них найчастіше публікувалися результати роботи мобільної лабораторії моніторингу довкілля («У атмосферному повітрі Запоріжжя перевищено вміст фенолу та сірковуглецю» від 22 жовтня 2019 року [106], «Мобільна лабораторія зафіксувала в запорізькому повітрі перевищення концентрації пилу та забруднюючих речовин» від 11 червня 2021 року), стан функціонування лабораторії («Стало відомо, чому мобільна лабораторія поки що не може працювати цілодобово» від 13 серпня 2019 року, «У Запоріжжі протягом 8 днів не працюватиме мобільна еколабораторія: автомобіль на ремонті» за 13 листопада 2020 року), владні рішення («У Запоріжжі створили спецкомісію, яка буде моніторити стан повітря» за 9 лютого 2021 року, «У Запорізькій області створюють нову мережу постів моніторингу за станом повітря» від 2 серпня 2021 року, або «Від запорізьких підприємств вимагають скоротити викиди в період несприятливих метеорологічних умов» від 20 серпня 2021 року), порушення екологічного законодавства («У Запорізькій області молокозавод сплатить майже 2,5 млн гривень штрафу за забруднення повітря» від 25 травня 2021 року, «Чотири роки викидів без дозволу: запорізьке підприємство зобов'язали виплатити 400 тис. грн шкоди» від 2 серпня 2021 року), природні явища («Синоптики: Протягом двох днів у Запорізькій області буде триматися імла з милу» від 23 червня 2021 року).

Ще 19 % усіх екологічних публікацій стосувалися проблем забруднення води, серед яких найчастіше повідомлялися результати дослідження проб води («У воді біля запорізьких пляжів знайшли відхилення» від 5 серпня 2019 року [107], «У Запорізькій області виявили відхилення у питній воді» від 1 березня 2021 року), надзвичайні ситуації («Прокуратура відкрила кримінальну справу по факту затонулої баржі в Запорізькому районі» від 8 грудня 2020 року, «У Бердянську трапилася

аварія на колекторі: нечистоти викинуло в море та лісополосу. Фото» від 14 травня 2021 року). Також публікуються матеріали про браконьєрство на водоймах («У затоці Каховського водосховища виявили браконьєра. Фото» від 21 жовтня 2020 року, «У Запорізькій області піймали двох браконьєрів, які виловили риби та креветок на 15 тис. грн. Фото» від 4 травня 2021 року) та природні явища («Азовське море захопили медузи: відео, відзняте під водою» від 5 липня 2020 року).

Ще близько 7 % від загальної кількості екологічних публікацій стосувалися роботи Запорізької атомної електростанції та атомної енергетики. Переважною темою матеріалів були ремонт та введення в експлуатацію енергоблоків («На ЗАЕС відключили половину енергоблоків» від 21 квітня 2020 року [81], «Запорізька АЕС після ремонту підключила перший енергоблок» від 27 квітня 2021 року), перевірки («Інспектори МАГАТЕ проводять перевірку на ЗАЕС» від 7 вересня 2021 року), інша діяльність на АЕС («На Запорізькій АЕС будують сховище для радіоактивних відходів» від 24 червня 2019 року), матеріали до роковин катастрофи на ЧАЕС («35 років з дня аварії на ЧАЕС: близько 200 запорізьких пожежників залучили до ліквідації катастрофи» від 26 квітня 2021 року, «Навіть птахи перестали співати»: спогади двох запорізьких ліквідаторів аварії на ЧАЕС. Відео» від 27 квітня 2021 року) та навчання («У Запоріжжі відбудуться навчання на випадок аварії на атомній станції» від 25 жовтня 2018 року).

Ще 12 % публікацій за період з 15 жовтня 2018 року по 15 жовтня 2021 року стосувалися теми сміття та його утилізації, як-от «У різдвяні дні в Запоріжжі вивезли майже 1800 тон сміття» від 11 січня 2021 року [118], «В одній з гімназій Запоріжжя встановили прес для брикетування вторсировини» від 20 січня 2021 року, про порушення екологічного законодавства («За облаштування незаконного звалища запорізькому депутату повідомили про підозру» від 25 лютого 2021 року), переробку («Екоактивістка про відкриття майстерні «PlasticOn»: Наша місія – долучити

запоріжців до свідомого споживання. Фото» від 17 травня 2021 року, «Гроші зібрані: у Запоріжжі готують приміщення під майстерню з переробки пластику. Фото» від 1 вересня 2021 року), ліквідацію звалищ («У Запоріжжі за півроку ліквідували більш ніж 600 стихійних звалищ» від 27 серпня 2021 року).

Серед інших екологічних новин на «РепортерUA» періодично висвітлюється тема озеленення («На озеленення запорізької Дубовки виділять 543 тис. грн» від 16 квітня 2021 року, «Власними силами: у сквері Яланського запоріжці висадили 30 молодих кленів» від 18 листопада 2018 року), незаконна вирубка дерев («У сквері Яланського невідомі спиляли 70 дерев. Фото» від 11 листопада 2020 року, «В одному з лісгоспів Запорізької області вандали спиляли 10 сосен. Фото» від 22 грудня 2020 року) та пожежі в екосистемах («Пожежа на Луганщині очима запорізького рятівника: про всепоглинаючий вогонь та безсонні дні. Відео» від 15 жовтня 2020 року, «На Хортиці горить сосновий ліс» від 27 червня 2021 року).

Також журналісти видання висвітлюють ситуацію з каоліновим кар'єром («Під час мітингу біля будівлі ОДА поліція затримала чотирьох людей. Фото» від 10 жовтня 2021 року [93], «Незаконне добування каоліну: у Запоріжжі будуть судити керівника підприємства» від 27 травня 2021 року), заходи влади («Міністр економіки та екології: Я шокований, скільки викидів від заводів ми побачили у Запоріжжі» 14 грудня 2019 року, «У Запоріжжі хочуть додати ще 17 пунктів у список заходів, які фінансуються з «екофонду» від 16 березня 2021-го року, «У Запоріжжі створять окрему депутатську комісію з питань екології» від 21 січня 2021-го року), екологічні заходи («Під час екологічного форуму Запоріжжя підписало дві угоди. Фото» від 15 жовтня 2020-го року, «У Запоріжжі стартував міжнародний екологічний форум» від 14 вересня 2021-го року) та громадські екологічні ініціативи («Зеленський відповів на петицію запорожців про екологію» від 4 грудня 2020-го року).

Третім було досліджено запорізьке видання «Індустріальне Запоріжжя», а саме його мережева версія «Індустріалка». На сайті зазначається, що він функціонує як інтернет-видання з 2004 року. Його власником є ТДВ «Редакція газети «Індустріальне Запоріжжя». Портал спеціалізується на висвітленні новин Запоріжжя та регіону [53].

Оновлення новинного контенту відбувається щодня. Журналісти готують близько 35 матеріалів на добу, концентрація екологічних новин серед них становить від 0 до 10 %, тобто до трьох публікацій. У період з 15 жовтня 2018 року по 15 жовтня 2021 року у виданні з'явилося майже 300 матеріалів на екологічну тематику, у яких найчастіше висвітлювалася тема збору та утилізації сміття, забруднення води та екологічні заходи (див. Додаток В). Видання яскраво вирізняється серед досліджених майже повною відсутністю інформації щодо забруднення повітря, що може бути пов'язано з великою кількістю рекламних матеріалів про екологічну діяльність міжнародної гірничо-металургійної групи компаній «Метінвест».

Зі 100 % публікацій на екотематику 39 % новин стосувалися проблеми сміття, а саме появи незаконних сміттєзвалищ у Запоріжжі та за його межами («У Запоріжжі в приватному секторі відбуваються чудеса з побутовими відходами» від 6 березня 2019 року [108], «Жителі спального мікрорайону Запоріжжя у балці влаштували стихійне звалище» від 11 листопада 2020 року), прибирання сміття («У Запорізькій області жителі міста на вихідні ходять до лісу з великими мішками» від 18 листопада 2020 року, «На Хортиці біля будівництва запорізьких мостів почали прибирати будівельне сміття» від 28 лютого 2021 року), його утилізація («Куди запоріжці можуть здавати використані батарейки – адреса» від 18 травня 2021 року, «У Запоріжжі діти дізналися багато цікавого про батарейки та пакети» від 30 червня 2021 року), вплив сміття на здоров'я («Запоріжців отруюють звалища сміття» від 24 березня 2021 року), порушення законодавства («Запоріжцям загрожують штрафи за неприбрану територію» від 25 вересня 2018 року, «У

Запорізькій області будуть судити директора підприємства через звалище відходів» від 26 березня 2021 року).

Наступна за популярністю екологічна тема – екологічні заходи регіону, частково перегукується з попередньою, зокрема у випадку з організацією та проведенням прибирань або суботників («Запоріжці прибрали у популярному місці відпочинку біля Дніпра» від 2 листопада 2019 року [45], «У центральному парку проведуть масштабне прибирання» від 22 березня 2021 року, «У Запорізькій області навколо озера люди зібрали декілька мішків сміття – фото» від 12 квітня 2021 року). Окрім таких новин публікуються і матеріали про офіційні заходи, які також можуть стосуватися сміття («Українська письменниця обговорила з запорізькими школярами важливість переробки сміття» за 13 квітня 2021 року) та інших тем («Екофорум у Запоріжжі: дискусії, виставки, онлайн-включення» від 15 жовтня 2020 року, «У Запоріжжі діти з плакатами вийшли на екологічну акцію – фото» від 19 березня 2021 року), творчих конкурсів («У Запоріжжі школярі зображали перемогу над сміттєвим монстром» від 22 квітня 2021 року, «У Запоріжжі можна побачити пастуха з будильником та неслухняним биком» від 23 травня 2021 року). Масовим екологічним заходам присвячено 20 % усіх екологічних публікацій.

Значно рідше на порталі з'являються новини щодо забруднення води. За досліджуваний відрізок часу їх відсоток склав 14 % («Запорізький вчений розповів про головну проблему річки Дніпро» від 4 липня 2019 року [48], «У Запоріжжі запустили у воду 10 тон чистильників Дніпра – фото» від 20 жовтня 2020 року, «В головні ріки України потрапили ліки від коронавірусу» від 4 серпня 2021 року), серед яких переважна кількість стосувалася теми забруднення водойм сміттям: «У Запоріжжі діти показали, як потрібно чистити забруднені річки» від 17 грудня 2020 року, «У Запоріжжі очистили від сміття акваторію Каховського водосховища – фото» від 19 квітня 2021 року, «У Запоріжжі два хлопця регулярно чистять дно Дніпра від сміття – фото» від 13 червня 2021 року.

За вказаний період згадувалася і проблема видобутку каоліну («Проблему каолінового кар'єру у Запорізькій області буде досліджувати спеціальна комісія» від 27 січня 2021 року, «У Запорізькій області дослідять воду на місці каолінового кар'єру» від 1 березня 2021 року), діяльність Запорізької АЕС («Комісія продовжила термін служби енергоблоку № 5 Запорізької АЕС» від 5 січня 2021 року), тема озеленення («Влада планує виділити 4 мільйона гривень на висадку лісів у Запорізькій області» від 17 січня 2019 року, «Запоріжжя приєднається до всесвітньої акції з висадки дерев» від 10 березня 2021 року), прибирання та спалення листя («У Запорізькій області сільська громада закликає не спалювати опале листя» від 27 листопада 2020 року), діяльність підприємств та перевірки («На запорізьких промислових підприємствах відбулися позапланові перевірки» від 9 грудня 2020 року, «На одному з великих запорізьких підприємств побували члени екологічної комісії» від 18 червня 2021 року).

Серед опублікованих зустрічаються також матеріали про енергозбереження («Як запоріжець економить на комуналці та заробляє на сонці – фото» від 18 лютого 2021 року) та велика кількість рекламних публікацій («Врятуємо Дніпро разом: у Запоріжжі в річку випустили десятки тисяч мальку риби» від 31 жовтня 2019 року, «За три роки група Метінвест інвестувала у екопроекти 8 млрд гривень» від 16 грудня 2020 року, «Метінвест завершив найбільший екологічний проект в історії України» від 17 грудня 2020 року, «Метінвест» інвестує 433 млн доларів у екологічні проекти до 2025 року» від 27 листопада 2020 року).

Кількість публікацій, що стосується забруднення повітря у регіоні через діяльність підприємств, значно нижча ніж у видань, досліджених раніше. Подібні матеріали виходять рідше, актуальна екологічна ситуація міста та області не ретранслюється: «Чи допоможе національний план по зменшенню викидів парникових газів» від 29 квітня 2021 року, «Велике підприємство Запорізької області чотири роки безконтрольно забруднювало

повітря» від 25 травня 2021 року та «На запорізькому підприємстві працює механізм моніторингу викидів парникових газів» від 15 вересня 2021 року.

Для мережевого видання «Індустріалка» характерна повна відсутність результатів роботи мобільної лабораторії моніторингу навколишнього середовища, а саме даних про актуальне забруднення повітря шкідливими речовинами, та інформації про аналогічне забруднення води.

Наступним досліджуваним інтернет-виданням став портал «INFORM.ZP.UA». Він функціонує з 2014 року як інформаційне мережеве видання Запоріжжя, спеціалізується на висвітленні новин регіону, і значно рідше подій України та світу [132].

Наповнення видання постійно оновлюється, журналісти публікують до 25 матеріалів щодня, з них до трьох публікацій можуть не стосуватися Запоріжжя. Концентрація екологічних новин варіюється від 0 до 12 %, тобто до трьох новин на добу. За досліджуваний період на сайті було опубліковано більш ніж 300 матеріалів на екологічну тематику. Особливістю сайту є наявність окремого розділу «Екологія», тому всі новини з відповідної тематики виділені окремо. Найчастіше висвітлюються теми забруднення повітря, забруднення води, карантинні рослини та масова загибель риб (див. Додаток Г).

Серед інших тема забруднення повітря та шкідливих викидів найпопулярніша – 30 % від загальної кількості публікацій. Відтак, регулярно публікуються результати моніторингу мобільної лабораторії («У промзоні Запоріжжя зашкалювали покази по рівню пилу у повітрі – ВІДЕО» від 10 вересня 2019 року [117], «У Запоріжжі мобільна лабораторія продовжує моніторинг якості повітря» від 28 грудня 2020 року, «У центрі Запоріжжя перевищена концентрація небезпечного пилу – лабораторний центр» від 7 березня 2021 року) та стан її функціонування («У Запоріжжі презентували пересувну екологічну лабораторію» від 24 січня 2019 року, «Запорізька лабораторія тимчасово припиняє свою роботу» від 23 грудня 2020 року, «Нічим дихати»: еко-лабораторія Запоріжжя не виїжджає на заміри через

недофінансування» від 5 квітня 2021 року). Також з'являються повідомлення про громадські ініціативи («Зеленський відповів на петицію запоріжців про отруєння заводськими викидами» від 4 грудня 2020 року), кадрові зміни у відповідних відомствах («У Запоріжжі створили комісію з питань моніторингу якості повітря» від 10 лютого 2021 року), результати соціологічних досліджень («Запоріжжя увійшло в десятку міст з найбруднішим повітрям у країні: рейтинг» від 24 травня 2021 року, «Повітря у Запоріжжі в ТОП-10 найбрудніших міст України» від 18 червня 2021 року, «Якість повітря у Запоріжжі вперше за довгий час покращилася» від 3 вересня 2021 року), повідомлення екоактивістів («Запорізький екоактивіст показав дим над містом» від 21 червня 2021 року), природні явища («Пилова буря накрила Запоріжжя та інші міста України» від 22 червня 2021 року), екологічні поради («Носити маски чи закривати вікна: що робити під час викидів у Запоріжжі» від 29 липня 2021 року, «Чим забруднене повітря у Запоріжжі та як за цим слідкувати: поради експерта» від 1 вересня 2021 року), реакції влади («Неприємний запах у Запоріжжі: в мерії екстрено зібрали спеціальну комісію з надзвичайних ситуацій» від 27 жовтня 2019 року) та спалювання листя («Поради запоріжцям: куди скаржитися на неприбране листя» від 23 листопада 2018 року, «Куди скаржитися на дим від спалювання листя у Запоріжжі» від 27 вересня 2021 року, «Спалювання листя у Запоріжжі: реакція громадськості» від 28 вересня 2021 року).

Про проблему забруднення води та споріднені теми згадувалося теж досить часто, зі 101 новини, опублікованої за досліджуваний рік, 27 було присвячено воді. Журналісти писали про результати дослідження проб питної води («У Запорізькій області знайшли відхилення у якості питної води» від 16 листопада 2020 року [115], «В трьох районах Запорізької області відхилення якості води» від 11 грудня 2020 року), про гибель риби у водоймах («У Молочному лимані масова гибель риби» від 17 листопада 2020 року, «Масова загибель великої риби у Запорізькій області: спеціалісти проведуть розслідування» від 22 липня 2021 року), про забруднення місць

масового купання («У Запоріжжі виявили відхилення за показниками води на центральному пляжі міста» від 6 червня 2019 року, «Пляжі Запоріжжя, на яких не рекомендують купатися: список» від 13 червня 2021 року, «Вода на запорізьких пляжах та Азовському морі стала безпечнішою: подробиці» від 12 серпня 2021 року), про зростання популяції медуз («Названа головна причина зростання кількості медуз у Азовському морі» від 16 серпня 2021 року, «Відпочинок на Азовському морі: туристам заборонили виносити медуз на берег» від 22 серпня 2020 року), про реакцію суспільства («Запоріжці у соцмережах скаржаться на якість води» від 5 вересня 2021 року), думки експертів («Фосфати та пестициди вбивають Дніпро: екологи визнали стан річки катастрофічним» від 12 вересня 2021 року), створення спеціальних органів перевірки («Комісію по перевірці питної води можуть створити у Запоріжжі» від 16 вересня 2021 року), громадські ініціативи («У Запоріжжі волонтери прибрали сміття з дна річки» від 19 вересня 2021 року), стихійні явища («На Запорізькому курорті у затоці море відійшло від узбережжя» від 8 жовтня 2021 року). Також згадувалася проблема браконьєрства, як от у публікаціях «У районі Бердянської коси затримали браконьєрів» від 29 січня 2019 року та «Запорізький рибоохоронний патруль виявив десяток незаконних випадків вилову риби» від 28 січня 2019 року.

Досить активно серед інших екологічних проблем висвітлюється тема карантинних рослин, а саме амброзії. Відтак повідомляється про заходи боротьби («Боротьба з амброзією у Запоріжжі: що планується зробити» від 10 червня 2021 року [18], «Боротьба з карантинними рослинами продовжується» від 27 серпня 2021 року), про відсутність боротьби («Алергія на амброзію: у Запоріжжі не поспішають знищити плантації бур'яну» від 27 липня 2021 року), про дані досліджень повітря («Велика концентрація пилку амброзії зафіксована у Запоріжжі» від 30 серпня 2021 року), попередження для містян («Карантин через амброзію та інші рослини ввели у спальному районі Запоріжжя: де небезпечно знаходитися» від 1 вересня 2021 року), поради

(«Алергія на амброзію: як запоріжцям захистити свій організм» від 4 вересня 2021 року).

Повідомлялися також і новини зі сфери енергетики («У Запоріжжі впроваджують європейські ініціативи задля енергетичного розвитку» від 23 вересня 2021 року), збереження флори та фауни («У Запорізькій області запобігли масовій загибелі бджіл» від 18 липня 2021 року), згадувалася тема сміття та його переробка («У Василівці не буде полігону ТПВ» від 3 грудня 2019 року, «Де у Запоріжжі можна здати вторсировину» від 18 травня 2021 року, «У Запорізькій області хочуть збудувати сортувальні лінії для сміття» від 28 травня 2021 року), аномальні природні явища («Абрикосовий листопад у Запоріжжі – індикатор екологічних проблем» від 14 червня 2021 року), стан радіаційного фону («Заміри радіаційного фону у Запоріжжі: як працює система» від 13 травня 2021 року), писалося про ситуацію з каоліновим кар'єром («На місці розробки каолінового кар'єру у Вільнянську перевірять ґрунт» від 11 лютого 2021 року, «Прокуратура перевірить законність будівництва кар'єра у Вільнянську» від 14 січня 2021 року), новини влади («У Запоріжжі затвердили склад депутатської комісії з питань екології» від 28 січня 2021 року), екологічні офіційні заходи («У Запоріжжі підписано угоду про покращення стану екології від 15 жовтня 2020 року, «Еко Толока» у Запоріжжі: як містяни можуть допомогти екології» від 11 вересня 2021 року).

Для мережевого видання «INFORM.ZP.UA» характерне широке тематичне різноманіття і відсутність концентрації на окремій темі. Зокрема, конкретніше розкрита актуальна для регіону проблема карантинних рослин та ширше репрезентована проблема забруднення води.

Останнім був досліджений новинний портал «Запорізький центр розслідувань», що зародився як громадська організація у 2017 році [49]. Специфіка його діяльності зумовлена формою подачі інформації і пояснюється назвою. Журналісти проєкту пишуть про рішення місцевої

влади та її органів, які пов'язані з землею, будівництвом, екологією, про комунальні послуги, махінації з ними та посадові злочини.

Публікації на сайті з'являються з періодичністю 4-6 матеріалів на місяць, над кожним розслідуванням ведеться ретельна та прискіплива робота, до якої входить пошук, перевірка, обробка, аналіз інформації та безпосередньо творення журналістського тексту.

За досліджуваний період, з 15 жовтня 2018 року по 15 жовтня 2021 року, мережеве видання опублікувало близько 40 новин, що стосуються теми екології. Серед них проблема забруднення повітря висвітлювалася у близько 15 % матеріалів («Запорізька міськрада продовжила оренду фірмі, що працювала до минулого року без ліцензії на викиди» від 7 жовтня 2019 року [47], «Запорізький залізорудний комбінат проігнорував штраф за забруднення повітря: прокуратура подала до суду» від 24 вересня 2021 року), а незадовільний стан водойм досліджувався у серії публікацій «Річечки Запоріжжя: треба «лікувати», та поки не знають як» від 14 квітня 2021 року і «Річечки Запоріжжя: програма є, результату немає (частина 2)» від 27 квітня 2021 року [101], а також у статтях «У Запоріжжі планують чистити річку Сагайдачку, не виділивши на це гроші» від 13 серпня 2021 року [111] та «Набережна, пляжі і водні станції: хто у Запоріжжі має доступ до води» від 12 жовтня 2021 року, які складають близько 25 % матеріалів (див. Додаток Д).

Також журналісти зі сторінок порталу звертаються до влади («Запорізька екологія і що може з нею зробити влада» від 3 листопада 2020 року [46]), слідкують за перебігом справи з каоліновим кар'єром («Каолінові війни» у Вільнянському районі: історія конфлікту тривалістю в два роки» від 9 серпня 2019 року [54], «Радіація, заказник, суди, земля: Що нового у конфлікті навколо каолінового кар'єру у Вільнянському районі» від 2 березня 2021 року [99]), реагують на незаконні забудови у парках, заповідних та зелених зонах («Лісові жителі: Як сосновий бір на Правому березі стає приватним» від 15 квітня 2021 року, «Прокуратура не дала фірмі

гуляйпільської депутатки розпахати 150 гектарів заповідного лісостепу» від 12 серпня 2021 року, «Запорізька міськрада судиться за ділянку у парку, де будують п'ятиповерховий медпункт» від 20 серпня 2021 року, «Прокуратура відсудила у фірми экс-кандидатки у депутати Запорізької облради ще 2 гектари у плавнях Дніпра» від 31 серпня 2021 року) та висвітлюють будівництво небезпечних для запоріжців комплексів у житловому секторі, як от у публікації «У Запоріжжі впритул до житлового будинка хочуть будувати автозаправку» від 8 жовтня 2021 року. Значно більше за інші теми – близько 35 % публікацій центру присвячені проблемам сміття («Mission impossible: що потрібно запорізькому полігону ТПВ для отримання ліцензії» від 31 січня 2018 року [133], «Небезпечні відходи, недопуск перевірок та порушення: що приховує сміттєвий полігон Запоріжжя» від 19 серпня 2020 року).

Аналіз публікацій мережевих видань «061», «РепортерUA», «Індустріалка», «INFORM.ZP.UA» та «Запорізький центр розслідувань» дозволив визначити специфіку висвітлення новин екологічної тематики та тенденції формування екологічного порядку денного для кожного з порталів.

Для ресурсу «061» характерне регулярне висвітлення проблем забруднення повітря і води місцевими підприємствами та питання сміття, реагування на всі екологічні інфоприводи та взаємопроникнення тем. Аналогічною є і діяльність сайту «РепортерUA», журналісти якого часто публікують результати екологічних моніторингів і звертають увагу читачів на функціонування атомної галузі та озелененні регіону. Значно відрізняється від вказаних вище видання «Індустріалка», яке майже повністю ігнорує факт впливу запорізької промисловості на екологію Запоріжжя і всю увагу аудиторії звертає на проблему засмічення, таким чином спотворюючи реальну ситуацію і переносючи відповідальність за забруднення на місцевого жителя. На її сторінках періодично зустрічаються спонсорські матеріали від гірничо-металургічних компаній. Для portalу «INFORM.ZP.UA» притаманні тематична різноманітність, як і у «061» та «РепортерUA», та регулярне

звертання до теми амброзії, яка також є серйозною локальною екологічною проблемою (див. Додаток Е).

Для вказаних вище чотирьох видань є спільними такі риси, як мобільність надання екологічної інформації (охоплення безлічі інформаційних джерел), мультимедійність (існування повідомлень у текстовому, відео- або фотоформаті), конвергентність (трансляція на будь-які носії) та інтерактивність (можливість зворотного зв'язку, участь читача у створенні новин).

Діяльність «Запорізького центру розслідувань» значно відрізняється від мережових видань, що публікують матеріали щоденно. Журналісти проєкту зосереджені на роботі влади та оперативно реагують на ситуації, коли владні рішення або дії шкодять інтересам громади, у тому числі й екологічним. Матеріали видання іноді мають ознаки мультимедійності, гіпертекстуальності та конвергентності.

З огляду на отримані результати виникла можливість визначити чинники, що безпосередньо та опосередковано впливають на тематику висвітлюваної екологічної інформації. Першим і найголовнішим чинником є локальна діяльність мережових видань, спрямованість на аудиторію, що обмежена окремою територією. Наступний – специфічні екологічні проблеми Запорізької області, зумовлені промисловістю, кліматом, наявністю великих водойм, відсутністю дієвої системи правового регулювання тощо. Ще одним важливим чинником є формат інтернет-ЗМІ, його універсальність чи, навпаки, спеціалізація, як у випадку із «Запорізьким центром розслідувань», тематична складова якого обмежена функцією «сторожової собаки». Одночасно з цим на висвітлення проблем екології впливає і те, хто володіє виданням або хто його фінансує (на прикладі новинного порталу «Індустріалка», який майже повністю ігнорує найгострішу екологічну проблему регіону – забруднення повітря, і повністю ігнорує факт впливу на забруднення місцевих підприємств).

Отже, інтернет-видання «061», «РепортерUA», «Індустріалка», «INFORM.ZP.UA» та «Запорізький центр розслідувань» висвітлюють широкий спектр екологічних проблем Запорізької області, серед яких найчастіше зустрічаються теми забруднення повітря, забруднення водойм, засмічення, стан питної води, озеленення, діяльність Запорізької АЕС та карантинні рослини. Вони відображаються переважно у формі результатів досліджень, моніторингів, рішень влади та її реакцій, громадських ініціатив, обговорень, конкретних надзвичайних ситуацій, екологічних заходів та порад експертів. Для екоматеріалів досліджуваних мережевих ЗМІ характерні такі риси, як мобільність, мультимедійність, конвергентність, інтерактивність та гіпертекстуальність.

3.2. Спектр жанрових форм актуальних екоматеріалів регіональних інтернет-видань

Екологічна журналістика покликана оперативно передавати фактичну інформацію про стан навколишнього середовища, вплив різних екологічних проблем на людей, висвітлювати всі сторони екологічних конфліктів, впливати на їх вирішення, пришвидшувати реакції влади та організацій або й саме вирішення проблем. Саме своєрідна проблематичність теми, тобто відсутність інформаційного приводу без проблеми, як от наявність причини у будь-якого екологічного заходу, змушує екологічного журналіста не лише інформувати, а й викликати у суспільства певні реакції.

За відсутності спеціалізованих авторитетних видань такі функції перебирають на себе загальнотематичні інформаційні видання, зокрема мережеві ЗМІ. Їх головною перевагою є швидкість, адже вихід інформації не залежить ні від програмної сітки, як на телебаченні та радіо (окрім термінових новин), ні від розкладу випуску (як у друкованих періодичних видань), ні навіть від пори доби, бо часто новини виходять навіть вночі, ні від

форми або теми самої інформації (публікуються як повідомлення про НС, так і статистичні дані на регулярній основі).

Залежно від інформації, її форми, джерела та роботи з нею екологічні повідомлення у онлайн-виданнях передаються за допомогою різних мовностилістичних журналістських прийомів та широкого спектру жанрових форм.

Публіцистичні жанри у екологічній тематиці не популярні, особливо серед мережевих ЗМІ, оскільки для створення таких матеріалів потрібен час та певні навички, чого часто не вистачає «новинарям». Натомість яскраво репрезентоване різноманіття інформаційних та аналітичних жанрів, їх дифузія та інтерактивна складова.

Досліджувані запорізькі мережеві видання «061», «РепортерUA», «Індустріалка», «INFORM.ZP.UA» та «Запорізький центр розслідувань» у висвітленні екологічної тематики мають певну жанрову специфіку, що стала наслідком форматів видання та особливостей їхньої діяльності. Наявний поділ матеріалів за певними жанровими групами та їх модифікаціями є умовним, оскільки жанрові межі не чіткі, а самі жанри взаємопроникні та взаємовпливові.

Для інформаційного порталу «061» характерне використання у переважній кількості випадків інформаційних жанрів. Відтак за досліджуваний період, з 15 жовтня 2018 року по 15 жовтня 2021 року, з більш ніж 330 публікацій на екологічну тематику у жанрах інформаційної журналістики було написано майже 230 матеріалів, а це 81 %. Ще 19 % новин подавалися за допомогою аналітичних жанрів журналістики.

Серед інформаційних жанрів на сайті особливо часто зустрічається жанр замітки, переважно розширеної. У такій формі подаються результати роботи мобільної лабораторії («У Запоріжжі перевищено максимум по вмісту пилу та періодично забагато фенолу» від 27 лютого 2019 року [109], «Лабцентр знайшов 11 відхилень у питній воді Запорізької області» від 25 жовтня 2020 року), екологічні порушення («Запорізька обласна екоінспекція

знайшла перевищення на «Запоріжсталі» і вирахувала шкоду» від 13 листопада 2019 року, «У Запорізькій області екоінспекція виписала штрафів підприємствам-порушникам усього на 2 тисячі гривень» від 8 листопада 2020 року), екологічні заходи, коли у журналістів не має змоги на них потрапити («У Запоріжжі створюють мурал під назвою «Хваровод», щоб привернути увагу до забруднення повітря» від 17 листопада 2020 року), події («У Приморському районі у браконьєрських сітках заплутався червонокнижний осетр, – ВІДЕО»).

Слід зазначити, що саме у жанрі замітки на сторінках портал у «061» спостерігається трансформація жанру, як у випадку із заміткою-анонсом «У Запорізькому ботсаду вперше зацвіли одразу дві агави» від 8 травня 2021 року [116], його розширення та збагачення завдяки додаванню відео, як у одному з останніх прикладів або у матеріалі «У Бердянську горить полігон з ТПВ, – ВІДЕО» від 15 листопада 2020 року, фотографій («У Запоріжжі в Центрах надання адмінпослуг з'явилися контейнери для роздільного збору сміття, – ФОТО» від 15 грудня 2020 року) тощо.

Значно рідше, у 6 % зі 100 %, використовувався такий інформаційний жанр, як репортаж. Він застосовується, як і притаманно цьому жанру, за умови присутності журналіста на заході. Наприклад, як у матеріалі «Декілька сотень жителів Вільнянського району пікетують ОДА та вимагають, щоб до них вийшов губернатор, – ФОТО» від 16 січня 2021 року [36] або «У Запоріжжі активісти прибрали від сміття Парк Перемоги: відходи відсортували та відправили на переробку» від 19 вересня 2021 року. Досить часто репортажі на «061» супроводжуються великою кількістю фотографій і тому трансформуються у фоторепортажі («Велетенська пральна машина та кімната із фольги: у центрі Запоріжжя відкрилась еко-виставка, – ФОТОРЕПОРТАЖ» від 8 жовтня 2020 року, «У центрі Запоріжжя відбулася нечисленний страйк за клімат, – ФОТОРЕПОРТАЖ» від 27 вересня 2019 року).

Аналітичні форми подання екологічної інформації репрезентовані на «061» у жанрах статті та розслідування. Однак, якщо стаття зустрічається серед інших публікацій часто – у 19 % матеріалів («Як виглядають люди, які роблять Запоріжжя краще, та як їм допомогти» від 25 листопада 2020 року [127], «У Запорізькій області у 2021 році розраховують отримати 104 мільйона гривень: куди їх спрямують» від 30 листопада 2020 року), то екологічне розслідування за три роки було опубліковане лише одне – «Каолінові війни» у Вільнянському районі: історія конфлікту тривалістю в два роки» від 6 серпня 2019 року. Зазначимо, що у формі статті переважно подається інформація про екологічний рух Запоріжжя, про рішення влади, про розподіл коштів у екологічній сфері регіону («У Запорізькій області на 30 % впали надходження від екоподатку» від 15 січня 2021 року) тощо.

Загальна екологічна картина дня видання «061» складається із переважно інформаційних публікацій. Найпоширенішими жанрами серед журналістських робіт є замітка, а саме її розширена модифікація, та стаття. Значно рідше на сайті з'являються репортажі, фоторепортажі та журналістські розслідування. Такі інформаційні жанри як хроніка, інтерв'ю, звіт, та такі аналітичні жанри як кореспонденція, огляд або рецензія не взагалі трапляються (див. Додаток Ж).

Наступним був досліджений мережевий ресурс «РепортерUA». Як і для попереднього видання та інших загальнотематичних новинних порталів йому притаманне використання переважно інформаційних жанрів. Протягом трьох років, з 15 жовтня 2018 року по 15 жовтня 2021 року, з 300 матеріалів з новинами екологічної сфери у інформаційних жанрах було опубліковано майже 280 матеріалів, а це 93 %. Ще 7 % публікацій були написані у аналітичній формі.

Найчастіше серед інформаційних на сайті зустрічається жанр розширеної та стандартної замітки (майже у 80 % матеріалів). У такій формі висвітлюються переважно короткі повідомлення з результатами роботи мобільної лабораторії («У атмосферному повітрі Запоріжжя перевищено

вміст фенолу та сірководню» від 22 жовтня 2019 року [106], «Мобільна лабораторія виявила у повітрі Вознесенівського району перевищення норми сірковуглецю» від 10 січня 2020 року), повідомлення про її функціонування («У Запоріжжі протягом 8 днів не працюватиме мобільна еколабораторія: автомобіль у ремонті» від 13 листопада 2020 року), про екологічну діяльність громадськості та реакцію влади («Зеленський відповів на петицію запоріжців про екологію» від 4 грудня 2020 року), про правопорушення у сфері екологічного законодавства («У Василівці підприємство зобов'язали заплатити 1,2 млн грн за забруднення земельної ділянки» від 23 листопада 2020 року, «Прокуратура відкрила кримінальну справу по факту затонулої баржі у Запорізькому районі» від 8 грудня 2020 року, «За облаштування незаконного звалища запорізькому депутату повідомили про підозру» від 9 лютого 2021 року), про кадрові перестановки («Голова запорізької ОДА представив помічника по екологічним питанням» від 11 січня 2021 року), про діяльність Запорізької АЕС («На Запорізькій АЕС відключили перший енергоблок» від 23 січня 2021 року, «На ЗАЕС закупили нову техніку для транспортування ядерних відходів. Фото» від 6 вересня 2019 року), повідомлення екологічних, природоохоронних та інших організацій («У лісах Запорізької області починається «сезон тиші» від 30 травня 2021 року, «У Запорізькому ботсаду все восени відкриють сучасну оранжерею» від 28 травня 2021 року) тощо.

Подібний жанр у виданні «РепортерUA» часто доповнюють фото- та відеоматеріалами, як-от у новинах «Біля запорізької греблі продовжує гинути риба. Відео» від 24 липня 2021 року [15], «У Бердянську розчистили слобідські пляжі від водоростей. Фото» від 23 квітня 2020 року, «Азовське море заповнили медузи: відео, відзняте під водою» від 5 липня 2020 року тощо. Також у цьому жанрі журналісти публікують анонси подій («У вересні у Запоріжжі відбудеться п'ятий міжнародний Еко Форум» від 30 липня 2021 року).

Ще одним інформаційним жанром, що досить часто (у 10 % публікацій) використовується під час створення матеріалу на екологічну тему журналістами «РепортерUA», є репортаж. У такому форматі висвітлюються офіційні тематичні заходи («Моніторинг повітря: чеські та українські експерти розповіли про останні дослідження на еко-форумі у Запоріжжі. Фото» від 5 червня 2019 року [78], «Як у Запоріжжі минув перший день Еко-Форуму-2020. Фото» від 16 жовтня 2020 року, «У Запоріжжі стартував міжнародний екологічний форум» від 14 вересня 2021 року), громадські масові заходи («Під час мітингу біля будівлі ОДА поліція затримала чотирьох людей» від 10 жовтня 2021 року), надзвичайні події (У Запоріжжі виявили можливе джерело поширення неприємного запаху» від 28 жовтня 2019 року, «На Хортиці горить сосновий ліс» від 27 липня 2021 року). Окремо серед репортажів можна виділити фоторепортажі, що також періодично з'являються на сторінках порталу («Фоторепортаж: як у Запоріжжі минув перший день Міжнародного еко-форуму» від 29 травня 2019 року, «У сквері Яланського невідомі спиляли 70 дерев. Фото» від 11 листопада 2020 року, «Гроші зібрані: у Запоріжжі готують приміщення під майстерню з переробки пластику. Фото» від 1 вересня 2021 року). А іноді репортажі супроводжуються одночасно фотографіями та відео («Мобільна лабораторія у роботі: як в Запоріжжі досліджують якість повітря. Фото. Відео» від 16 січня 2020 року).

Особливістю видання є жанр інтерв'ю. Журналісти часто спілкуються з громадськими активістами, суспільними діячами, представниками екологічного руху, учасниками ліквідації природних лих та техногенних катастроф, відвідують заходи та спілкуються з відомими еко-спікерами. Прикладами таких інтерв'ю за останні три роки є «Два роки без відходів: запоріжанка розповіла про життя без пластику. Фото» від 14 травня 2019 року [35], «Запорізька екоактивістка Олеся Крамаренко: У будь-якій історії все починається з особистого болю. Фото» від 16 січня 2019 року, «Пожежі на Луганщині очима запорізького рятувника: про всеохопний вогонь та дні

без сну. Відео» від 15 жовтня 2020 року, «Навіть птахи перестали співати: спогади двох запорізьких ліквідаторів аварії на ЧАЕС. Відео» від 27 квітня 2021 року, «Екоактивістка про відкриття майстерні «PlasticOn»: Наша місія – залучити запоріжців до свідомого споживання. Фото» від 17 травня 2021 року. Всі інтерв'ю журналістів «РепортерUA» супроводжуються фотографіями або відеосюжетами. За досліджуваний період їх було опубліковано близько 3 % від усього загалу екологічних повідомлень.

У той же час спектр аналітичних жанрів представлений не часто і лише статтями. У такому форматі публікуються близько 7 % новин про формування виконавчих органів влади, їхньої діяльності, правове регулювання, відповідальність за порушення тощо, як у новинах «У Запоріжжі створили спецкомісію, яка буде моніторити стан повітря» від 9 лютого 2021 року [114], «Запоріжців будуть штрафувати за продаж першоцвітів: названі суми штрафів» від 5 березня 2021 року, «У Запоріжжі хочуть додати ще 17 пунктів до списку заходів, які фінансуються з «екофонду» від 16 травня 2021 року тощо.

Відтак у виданні «РепортерUA» продемонстровано значне домінування інформаційних жанрів над аналітичними. Найпопулярнішими серед інформаційних є жанри замітки, репортажу та інтерв'ю, серед аналітичних – стаття. Жанри хроніка, звіт, кореспонденція, огляд, рецензія, розслідування на сайті не представлені (див. Додаток II).

Мережеве видання «Індустріалка» подібно до порталів, досліджуваних вище, надає перевагу інформаційним жанрам журналістики. У період з 15 жовтня 2018 року по 15 жовтня 2021 року у виданні було опубліковано близько 320 новин на екологічну тематику, серед яких майже 76 % – у інформаційних жанрах.

Найпопулярнішими серед інформаційних жанрів на сторінках досліджуваного видання є замітка та репортаж, у відповідному відношенні до загалу екологічних публікацій 55 % та 21 %. Замітки, зазвичай, мають додаткову інформацію, а тому є розширеними. У такому жанрі

висвітлюються новини про екологічні перевірки («На запорізьких підприємствах відбулися незаплановані перевірки» від 9 грудня 2020 року [82]), про екологічні заходи («Чому у запорізькому заповіднику просять не зав'язувати на деревах стрічки» від 11 лютого 2021 року), деякі повідомлення про прибирання сміття («На Хортиці біля будівництва запорізьких мостів почали прибирати будівельне сміття» від 28 лютого 2021 року), про рішення влади («Влада планує виділити 4 млн гривень на висадку лісів у Запорізькій області» від 17 січня 2019 року, «У Приазов'ї серйозно займаються питанням охорони природи і водойм» від 26 лютого 2021 року), про діяльність мобільної еколабораторії або її бездіяльність («Пересувна еколабораторія у Запоріжжі поки що робить заміри лише в одній точці» від 25 травня 2021 року), про офіційні заходи («У Запоріжжі обговорили, як перетворити Хортицю у магніт України» від 16 квітня 2021 року), стихійні явища («Берег моря на запорізькому курорті вкрився густою піною – фото» від 6 жовтня 2021 року). Зрідка замітки супроводжуються відео або фотографіями («Біля запорізького пляжу влаштували звалище. Відео» від 19 квітня 2021 року, «У Запоріжжі на проспекті зрубали декілька великих ялиць – фото» від 29 квітня 2021 року).

Репортажі найчастіше використовуються під час інформування про появу або ліквідацію звалищ, як маленькі текстові включення з місця подій («Запоріжці вийшли на масштабне прибирання Хортиці» від 20 квітня 2019 року [44], «Співробітники Запорізької ТЕС зробили Енергодар чистішим – фото» від 22 травня 2019 року), про громадські екологічні ініціативи («Запорізькі школярі провели флешмоб на березі Дніпра – фото» від 19 квітня 2019 року, «У Запорізькій області школярі внесли свій вклад у висадку мільйона дерев» від 17 жовтня 2020 року), офіційні екологічні заходи («Десятки локацій та більше ста експертів: у Запоріжжі стартував престижний екологічний форум» від 29 травня 2019 року, «На запорізькому Еко Форумі показують їстівні троянди – фото» від 29 травня 2019 року).

Інтерв'ю на екологічні теми портал публікує зрідка. Одним з прикладів є інтерв'ю-анонс «Жити в стилі еко – сучасний тренд та необхідність – інтерв'ю» від 24 травня 2019 року.

Серед аналітичних жанрів журналісти видання використовують виключно статті. За допомогою формату статті висвітлюються інформація про відповідальність за правопорушення («За спалення листя запоріжцям загрожує штраф» від 3 листопада 2020 року [42]), дані про шкоду екології («У Запоріжжі розповіли, чим небезпечні вогнища з опалого листя» від 19 листопада, «Як пандемія коронавірусу вплинула на забруднення планети» від 10 лютого 2021 року), експерименти журналістів («Чи реально у Запоріжжі відмовитися від пластику: особистий досвід» від 17 грудня 2020 року), повідомлення-довідки («Куди запоріжці можуть здати використані батарейки – адреси» від 18 березня 2021 року, «Де у Запоріжжі можна здати сміття на переробку 0 адреси» від 7 вересня 2021 року), думки експертів («Запоріжцям краще купатися у Дніпрі, ніж у Кирилівці з медузами – експерти» від 8 серпня 2021 року) тощо. Статті складають 24 % від усіх екологічних матеріалів.

Співвідношення інформаційних та аналітичних жанрів, використовуваних для формування екологічного наповнення portalу «Індустріалка», дещо відрізняється від видань, розглянутих вище. Аналітичний жанр стаття представлений ширше, як і інформаційний жанр репортаж, але у той же час на сайті відсутні такі інформаційні жанри, як хроніка, звіт, майже не представлене інтерв'ю, а серед аналітичних немає журналістського розслідування, кореспонденції, огляду та рецензії. Окрім того, відсутній піджанр фоторепортажу (див. Додаток К).

Мережеве видання «INFORM.ZP.UA», порівняно з попередніми, зменшує частку інформаційних публікацій та збільшує аналітичних. Протягом трьох років з 300 екологічних новин у формі інформаційних жанрів було створено 65 % матеріалів, а це близько 195 повідомлень. Ще 35 % новин ретранслювалися у аналітичних формах.

За аналогією з іншими загальнотематичними сайтами найпопулярнішим жанром інформаційної журналістики на сторінках порталу залишається замітка, а саме її розширена форма (близько 50 %). У такому форматі публікується інформація про діяльність мобільної лабораторії моніторингу навколишнього середовища («У Запоріжжі презентували пересувну екологічну лабораторію» від 24 січня 2019 року [112], «У Запоріжжі тимчасово не працюватиме еколабораторія» від 13 листопада 2020 року), результати досліджень («У Запорізькій області знайшли відхилення у якості питної води» від 16 листопада 2020 року), надзвичайні екологічні ситуації («На Хортиці у диких тварин виявили африканську чуму свиней» від 28 березня 2019 року, «У Молочному лимані масова загибель риби» від 17 листопада 2020 року), правова діяльність у цій сфері («У Держрибагентстві повідомили про початок осінньо-зимової заборони на вилов риби» від 29 жовтня 2018 року, «Прокуратура перевірить законність будівництва кар'єру у Вільнянську» від 14 січня 2021 року), новини про екосистеми («У Азовському морі збільшилася популяція дельфінів» від 25 січня 2021 року), рішення влади («Виконком узгодив масштабну вирубку дерев в Південному мікрорайоні Запоріжжя» від 21 грудня 2018 року, «У Запорізькій області хочуть збудувати сортувальні лінії для сміття» від 28 травня 2021 року), стихійні явища («Пилова буря накрила Запоріжжя та інші міста України» від 22 червня 2021 року), новини зі сфери енергетики («У Запорізькій області завершується будівництво Приморської ВЕС» від 31 травня 2019 року, «У Запорізькій області з'явиться нова сонячна електростанція» від 23 травня 2019 року). У деяких випадках до заміток додають фотоматеріали («Алергія на амброзію: у Запоріжжі не поспішають знищувати плантації бур'яну (ФОТО)» від 27 липня 2021 року, «На Запорізькому курорті у заливі море відійшло від берега (ФОТО)» від 8 жовтня 2021 року).

Жанр репортажу використовувався журналістами видання переважно для висвітлення масових екологічних заходів, як от у публікаціях «У Запоріжжі стартував «Екофорум-2019» – ФОТО» від 29 травня 2019 року

[113], «Еко Форум-2019: як проходив другий день заходу – ФОТО» від 31 травня 2019 року, «Еко Толока» у Запоріжжі: як містяни можуть допомогти екології» від 11 вересня 2021 року.

Жанр інтерв'ю у екологічній тематиці у досліджуваному мережевому виданні не популярний, але присутній. Серед таких бесіда із працівником ДСНС України у Запорізькій області «Спалювання сміття шкідливе як для навколишнього середовища, так і для здоров'я людини – запорізький рятувальник» від 31 травня 2019 року [104] або матеріал «Я розумію, чому жителі міста обурені»: куратор громадського моніторингу якості повітря EcoCity про ситуацію у Запоріжжі» від 20 вересня 2021 року.

Значно частіше у виданні публікуються статті. У такому форматі публікується інформація про деякі події зі сфери екології у громадському житті («У Запоріжжі підписана угода про покращення стану екології» від 15 жовтня 2020 року [110]), екологічні правопорушення («У Запоріжжі закупали нелегальні хімікати для боротьби з амброзією» від 29 жовтня 2020 року), кадрові питання у відповідних владних структурах («У Запоріжжі створили комісію з питань моніторингу якості повітря» від 10 лютого 2021 року), аналіз реальної екологічної ситуації регіону («У Запоріжжі можуть зменшитися промислові викиди в навколишнє середовище: що для цього потрібно» від 13 травня 2021 року), довідкові матеріали («Вимірювання радіаційного фону у Запоріжжі: я працює система» від 13 травня 2021 року, «Де у Запоріжжі здати вторсировину: пункти» від 18 травня 2021 року), природні аномалії («Абрикосовий листопад у Запоріжжі – індикатор екологічних проблем» від 14 червня 2021 року), поради («Що робити, якщо вжалила медуза: поради від МОЗ» від 21 серпня 2021 року) тощо.

З огляду на отримані дані можна зазначити, що видання «INFORM.ZP.UA» активно використовує інформаційні жанри замітки та репортажу, а також аналітичний жанр статті. Інтерв'ю на сайті дещо менше, ніж на попередніх досліджуваних порталах, фото або відеоматеріали

використовуються не часто. Такий інформаційний жанр, як звіт, та аналітичні кореспонденція, рецензія, огляд тощо не виявлені взагалі (див. Додаток Л).

Останнє досліджуване видання – «Запорізький центр розслідувань» має специфічне жанрове наповнення і значно відрізняється від універсальних мережових ЗМІ. Його особливістю є повна відсутність інформаційних жанрів. Діяльність журналістів проекту зосереджена на аналітиці, повному розборі проблемних ситуації, і концентрується на створенні публікацій у жанрах статті та журналістського розслідування.

Оскільки жанр статті у підготовці є простішим, ніж розслідування, він репрезентований на порталі майже вдвічі частіше. У такому жанрі журналісти повідомляють про роботу правоохоронних органів у сфері екології, а саме про конкретні випадки, як у публікації «Депутати через схеми «вивели» 265 гектарів під свої особисті сонячні станції – поліція» від 28 червня 2021 року [37] або «Запорізький залізорудний комбінат проігнорував штраф за забруднення повітря: прокуратура подала до суду» від 24 вересня 2021 року. Також у такому жанрі повідомляється про спірні рішення влади («У Запоріжжі планують чистити річку Сагайдачку, не виділивши на це кошти» від 13 серпня 2021 року [111]).

Журналістське розслідування саме по собі є синтезом багатьох інших жанрів, таких як стаття, інтерв'ю, репортаж, довідка. Воно часто підкріплюється фото- та відеоматеріалами та є досить ресурсозатратним. Такому жанру притаманне висвітлення конкретних екологічних проблем окремої громади чи регіону, які стали наслідком непослідовних рішень влади, підприємств, корисливих мотивів окремих особистостей, як у матеріалах «Каолінові війни» у Вільнянському районі: історія конфлікту тривалістю в два роки» від 9 серпня 2019 року [54], «Mission impossible: що потрібно запорізькому полігону ТПВ для отримання ліцензії» від 31 січня 2018 року [133], «Небезпечні відходи, недопуск перевірок та порушення: що приховує сміттєвий полігон Запоріжжя» від 19 серпня 2020 року, «Радіація,

заказник, суди, земля: Що нового у конфлікті навколо каолінового кар'єру у Вільнянському районі» від 2 березня 2021 року [99].

Проект «Запорізький центр розслідувань» є прикладом діяльності аналітичного журналістського порталу. У висвітленні екологічної інформації медійники звертаються до таких аналітичних жанрів, як стаття та журналістське розслідування у співвідношенні 62 % та 38 % відповідно. Інформаційні жанри журналістики у виданні відсутні взагалі (див. Додаток М).

Жанровий аналіз матеріалів мережевих видань «061», «РепортерUA», «Індустріалка», «INFORM.ZP.UA» та «Запорізький центр розслідувань» відобразив певні особливості формату передачі екологічної інформації у онлайн-ЗМІ та виокремив дві специфічні групи: інформаційну та аналітичну.

До першої слід віднести ЗМІ, інформаційні публікації яких перевищують 60 % від загальної кількості матеріалів. Це такі видання, як «061», «РепортерUA», «Індустріалка» та «INFORM.ZP.UA». Їм притаманне поширення екологічних новин у «конвеєрному» режимі, відсутність журналістського «я» у текстах, стриманість у заголовках. На їхніх сторінках домінує жанр розширеної замітки і значно рідше репрезентуються жанри репортажу, як у видання «Індустріалка», або інтерв'ю, як у «РепортерUA». Серед аналітичних жанрів присутня лише стаття, за виключенням видання «061», яке зрідка звертається до жанру журналістського розслідування. До аналітичної групи належить «Запорізький центр розслідувань», що на 100 % наповнений аналітичними матеріалами (див. Додаток Н).

Окрім того, для екологічного контенту досліджуваних мережевих видань є характерними деякі унікальні ознаки інформаційної інтернет-продукції: гіпертекстуальність, у випадку необхідності встановлення нелінійних зв'язків між фрагментами продукції або різними продуктами, об'єднаними спільними рисами, мультимедійність – поєднання текстових форм з фото- та відеоматеріалами, інтерактивність, що виникає завдяки діяльності видань на інших інтернет-платформах. Однак, на противагу

практикам національних та світових мережових ЗМІ, регіональні інформаційні портали дотримуються консервативних поглядів щодо питань трансформації жанрів, їх взаємопроникнення або створення нових жанрових форм. Жанроформи на сторінках регіональних ЗМІ зберігають спільні риси, що залишаються незмінними протягом останнього десятиріччя і лише зрідка розширюються мультимедійним контентом.

Отже, мережові видання «061», «РепортерUA», «Індустріалка», «INFORM.ZP.UA» та «Запорізький центр розслідувань» репрезентують екологічну тематику Запорізького регіону у інформаційних та аналітичних жанрах. Серед інформаційних жанрів найчастіше використовують замітку, а саме її розширену форму, репортаж та інтерв'ю. Періодично інформаційні матеріали супроводжуються фотографіями або відеозаписами. Аналітичні жанри, який використовуються значно менше, представлені статтею та журналістським розслідуванням.

Найчастіше висвітлюється така екологічна проблематика: забруднення повітря, переважно в результаті діяльності підприємств, аналогічно забруднення водойм, незадовільний стан питної води, проблема сміття, його утилізації, переробки, діяльність полігонів твердих побутових відходів, питання озеленення Запорізької області, незаконні порубки та висадка зелених насаджень, діяльність Запорізької атомної електростанції, карантинні рослини, зміни у екосистемах області, вплив цих проблем на здоров'я запоріжців.

ВИСНОВКИ

Явище екологічного дискурсу в науковому середовищі трактують дещо неоднозначно, розглядаючи його в лінгвістичному, філософському та культурологічному аспекті. Однак, з огляду на різноманіття трактувань, так можна називати інформацію про будь-який зв'язок людини і довкілля. Завдяки екологічній інформації проблеми екології частіше звертають на себе увагу суспільства. Безпосереднім висвітленням проблем різних рівнів займається екологічна журналістика, яка визначається дослідниками як безперервне відображення екологічної проблематики як всеохопного, так і локального характеру. Її головні функції: інформаційна, просвітницька, організаційна та контролююча.

Предметом діяльності екологічної журналістики можуть бути не лише гострі екологічні питання, а й громадські позитивні заходи, спрямовані на охорону довкілля. Також екологічна інформація може відрізнятися залежно від того, у якому саме ЗМІ вона публікується – спеціалізованому чи універсальному, оскільки важливо, сконцентровані журналісти на екологічній тематиці чи лише обирають екотематику як одну із можливих серед безлічі інших.

Наповнення екологічних ЗМІ є основним фактором їхньої успішної діяльності. Найактуальніші теми у екологічних ЗМІ на сьогодні розподіляються на такі підгрупи: екологія і здоров'я, екологія мегаполісу, екологічна освіта, екологічне право, ядерна та хімічна промисловість та сталий розвиток, що не має наслідків для наступних поколінь. До найважливіших проблем, що постають перед сучасною екологічною наукою, відносять кліматичні зміни, парниковий ефект, скорочення площ лісів, опустелювання, засмічення, потоншення озонового шару, використання пестицидів, токсичних хімічних речовин, надмірний вилов риби, знищення рідкісних представників фауни, забруднення ґрунтових і поверхневих вод, вплив радіації та багато іншого.

Окрім того, кожна країна або регіон має власні екологічні проблеми. Для українців більш знайомими є питання неякісної води, забруднення повітря, деградація земельних ресурсів, знищення лісів, небезпечні геологічні процеси, побутові відходи, об'єкти військової діяльності, катастрофа на Чорнобильській АЕС. Дедалі частіше висвітлюється проблема незаконного видобутку бурштину у західній Україні, де після копачів залишають рви, проблема впливу збройного конфлікту на Донбасі на тамтешні екосистеми, ризики, пов'язані з підтопленням шахт на окупованій території, негативний вплив будівництва Керчинського мосту на акваторію Азовського моря тощо.

Інформація про стан довкілля локального та глобального характеру має різні джерела, теми і формати. Дослідники виділяють такі складові екологічної інформації, як дані про актуальний стан елементів довкілля, дані про фактори, що мають вплив на довкілля, аналіз інформації про витрати і результати, які були отримані унаслідок вирішення проблем довкілля, дані про реальний стан здоров'я і безпеки людства.

Складові екологічної інформації у результаті журналістської діяльності поєднуються у цілісний матеріал відносно проблемного питання. Матеріал може набувати різних форм – жанрів, залежно від функцій, яку на нього покладає журналіст. У екологічній журналістиці використовуються жанри інформаційного, аналітичного та художньо-публіцистичного роду. На сьогодні дослідники найпопулярнішими жанрами «зелених» ЗМІ виділяють замітку, або «гарячу новину», аналітичну статтю або статтю-довідку, інтерв'ю з експертом, репортаж, нарис та розслідування. Найбільш ефективними для розкриття екологічної проблематики в сучасній журналістиці є аналітичні жанри, а саме журналістське розслідування та стаття, однак через брак професійних, фінансових ресурсів, необхідної швидкості роботи видань, вони застосовуються не часто.

Екологічний журналіст щодня стикається з багатьма проблемами, що потребують вирішення. Найпоширенішими з них є недостатня захищеність працівника екологічного ЗМІ, необхідність створення екологічного продукту

для мас, робота з науково-технічними даними, їхня секретність, необхідність соціальної позиції автора, обов'язкове «заглиблення» у тему, недостатній розвиток освіти екологічних журналістів тощо. Працівник екологічного ЗМІ також повинен керуватися етичними принципами, особливо у питаннях взаємодії зі владою, підприємствами, екологічними організаціями та активістами, під час роботи з матеріалом з огляду на його можливий вплив на емоції читача або у випадку залежності видання від власника чи рекламодавця.

Працівники різних ЗМІ у створенні екологічної інформації часто керуються впливом, який вона має на аудиторію. Для подібної комунікації є характерною її прагматичність, інакше орієнтація на швидке досягнення бажаного результату. Аудиторія публікацій екологічної тематики чітко окреслена і так або інакше залучена у екологічний рух: суб'єкти екологічної діяльності, суб'єкти науки, суб'єкти щоденної екологічної поведінки, суб'єкти влади та екополітичної діяльності та суб'єкти бізнесу. Особливістю екоаудиторії є ще і те, що її представники можуть виступати як джерелами інформації, так і учасниками екологічного дискурсу. Найактивнішими серед них є представники науково-експертної, політичної та підприємницької сфер.

Екологічна проблематика у Запорізькій області поширюється завдяки регіональним засобам масової інформації. На сьогодні найбільш оперативними та доступними ЗМІ, що якісно інформують аудиторію про новини екологічної сфери, є мережеві видання, як от «061», «РепортерUA», «Індустріалка», «INFORM.ZP.UA» та «Запорізький центр розслідувань».

У результаті аналізу екологічних публікацій вказаних вище запорізьких інтернет-видань у період з 15 жовтня 2018 року по 15 жовтня 2021 року вдалося визначити, що серед тем найчастіше зустрічаються такі: забруднення повітря, забруднення водойм, незадовільний стан питної води, проблема сміття, його утилізації, переробки, діяльність полігонів твердих побутових відходів, питання озеленення Запорізької області, незаконні порубки та висадка зелених насаджень, діяльність Запорізької атомної електростанції,

карантинні рослини, зміни у екосистемах області, вплив цих проблем на здоров'я запоріжців.

Майже однаково часто у всіх виданнях представлена проблема забруднення повітря та води в результаті діяльності підприємств, окрім ресурсу «Індустріалка». Журналісти майже повністю ігнорують реальні факти впливу запорізької промисловості на екосистеми Запоріжжя і всю увагу аудиторії звертають на проблему засмічення (матеріали про стихійні звалища становлять майже половину від усього загалу екологічних публікацій), чим спотворюють реальну ситуацію і немов перекладають відповідальність за поганий екологічний стан на місцевих жителів. Причину вибіркового інформування про екологічні проблеми можна відшукати, якщо детально проаналізувати рекламні матеріали, у яких фігурують підприємства промислової групи «Метінвест» та сама компанія.

Окрім цього факту досліджуваним мережевим виданням «061», «РепортерUA», «Індустріалка», «INFORM.ZP.UA» та «Запорізький центр розслідувань» притаманна різnorodність тематик та проблематик. Для порталу «061» характерне оперативне реагування на екологічні інфоприводи та взаємопроникнення тем, натомість сайт «РепортерUA» більш детально інформує про діяльність атомної галузі та озеленення регіону. Порталу «INFORM.ZP.UA» притаманні тематична різnorodність, як і у «061» та «РепортерUA», та регулярне звертання до теми амброзії, яка також є серйозною локальною екологічною проблемою. Специфіка роботи порталу «Запорізький центр розслідувань» полягає в зосередженні уваги на діяльності влади та оперативній реакції на ситуації, коли владні рішення або дії шкодять інтересам громади, у тому числі й екологічним.

Для цих видань спільними є такі риси: мобільність надання екологічної інформації (охоплення великої кількості інформаційних джерел), мультимедійність (існування повідомлень у текстовому, відео- або фотоформаті), конвергентність (трансляція на різні носії) та інтерактивність (можливість зворотного зв'язку, участь читача у створенні новин).

На тематику та проблематику екологічних публікацій запорізького регіону впливають декілька чинників. Вдалося виокремити чотири характеристики, що безпосередньо чи опосередковано формують екологічний порядок денний мережевих видань «061», «РепортерUA», «Індустріалка», «INFORM.ZP.UA» та «Запорізький центр розслідувань»: 1) локальна діяльність мережевих видань, тобто спрямованість на територіально обмежену аудиторію; 2) специфічні екологічні проблеми Запорізької області, зумовлені промисловістю, кліматом, наявністю великих водойм, відсутністю дієвої системи правового регулювання; 3) формат інтернет-ЗМІ, його універсальність чи, навпаки, спеціалізація, як у випадку із «Запорізьким центром розслідувань», тематична складова якого обмежена функцією «сторожового собаки»; 4) вплив, який здійснюється з боку власника видання, спонсора чи рекламодавця.

У результаті аналізу екологічних матеріалів досліджуваних ЗМІ в жанровому аспекті вдалося визначити певні закономірності та особливості, що характерні лише для мережевих видань, та не характерні для екологічної журналістики – надання переваги інформаційним жанроформам. Однак наявний поділ матеріалів за певними жанровими групами та їх модифікаціями є умовним, оскільки жанрові межі не чіткі, а самі жанри взаємопроникні та взаємовпливові.

Відтак, серед матеріалів інформаційного порталу «061» наявні інформаційні та аналітичні жанри у співвідношенні 81 до 19 на кожні 100 екологічних публікацій. Особливо часто використовується інформаційний жанр замітки, її розширеної форми, а також доповнення у вигляді фотографій та відео. Значно рідше журналістами застосовується жанр репортажу. Серед аналітичних жанрів найвживанішою є стаття, і зрідка використовується жанр журналістського розслідування.

Видання «РепортерUA» аналогічно використовує переважно інформаційні жанри (93 матеріали на кожні 100 публікацій), однак його особливістю є досить висока активність для екологічної тематики у жанрі

інтерв'ю. Найвживанішим залишається жанр розширеної замітки, доповненої аудіовізуальним контентом. Окрім того, порівняно з попереднім виданням, частіше використовується репортаж. Спектр аналітичних жанрів на сторінках видання представлений лише жанром статті.

Мережеве видання «Індустріалка» подібно до порталів, досліджуваних вище, надає перевагу інформаційним жанрам журналістики (76 матеріалів на кожні 100 публікацій), однак спостерігається збільшення кількості аналітичних жанрів. Найпопулярнішими серед інформаційних жанрів на сторінках видання є замітка та репортаж, у той же час інтерв'ю на екологічні теми портал публікує зрідка. Серед аналітичних жанрів журналісти видання використовують виключно статті.

Мережеве видання «INFORM.ZP.UA», порівняно з попередніми, зменшує частку інформаційних публікацій та збільшує аналітичних (65 до 35 відповідно). Найпопулярнішими жанрами інформаційної журналістики на сторінках portalу залишається замітка, а саме її розширена форма, аналітичної – стаття. Жанр репортажу використовувався журналістами видання переважно для висвітлення масових екологічних заходів. Жанр інтерв'ю не популярний, та наявний.

Останнє досліджуване видання – «Запорізький центр розслідувань» – має специфічне жанрове наповнення. Його особливістю є повна відсутність інформаційних жанрів. Діяльність журналістів проекту зосереджена на створенні публікацій у жанрах статті та журналістського розслідування (62 публікації до 38 відповідно).

На противагу практикам національних та світових мережевих ЗМІ, регіональні інформаційні портали дотримуються консервативних поглядів щодо питань трансформації жанрів, їх взаємопроникнення або створення нових. Жанроформи на сторінках регіональних ЗМІ зберігають спільні риси, що залишаються незмінними протягом останнього десятиріччя і лише зрідка розширюються мультимедійним контентом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арутюнова Н. Дискурс: *Лингвистический энциклопедический словарь*. Москва : Сов. энциклопедия, 1990. С. 136–137.
2. Беляков А. Экологическая пресса Украины. Киев : Юникорн, 1995. 132 с.
3. Белінська І. Тематична модель регіонального видання : автореф. дис. ... д-ра наук із соц. ком. : 31.00.08. Київ, 2002. 35 с.
4. Беляков О. Екологічна проблематика в засобах масової інформації : навч. посіб. 2-ге вид., допов. і перероб. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2003. 186 с.
5. Беляков О. Висвітлення проблем довкілля у спеціалізованій пресі. *Українська журналістика-97*. Київ, 1997. С. 35–39.
6. Беляков О. Вплив процесу «Довкілля для Європи» на розвиток екологічної журналістики. *EX PROFESSO* : зб. наук. пр. Дніпропетровськ, 2001. Вип. 3. С. 90–95.
7. Беляков О. Інтеграція України до глобального інформаційного простору в контексті екологічної безпеки. *Роль ЗМІ в процесах державотворення*. Київ, 1998. С. 84–87.
8. Беляков О. Комунікація як інструмент екологічної політики (на прикладі порівняльного досвіду України та Німеччини) : дис. ... філол. н. : 10.01.08 / КНУ імені Тараса Шевченка, Інститут журналістики. Київ, 1999. 183 с.
9. Беляков О. Масова комунікація та екологічна політика : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2001. 175 с.
10. Беляков О. Паблік рилейшнз для довкілля. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2002. Т. 9. С. 180–186.
11. Беляков О. Паблік рилейшнз, громадський маркетинг та проблеми охорони птахів. *Птахи Азово-Чорноморського регіону на межі тисячоліть* : матер. міжнар. наук. конф., присвяченої 20-річчю Азово-Чорноморської

орнітологічної робочої групи, Одеса, 10–14 лют. 2000 р. Одеса, 2000. С. 67–68.

12. Беляков О. Комунікація як інструмент екологічної політики (на прикладі порівняльного досвіду України та Німеччини) автореферат дис. ... доктора наук із соц. комунікацій : 35.00.09. Київ, 1999. 32 с.

13. Беляков О. Проблеми екологічної безпеки та інформації. *Інформація в глобальному вимірі* / за ред. А. Москаленка. Київ, 1998. С. 41–44.

14. Беляков О. Проблеми екологічної освіти в підготовці журналістів. *Вісник Київського університету: журналістика*. 2001. Вип. 9. С. 45–48. (дата звернення: 26.11.2021)

15. Біля запорізької греблі продовжує гинути риба. URL: https://reporter-ua.com/2021/07/24/376487_vozle-zaporozhskoy-plotiny-prodolzhaet-gibnut-ryba-video (дата звернення: 26.10.2021).

16. Білявський Г., Р. Фурдуй, Ю. Костіков. Основи екології : підручник. Київ : Либідь, 2004. 408 с.

17. Боров Ю. Эстетика. Теория литературы : энциклопедический словарь терминов. Москва : АСТ, 2003. 575 с.

18. Боротьба з амброзією у Запоріжжі: що планується зробити. URL: https://www.inform.zp.ua/2021/06/12/118941_kak-v-zaporozhe-planiruyut-borotsya-s-karantinnymi-rasteniyami/ (дата звернення: 21.10.2021).

19. Бугрим В. Журналістика екстремальних подій (Теоретико-прикладні аспекти). *Журналістика. Преса, телебачення, радіо*. 1990. № 22. С. 35–43.

20. Бугрим В. Социально-медицинские аспекты освещения Чернобыльских событий в средствах массовой информации. *Медицина и средства массовой информации*. Москва, 1991. С. 246–252.

21. Бугрим В. Чорнобильська аварія: її висвітлення неоднозначне. *Журналіст України*. 1989. № 4. С. 7–10.

22. Василенко М. Динаміка розвитку інформаційних і аналітичних жанрів. Київ : ЦУЛ, 2006. 321 с.

23. Веселова А. Особенности дизайна молодежных СМИ. *Молодежная газета «TEENAGER»*. 2000–2004. №5. С. 11–12.

24. Викидай правильно: як у Запоріжжі відкрили другу після Києва громадську станцію зі збирання вторсировини. URL: <https://www.061.ua/news/2463907/vybrasyvaj-pravilno-kak-v-zaporoze-otkryli-vtoruu-posle-kieva-obsestvennuu-stanciu-po-sboru-vtorsyra> (дата звернення: 16.10.2021).

25. Врятуємо Дніпро разом: у Запоріжжі в річку випустили десятки тисяч мальку риби. URL: <http://iz.com.ua/ekopost/spasem-dnepr-vmeste-v-zaporozhe-v-reku-vyipustyat-desyatki-tyisyach-malkov-ryiby> (дата звернення: 6.10.2021).

26. Галкин С. Оформление газеты и журнала: от элемента к системе. Москва : Аспект Пресс, 1998. 241 с.

27. Гвоздевич О. Шляхи реалізації проекту отримання енергії. URL: <http://www.ecologylife.ru/utilizatsiya-2003/shlyahi-realizatsiyi-proektu-otrimannya-energiyi.html> (дата звернення: 20.10.2021).

28. Глушко О. Художня публіцистика: традиції, проблеми, перспективи. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2345> (дата звернення: 20.11.2021).

29. Голік О. Взаємкореляція та взаємозбагачення жанрів: новітні тенденції розвитку журналістської творчості : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.04. Київ, 2009. 17 с.

30. Григораш Д. Журналістика у термінах і виразах. Львів : «Вища школа», 1974. 296 с.

31. Гудзь Н. Екологічний дискурс в лінгвістичних описах. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/9603/1/%D0%93%D1%83%D0%B4%D0%B7%D1%8C%204.pdf> (дата звернення: 16.10.2021).

32. Гузенко Т. Екологічна проблематика як актуальний тренд сучасних соціальних комунікацій. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия: Филология. Социальные коммуникации*. 2011. Т. 24 (63). С. 32–36.

33. Гузенко Т. Екологія як безперечний тренд інформаційного суспільства. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2011. № 45. С. 9–10.

34. Два дні запорізька еколабораторія не фіксувала надлишкових викидів у повітрі. URL: <https://www.061.ua/news/2821529/dva-dna-podrad-zaporozskaa-ekolaboratoria-ne-fiksirovala-izlisnih-vybrosov-v-vozduhe> (дата звернення: 06.10.2021).

35. Два роки без відходів: запоріжанка розповіла про життя без пластику. URL: https://reporter-ua.com/2019/05/14/346676_dva-goda-bez-othodov-zaporozhanka-rasskazala-o-zhizni-bez-plastika-foto (дата звернення: 16.10.2021).

36. Декілька сотень жителів Вільнянського району пікетують ОДА та вимагають, щоб до них вийшов губернатор. URL: <https://www.061.ua/news/2995821/neskolko-soten-zitelej-volnanskogo-rajona-piketiruut-oga-i-trebuut-ctoby-k-nim-vysel-gubernator-foto> (дата звернення: 20.10.2021).

37. Депутати через схеми «вивели» 265 гектарів під свої особисті сонячні станціїполіція. URL: <http://incentre.zp.ua/deputaty-cherez-shemy-vyveli-265-gektarov-pod-svoi-solnechnye1/> (дата звернення: 16.10.2021).

38. Довідки про виконання заходів державного контролю. URL: <http://www.zp.dei.gov.ua/rezultati-roboti/> (дата звернення: 21.10.2021).

39. Экологическая информация и принципы работы с нею. URL: <http://www.ecoline.ru/mc/books/infobook/> (дата звернення: 15.03.2021).

40. Екологічні умови Запорізької області. URL: <http://www.geograf.com.ua/geoinfocentre/20-human-geography-ukraine-world/734-ekologichni-umovi-zaporizkoji-oblasti/> (дата звернення: 26.09.2021).

41. Жихарева О. Екологічний дискурс: культурологічний підхід. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. Вип. 68. С. 74–77.
42. За спалення листя запоріжцям загрожує штраф. URL: <http://iz.com.ua/zaporoje/za-szhiganie-listev-zaporozhtsam-grozit-shtraf> (дата звернення: 26.09.2021).
43. Забруднення ґрунту. URL: <http://cd.greenpack.in.ua/zabrudnennya-runtu/> (дата звернення: 26.10.2021).
44. Запоріжці вийшли на масштабне прибирання Хортиці. URL: <http://iz.com.ua/zaporoje/zaporozhtsyi-vyishli-na-masshtabnuyu-uborku-hortitsyi> (дата звернення: 20.08.2021).
45. Запоріжці прибрали у популярному місці відпочинку біля Дніпра. URL: <http://iz.com.ua/zaporoje/zaporozhtsyi-ubrali-v-populyarnom-meste-otdyiha-u-dnepra> (дата звернення: 26.10.2021).
46. Запорізька екологія і що може з нею зробити влада. URL: <https://incentre.zp.ua/zaporizka-ekologiya-i-shho-mozhe-z-neyu-zrobiti-vlada/> (дата звернення: 06.11.2021).
47. Запорізька міськрада продовжила оренду фірмі, що працювала до минулого року без ліцензії на викиди. URL: <https://incentre.zp.ua/zaporozhskij-gorsoviet-prodlil-arendu-firme-kotoraya-rabotala-do-proshlogo-goda-bez-licenzii-na-vybrosy/> (дата звернення: 26.10.2021).
48. Запорізький вчений розповів про головну проблему річки Дніпро. URL: <http://iz.com.ua/ekopost/zaporozhskiy-uchenyiy-rasskazal-o-glavnoy-probleme-reki-dnepr> (дата звернення: 20.10.2021).
49. Запорізький центр розслідувань. URL: <https://incentre.zp.ua/> (дата звернення: 16.10.2021).
50. Здоровега В. Мистецтво публіциста: літературно-критичний нарис. Київ : Радян. письменник, 1966. 174 с.
51. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості : підручник. Львів : ПАІС, 2008. 276 с.

52. Іванов В. Основні теорії масової комунікації і журналістики : навч. посібник. Київ : Центр Вільної Преси, 2010. 258 с.
53. Індустріалка. URL: <http://iz.com.ua> (дата звернення: 26.11.2021).
54. «Каолінові війни» у Вільнянському районі: історія конфлікту тривалістю в два роки. URL: <https://incentre.zp.ua/ru/kaolinovye-voyny-v-volnyanskom-rajone-istoriya-konflikta-dlinoj-v-dva-goda/> (дата звернення: 06.10.2021).
55. Карасик В. О типах дискурса. *Языковая личность: институциональный и персональный дискурс*. Волгоград : Перемена, 2000. С. 5–20.
56. Карась М. Журналістський фах: організація творчо-виробничого процесу. Київ : Інститут журналістики Київського національного університету ім. Т. Шевченка, 2009. 101 с.
57. Клименко Л. У Запорізькій області побудують електростанції на сонячних батареях потужністю 10 МВт. URL: http://www.ukrinform.ua/rubric-regions/1179813-u_zaporzky_oblast_pobuduyut_elektrostants_na_sonyachnih_batareyah_potugnstyu__10_mvt_1007391.html (дата звернення: 26.10.2021).
58. Коновец А. Кризис доверия: время не вратъ. *Как мы пишем об экологии. Журналист*. 1989. № 8. С. 22–25.
59. Коновець О. Науково-просвітницька преса України XIX першої третини XX ст. Історія. Теорія. Практика : дис. ... д. і. н. : 07.00.10 / КНУ імені Тараса Шевченка. Київ, 1994. 467 с.
60. Коновець О. Історія науки і духовність. *Вісник Академії наук України*. 1992. № 6. С. 105–107.
61. Коновець О. Як посилити взаємодію вчених і журналістів у висвітленні еколого-енергетичних проблем. *Журналіст України*. 1989. № 7. С. 18–21.
62. Корконосенко С. Основы журналистики. Москва : Аспект Пресс, 2004. 253 с.

63. Коханова Л. Журналистика. Экология. Образование. Непрерывное экологическое образование в системе СМИ / под ред. Я. Засурского. Москва : Мысль, 1997. 188 с.
64. Кочиняева А., Берлова О., Колесникова В. Экологическая журналистика. Москва : Аспект Пресс, 1998. 307 с.
65. Кравченко Н. Міжнародно-правовий дискурс: когнітивно-комунікативний аспект : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство». Київ, 2007. 31 с.
66. Кубрякова Е. О понятиях дискурса и дискурсивного анализа в современной лингвистике. *Дискурс, речь, речевая деятельность: функциональные и структурные аспекты*. Москва, 2000. С. 7–25.
67. Кушнарченко Н. Документоведения. Київ : «Знання», 2008. 459 с.
68. Лабораторний центр: у воді поблизу пляжів Запоріжжя знайшли відхилення, а в Олександрівському районі багато пилу. URL: <https://www.061.ua/news/2472643/laboratornyj-centr-v-vode-vblizi-plazej-zaporoza-nasli-otklonenia-v-aleksandrovskom-rajone-mnogo-pyli> (дата звернення: 20.10.2021).
69. Лазаревич Э. Дизайн периодических изданий. Москва : МГУ имени М.В.Ломоносова, факультет журналистики, 2004. 120 с.
70. Листопад О. Кто ж нам скаже всю екоправду? *Українська столиця*. 2006. 15–21 верес. С. 22.
71. Лише 1% матеріалів у загальноукраїнських інтернет-ЗМІ стосується екологічної проблематики. URL: <https://imi.org.ua/news/lishe-1-materialiv-u-zagalnoukrajinskih-internet-zmi-stosuyutsya-ekologichnoji-problematiki-imi/> (дата звернення: 16.11.2021).
72. Ліси області URL: <http://les.zp.ua/lisy/> (дата звернення: 26.11.2021).
73. Ломініна З. Прагматика в екології: коннотации в немецкой и русской экологической лексике. URL: <http://www.sworld.com.ua/index.php/uk/philosophy-andphilology/linguistics->

and-foreign-languages-in-the-worldtoday/3570-lominina-zi. (дата звернення: 20.10.2021).

74. Мелешенко О. Висвітлення екологічної ситуації в Запоріжжі (на прикладі публікацій місцевої та центральної преси). *Журналістика. Преса. Телебачення. Радіо*. Київ : Либідь, 1992. С. 41–57.

75. Михайлин І. Журналістика: словник-довідник. Київ : «Преса України», 2003. 352 с.

76. Михайлин І. Основи журналістики. Загальна жанрологія і журналістика : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 284 с.

77. Михайлин. І. Журналістика як всесвіт: Вибрані медіадослідження. Харків : Прапор, 2008. 512 с.

78. Моніторинг повітря: чеські та українські експерти розповіли про останні дослідження на еко-форумі у Запоріжжі. URL: https://reporter-ua.com/2019/06/05/347423_monitoring-vozduha-cheshskie-i-ukrainskie-eksperty-rasskazali-o-poslednih (дата звернення: 26.11.2021).

79. Московцева О. Вісім екологічних проблем України. URL: <http://news.finance.ua/ua/news/-/235280/visim-ekologichnyh-problem-ukrayiny> (дата звернення: 26.11.2021).

80. Мусорные полигоны Запорожской области заполнены на 80%: власть задумалась о строительстве новых. URL: <http://www.reporter.zp.ua> (дата звернення: 26.11.2021).

81. На ЗАЕС відключили половину енергоблоків. URL: https://reporter-ua.com/2020/04/21/358898_na-zaes-otklyuchili-polovinu-energoblokov (дата звернення: 26.11.2021).

82. На запорізьких підприємствах відбулися незаплановані перевірки. URL: <http://iz.com.ua/zaporoje/na-zaporozhskih-promyshlennyih-predpriyatiyah-proshli-vneplanovyye-proverki> (дата звернення: 26.11.2021).

83. Надточій О. Жанр подорожнього нарису: загальні рекомендації до викладання. Черкаси : Видав. Чабаненко Ю., 2010. 580 с.

84. Національний стандарт України ДСТУ 3017-95. URL: http://science.crimea.edu/zapiski/vidanya/dcty3017_95.pdf (дата звернення: 26.11.2021).

85. Небезпечні відходи, недопуск перевірок та порушення: що приховує смітєвий полігон Запоріжжя. URL: <https://incentre.zp.ua/opasnye-othody-nedopusk-proverok-i-narusheniya-cto-skryvaet-musornyj-poligon-zaporozhya/> (дата звернення: 26.11.2021).

86. Олтаржевський Д. Висвітлення екологічної тематики на сторінках сучасної української преси (засади, проблематика, досвід, жанрові форми та мовностилістичні прийоми) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08. Київ, 2004. 16 с.

87. Олтаржевський Д. Екологічна тематика на сторінках сучасної української преси. *Вісн. Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка Серія : Журналістика*. 2001. Вип. 9. С. 38–39.

88. Олтаржевський Д. Екологічна тематика на сторінках українських інтернет-видань. *Актуальні питання масової комунікації*. Київ, 2002. Вип. 3. Ч. 2. С. 18–21.

89. Олтаржевський Д. Специфіка висвітлення екологічної тематики в офіційних виданнях на прикладі газети «Урядовий кур'єр». *Актуальні питання масової комунікації*. Київ, 2003. Вип. 4. С. 28–32.

90. Орлова М. Экологическая журналистика: сущностные характеристики понятия. *Вектор науки ТГУ*. № 1 (23), 2013. С. 220–223.

91. Отрутохімікати, пестициди, нітрати. URL: http://pidruchniki.com/12631113/bzhd/zabrudnennya_gruntu_otrutohimikati_pestitsidi_nitrati (дата звернення: 26.10.2021).

92. Палеха Ю. Общее документоведение. Москва : Аспект Пресс, 2001. 251 с.

93. Під час мітингу біля будівлі ОДА поліція затримала чотирьох людей. URL: https://reporter-ua.com/2021/10/08/378992_vo-vremya-mitinga-u-

zdaniya-oga-policiya-zaderzhala-chetyreh-chelovek-foto (дата звернення: 08.10.2021).

94. Планові перевірки. URL: <http://www.oblses.zp.ua/index.php?533> (дата звернення: 15.10.2021).

95. Поводження з відходами. URL: <http://www.zdn.gov.ua/> (дата звернення: 20.10.2021).

96. Політики Швеції виступили проти «Северного потоку-2». URL: <http://www.reporter.zp.ua> (дата звернення: 16.11.2021).

97. Потятиник Б. Екологія ноосфери. Львів : Світ, 1997. 56 с.

98. Почепцов Г. Соціальні комунікації і нові комунікативні технології. Комунікація. *Збірка наукових праць*. 2010. № 1 (грудень). С. 19–25.

99. Радіація, заказник, суди, земля: Що нового у конфлікті навколо каолінового кар'єру у Вільнянському районі. URL: <https://incentre.zp.ua/radiacziya-zakaznik-sudy-zemlya-chto-novogo-v-konflikte-vokrug-kaolinovogo-karera-v-volnyanskom-rajone/> (дата звернення: 20.10.2021).

100. Репортер UA. URL: <http://www.reporter.zp.ua> (дата звернення: 26.08.2021).

101. Річечки Запоріжжя: треба «лікувати», та поки не знають як. URL: <https://incentre.zp.ua/rechushki-zaporozhya-nado-lechit-no-poka-ne-znayut-kak/> (дата звернення: 06.09.2021).

102. Рогожникова И. Экологический дискурс: к проблеме определения лингвокультурологических параметров и типов текстов. Рязань, 2002. С. 141.

103. Словник журналіста : Терміни, мас-медіа, постаті ; за заг. ред. Ю. Бідзілі. Ужгород : ВАТ Вид-во «Закарпаття», 2007. 224 с.

104. Спалювання сміття шкідливе як для навколишнього середовища, так і для здоров'я людини – запорізький рятівник. URL: https://www.inform.zp.ua/2019/05/31/64649_spalyuvannya-smitty-shkidlive-yak-

dlya-navkolishnogo-seredovishha-tak-i-dlya-zdorov-ya-lyudini-zaporizkij-ryativnik/ (дата звернення: 16.10.2021).

105. Тулупов В. Естетика друкованої шпальти і сучасний стан газетного дизайну. Київ : Інститут журналістики Київського національного університету ім. Т. Шевченка, 2010. 203 с.

106. У атмосферному повітрі Запоріжжя перевищено вміст фенолу та сірководню. URL: https://reporter-ua.com/2019/10/22/352261_v-atmosfernom-vozduhe-zaporozhya-prevysheno-soderzhanie-fenola-i-serovodoroda (дата звернення: 16.09.2021).

107. У воді біля запорізьких пляжів знайшли відхилення. URL: https://reporter-ua.com/2019/08/05/349425_v-vode-vozle-zaporozhskih-plyazhey-nashli-otkloneniya (дата звернення: 26.10.2021).

108. У Запоріжжі в приватному секторі відбуваються чудеса з побутовими відходами. URL: <http://iz.com.ua/zaporoje/v-zaporozhe-v-chastnom-sektore-proishodyat-chudesas-byitovyim-musorom> (дата звернення: 16.09.2021).

109. У Запоріжжі перевищено максимум по вмісту пилу та періодично забаргато фенолу. URL: <https://www.061.ua/news/2318419/v-zaporoze-prevysen-maksimum-po-soderzaniu-pyli-i-periodiceski-sliskom-mnogo-fenola> (дата звернення: 20.09.2021).

110. У Запоріжжі підписана угода про покращення стану екології. URL: https://www.inform.zp.ua/2020/10/15/103751_v-zaporozhe-podpisano-soglashenie-ob-uluchshenii-sostoyaniya-ekologii/ (дата звернення: 06.11.2021).

111. У Запоріжжі планують чистити річку Сагайдачку, не виділивши на це кошти. URL: <https://incentre.zp.ua/v-zaporizhzh-planuyut-chystyty-richku-sagajdachku-ne-vydilyvshy-na-cze-groshej/> (дата звернення: 26.09.2021).

112. У Запоріжжі презентували пересувну екологічну лабораторію. URL: https://www.inform.zp.ua/2019/01/24/52664_v-zaporozhe-prezentovali-ekologicheskuyu-laboratoriyu/ (дата звернення: 26.10.2021).

113. У Запоріжжі стартував «Екофорум-2019». URL: https://www.inform.zp.ua/2019/05/29/64363_v-zaporozhe-startoval-ekoforum-2019-foto/ (дата звернення: 20.08.2021).
114. У Запоріжжі створили спецкомісію, яка буде моніторити стан повітря. URL: https://reporter-ua.com/2021/02/09/369874_v-zaporozhe-sozdali-speckomissiyu-kotoraya-budet-monitorit-sostoyanie-vozduha (дата звернення: 26.07.2021).
115. У Запорізькій області знайшли відхилення у якості питної води. URL: https://www.inform.zp.ua/2020/11/16/105508_v-zaporozhskoj-oblasti-najdeny-otkloneniya-kachestva-pitevoj-vody/ (дата звернення: 26.07.2021).
116. У Запорізькому ботсаду вперше зацвіли одразу дві агави. URL: <https://www.061.ua/news/3097141/v-zaporozskom-botsadu-vpervye-zacveli-srazu-dve-agavy-oni-cvetut-raz-v-zizni-foto> (дата звернення: 20.10.2021).
117. У промзоні Запоріжжя зашкалювали покази по рівню пилу у повітрі. URL: https://www.inform.zp.ua/2019/09/10/73643_v-promzone-zaporozhya-zashkalivali-pokazateli-po-urovnyu-pyli-v-vozduhe-video/ (дата звернення: 20.10.2021).
118. У різдвяні дні в Запоріжжі вивезли майже 1800 тон сміття. URL: https://reporter-ua.com/2021/01/11/368613_v-rozhdestvenskie-dni-v-zaporozhe-vyvezli-pochti-1800-tonn-musora (дата звернення: 20.11.2021).
119. Ушаков Д. Толковый словарь Ушакова. Москва : Мысль, 1978. 201 с.
120. Фомичева И. Социология интернет-СМИ : учеб. пособ. / под ред. М. Лукиной. Москва : Фак-т журналистики МГУ им. М.В. Ломоносова, 2005. 79 с.
121. Фридман Ш., Фридман К. Пособие по экологической журналистике. New York : Taxis, 1998. 253 с.
122. Черняк Ю. Літературний дискурс як комунікативний феномен. *Держава та регіони*. 2014. № 4 (39). С. 16–20.

123. Чорнобиль і преса: реалії взаємодії: матеріали Першої Міжнародної науково-практичної конференції «Чорнобиль у засобах інформації». Київ: Хрещатик, 1992. 80 с.

124. Шаркова Е. Экологическая журналистика в региональных политических процессах (на примере Архангельской области): дисс. ... канд. полит. наук 10.01.10 / Санкт-Петербург, 2012. 319 с.

125. Швецова-Водка Г. Общая теория документа и книги. Київ: Знання, 2009. 487 с.

126. Шевченко В. Елементи оформлення сучасного газетного видання. Київ: Інститут журналістики Київського національного університету ім. Т. Шевченка, 2000. 252 с.

127. Як виглядають люди, які роблять Запоріжжя краще, та як їм допомогти. URL: <https://www.061.ua/news/2949511/kak-vygladat-ludi-kotorye-delaut-zaporoze-lucse-i-kak-im-pomoc-cast-2> (дата звернення: 26.10.2021).

128. Як писати про екологію в нових медіа. URL: <https://pryroda.in.ua/files/2017/02/Posibnyk-Eco.pdf> (дата звернення: 16.10.2021).

129. Як писати про екотеми: поради від трьох редакторів. URL: <https://www.thelede.media/lifehacks/2020/08/05/2006/> (дата звернення: 06.09.2021).

130. Як помиляються журналісти, коли пишуть про екологію. URL: <https://medialab.online/news/proliska/> (дата звернення: 26.08.2021).

131. Яцюк О. Компьютерные технологии в дизайне. Логотипы, упаковка, буклеты. Санкт-Петербург: БХВ-Петербург, 2002. 464 с.

132. INFORM.ZP.UA. URL: <https://www.inform.zp.ua> (дата звернення: 03.11.2021).

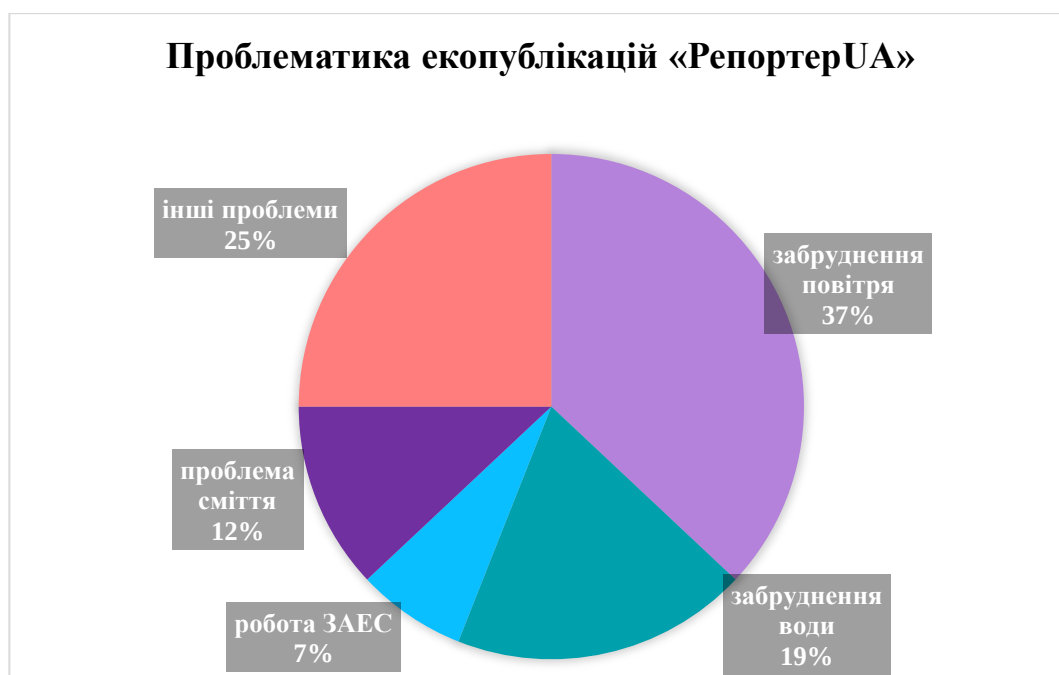
133. Mission impossible: що потрібно запорізькому полігону ТПВ для отримання ліцензії. URL: <https://incentre.zp.ua/mission-impossible-cho-nuzhno-zaporozhskomu-poligonu-tbo-dlya-polucheniya-licenzii/> (дата звернення: 26.10.2021).

134. 061.ua. URL: <http://www.061.zp.ua> (дата звернення: 20.09.2021).

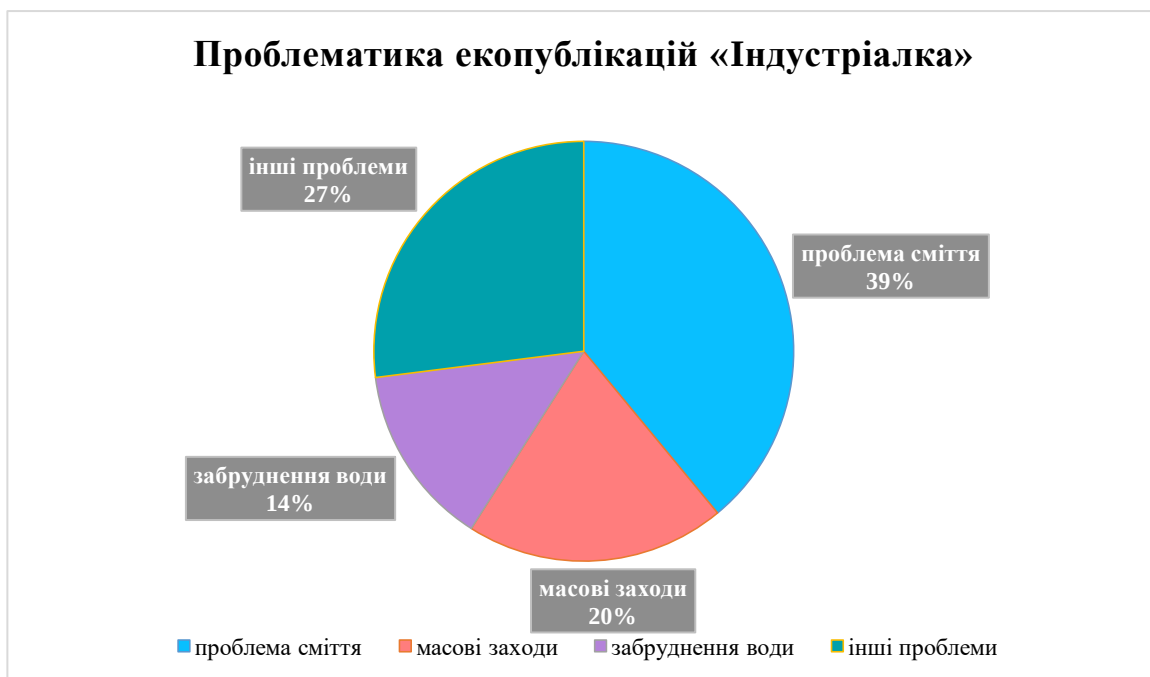
Додаток А. Діаграма «Проблематика та тематика екологічних публікацій мережевого видання «061»

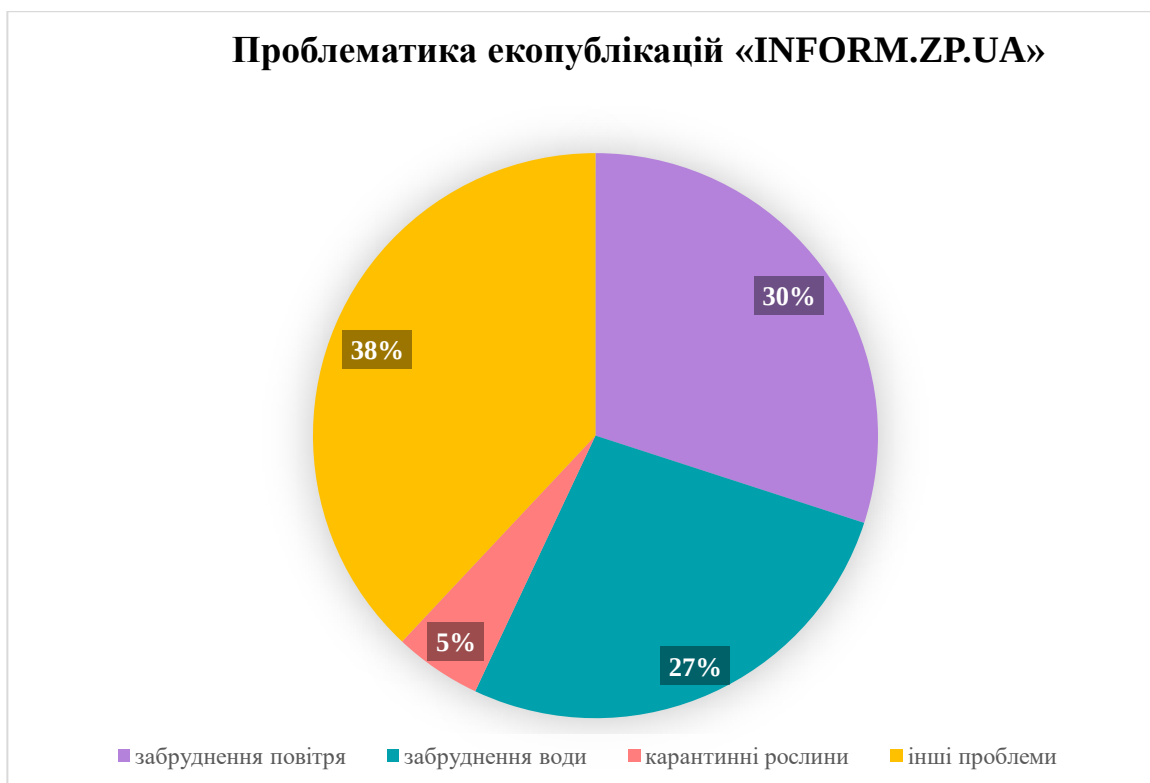
Додаток Б. Діаграма «Проблематика та тематика екологічних публікацій мережевого видання «РепортерUA»

Додаток В. Діаграма «Проблематика та тематика екологічних публікацій мережевого видання «Індустріалка»

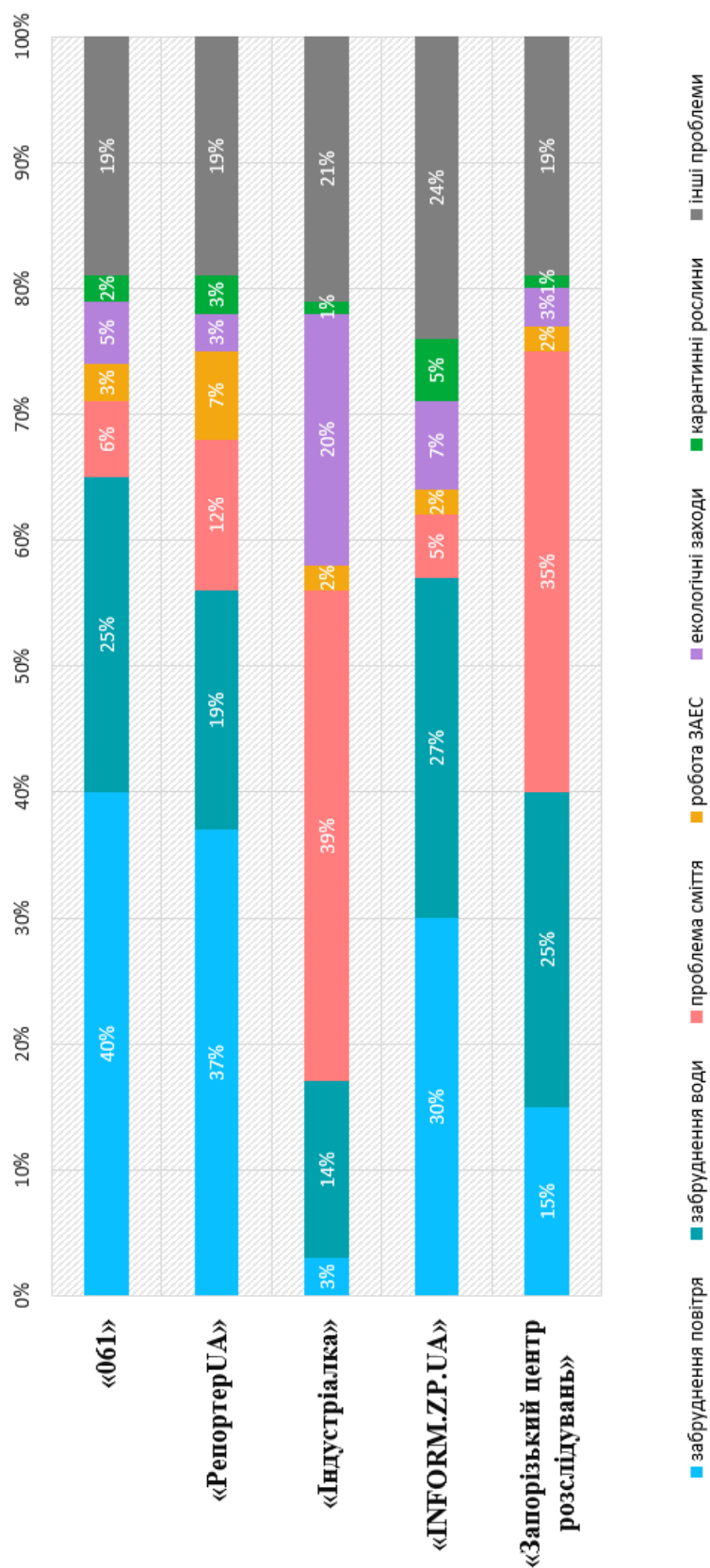
Додаток Г. Діаграма «Проблематика та тематика екологічних публікацій мережевих видання «INFORM.ZP.UA»

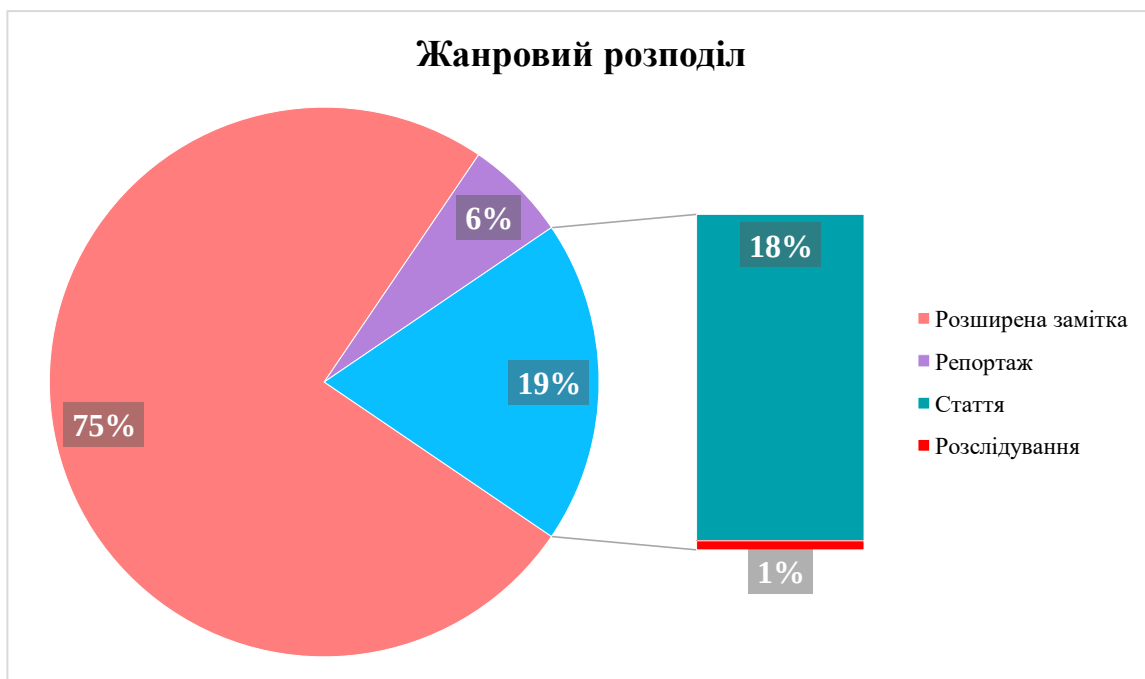
Додаток Д. Діаграма «Проблематика та тематика екологічних публікацій мережевого видання «Запорізький центр розслідувань»

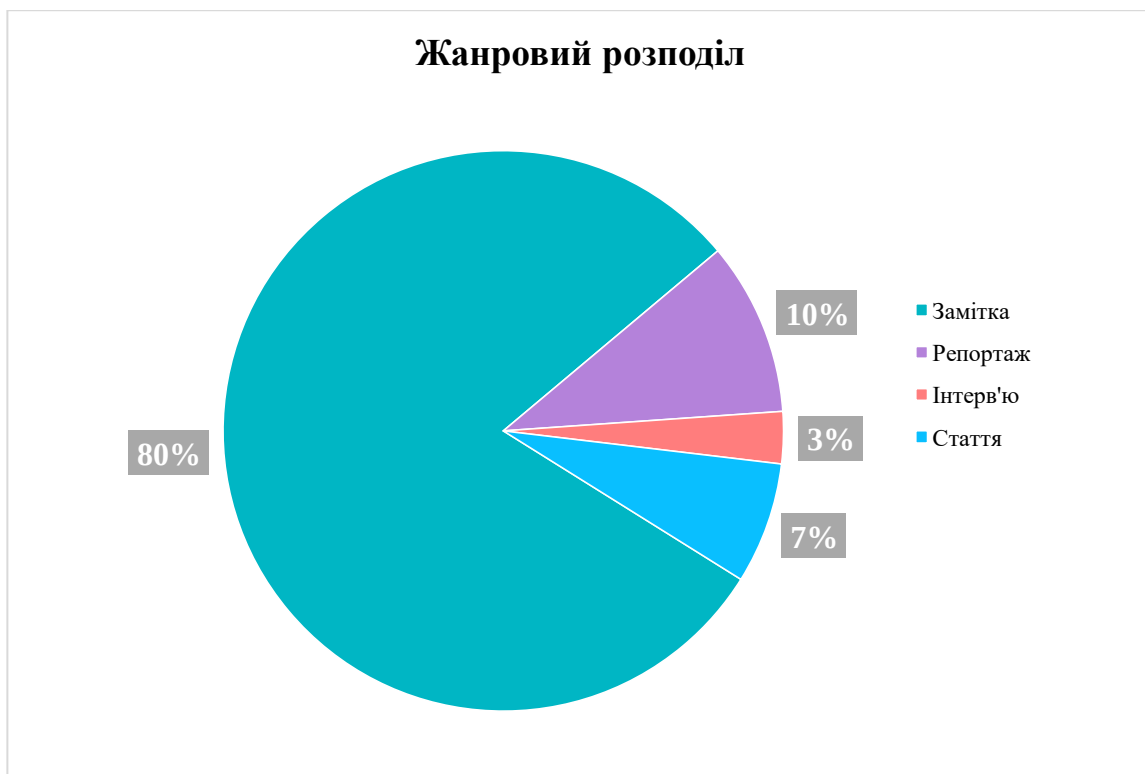
Додаток Е. Гістограма «Порівняння висвітлення екологічних проблем на сторінках мережеских видань «061», «РепортерUA», «Індустріалка», «INFORM.ZP.UA» та «Запорізький центр розслідувань»

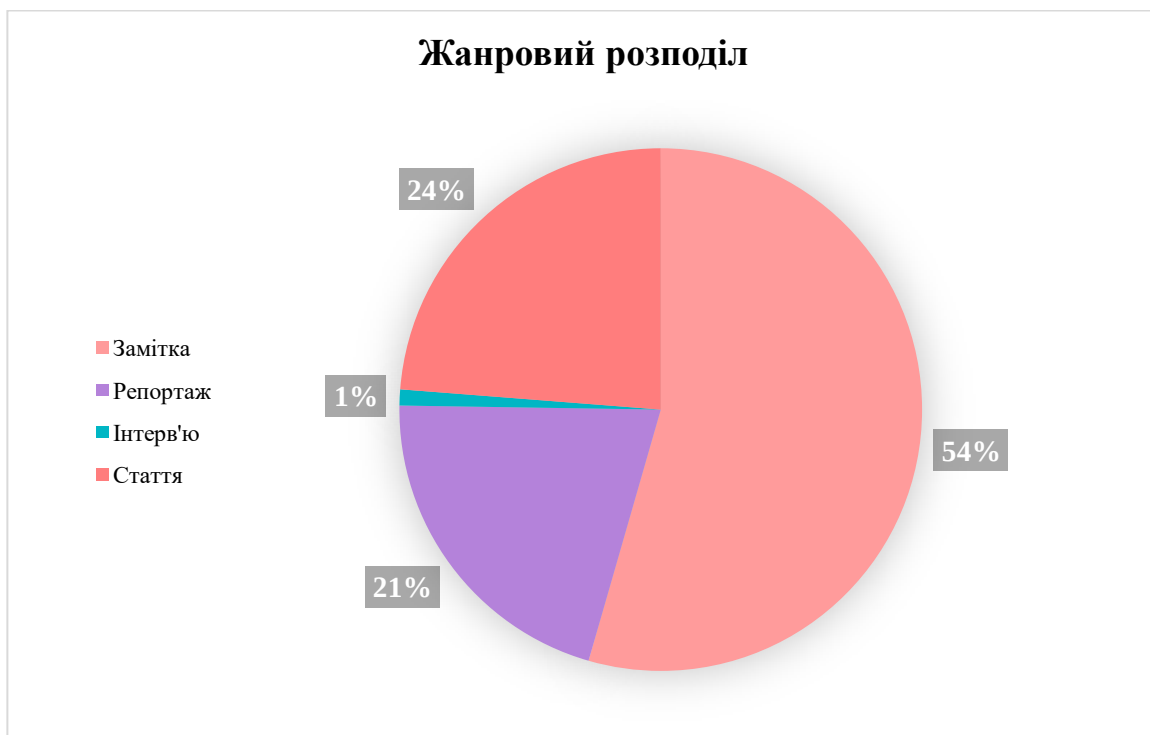
Додаток Ж. Діаграма «Жанрова різноманітність екологічних матеріалів мережевого видання «061»

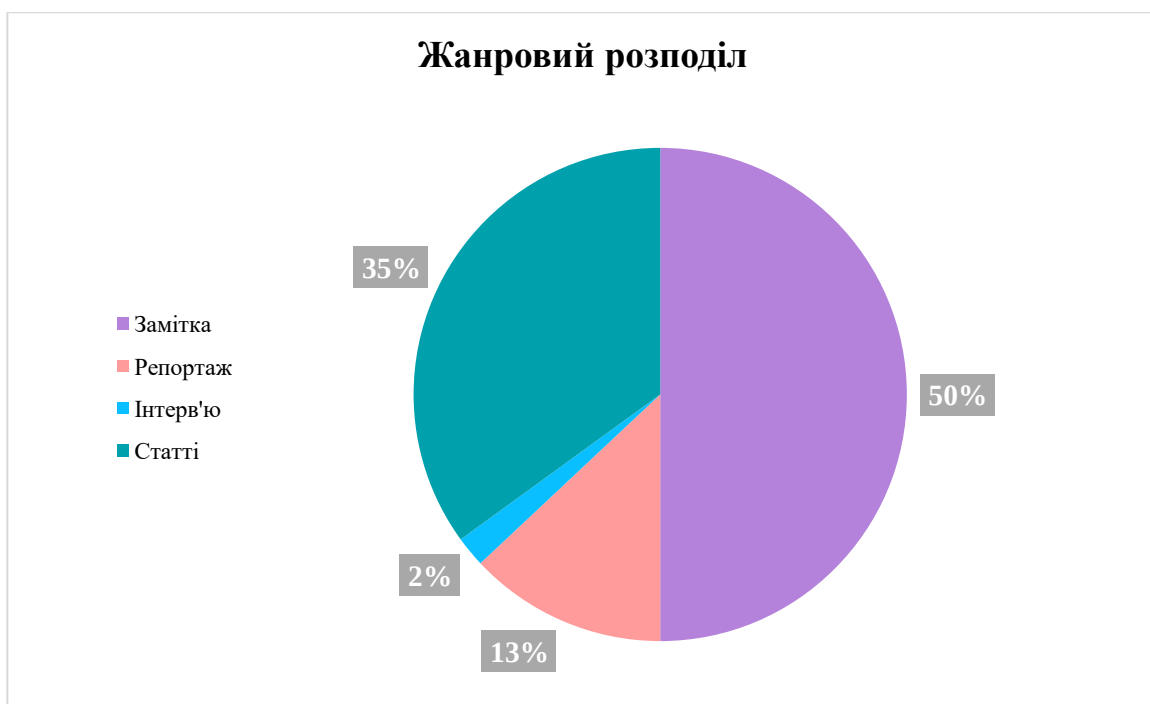
Додаток И. Діаграма «Жанрова різноманітність екологічних матеріалів мережевого видання «РепортерUA»

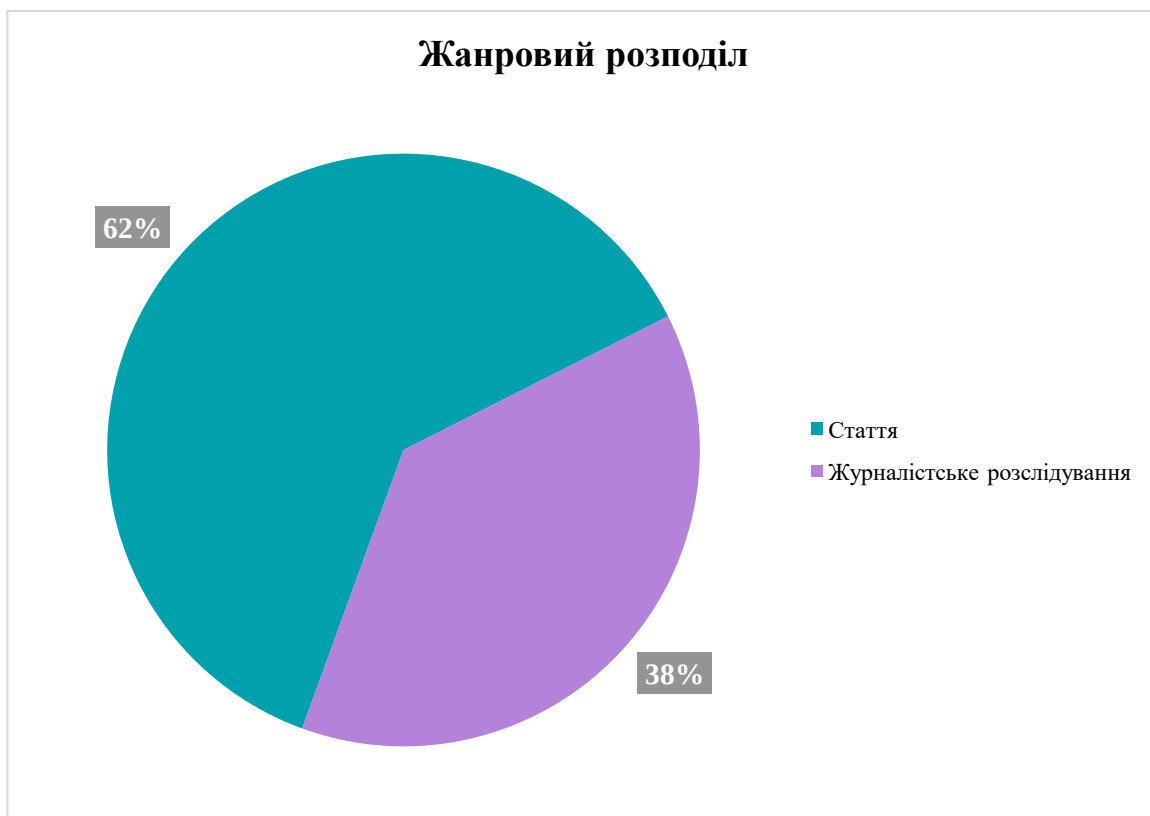
Додаток К. Діаграма «Жанрова різноманітність екологічних матеріалів мережевого видання «Індустріалка»

Додаток Л. Діаграма «Жанрова різноманітність екологічних матеріалів мережевого видання «INFORM.ZP.UA»

Додаток М. Діаграма «Жанрова різноманітність екологічних матеріалів мережевого видання «Запорізький центр розслідувань»

Додаток Н. Гістограма «Порівняння жанрового різноманіття екологічних матеріалів мережеских видань «061», «РепортерUA», «Індустріалка», «INFORM.ZP.UA» та «Запорізький центр розслідувань»

